

DICTATVM CHRISTIANVM,

SIVE

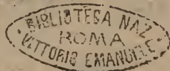
COMMVNES ET APTÆ DISCIPVLORVM CHRISTI OMNIVM PARTES;

Ex magiſtri præceptis & inſtitutis ad puſilli gregis inſtructionem à condiſcipulo BENEDICTO ARIA MONTANO obſeruatis & in breuem ſummam collatis.

Contendite intrare per anguſtam portam.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXV.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIS Priuilegio cautum est, ne quis alius præter Christophorum Plantinum, librum hunc, cui titulus est, *Dictatum Christianum, &c.* intra decennium imprimat, aut alibi impressum in suas ditiones importet, venalémve habeat. qui secus faxit, pœna fisco Regio exoluenda multabitur: vt latius in Regio diplomate expressum est. Dato Bruxellæ xv. Nouemb. anno M. D. LXXIIII.

Subsig.

I. de Perre.

BENED. ARIÆ MONTANI AD CHRISTIANVM lectorem

PRÆFATIO.

VRBVLENTISSIMAM *tempestatem hanc, qua totus ferè in orbe terrarũ Christianus populus iactatur, neque incertis cæli signis commotam, neque obscuris ex caussis concitatam esse manifestè ÿ cognoscunt, qui rerum humanarum curam Deo esse, vel ex sanctissima sacrorum librorum disciplina, vel ex ipso vitæ rerúmque vsu intelligunt, & fatentur. Nulli enim horum dubium est, publicas regnorum, populorum atque ciuitatum*

calamitates Dei ſcelerum vindicis consilio ac iudicio afferri; ídque antequam accidat, piis ac delectis viris ad iustitiæ diuinæ commendationem, atque ad hominum ipſorum correctionem prædici atque indicari; ſicut ſcri-
Amos 3. *ptum eſt: Numquid ambulabunt duo*
„ *pariter niſi conuenerit eis? Numquid*
„ *rugiet leo in ſaltu, niſi habuerit præ-*
„ *dam? Numquid dabit catulus leo-*
„ *nis vocem de cubili ſuo, niſi aliquid*
„ *apprehenderit? numquid cadet auis*
„ *in laqueum terræ abſque aucupe?*
„ *numquid auferetur laqueus de terra,*
„ *antequam quid ceperit? Si clanget*
„ *tuba in ciuitate, et populus non expa-*
„ *ueſcet? ſi erit malum in ciuitate, quod*
„ *Dominus non fecerit? Quia non fa-*
„ *ciet Dominus Deus verbum, niſi re-*
„ *uelauerit ſecretum ſuum ad ſeruos*
„ *ſuos prophetas. Quibus verò ex cauſ-*
„ *ſis huiuſmodi grauiſſimi rerum mo-*

tus

tus publicis priuatisq; rebus afferantur, eiusdem vatis responso expositum est. Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædibus terræ Aegypti; & dicite: Congregamini super montes Samariæ, & videte insanias multas in medio eius, & calumniam patientes in penetralibus eius & nescierunt facere rectum, dicit Dominus, thesaurizantes iniquitatem & rapinas in ædibus suis. Propterea hæc dicit Dominus Deus, Tribulabitur & circuietur terra, et detrahetur ex te fortitudo tua, & diripientur ædes tuæ.

Certè mihi huius in nos diuinæ animaduersionis apertissima caussa est publica & communis culpa; dum maximam ferè Christianorum partẽ in varias discissam sectas, diuersis erroribus non modò captam & ductam, sed etiam inflatam intelligam; alterã verò quæ catholicæ fidei communio-

*munionem & veritatis disciplinam profitetur, negligenter tamen colere ac pæne peruertere videam: atque ita dum aliorum deprauatas mentes, aliorum corruptos mores atque vtriusque partis dissidia, dissensiones, grauissimasq́ inimicitias, & omnino peruersa studia contemplor, illud assiduè mecum repeto: Dominus de cælo
" prospexit super filios hominum, vt
" videat, si est intelligens aut requirens
" Deum: Omnes declinauerunt, simul
" inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.*

Quamquam verò nec propheta ipse, nec prophetæ sim filius; tamen maiores grauioresq́ nobis procellas impendere, nisi prouideatur, prædicere ausim: satis enim mihi ad hoc affirmandum est, ea in terris videre exempla, quæ se Deus non absque vltione laturum certissimis oraculis est

com

comminatus. nam si leo rugit, quis "
non timebit? si Dominus locutus est, "
quis non prophetabit? Itaque licet "
etiam de futuris quoq. incommodis-
simis turbinibus vaticinari ei, qui
caussas manifestas conspiciat, ex qui-
bus temporum calamitates atque dif- Isai. 1.
ficultates ortum iri Deus ipse cælum Deut. 32
atque terram obtestatus prædixit.
quas autem caussas ego animaduerte-
rim, nemini obscuras esse arbitror,
nimirum contumaciam insolentiamq́;
nostram, atque prauæ sententiæ im-
probandā obstinationem; quandámq.
velut contentionē aduersus Deum in
nos animaduertentē; quam Isaias in
populo notandam indicabat, Super quo "
percutiam vos, vltrà addentes præua- "
ricationem? omne caput languidum, Isaiæ 1.
omne cor mærens, à planta pedis vsq. "
ad caput non est in eo sanitas: vulnus "
& liuor & plaga tumens, non est "

 cir-

„circumligata, nec curata medicami-
„ne, nec fota oleo.

Atque vtinam in hac mundi iactatione, rei familiaris ac dignitatis, splendoris & honorum mundi huius, quæ tamen pretiosa habentur, iactura solùm fieret; quæ meritò ferẽda esset, atque adeò etiam fortassis optanda, cùm huiusmodi impedimenta & põdera prosperi cursus vsum non rarò auferant: sed illud maximum longéque grauissimum est, quòd cùm vnius animulæ periculum omnium in naui mercium & commeatuum, aliarumque quæcumq. vehũtur, rerum damnis redimendum iure sit; tamen in huiusmodi miserrimis naufragiis innumerabiles animæ demergi profundoq; absorberi conspiciantur, quæ miseriarum omnium humanarum maxima miseria est. Cùm verò rectorum gubernatorumq; munus & officium

fit

ſit iactatæ nauis ſaluti conſulere operámque dare, atque in eam rem permultos ex iis quorum intereſt, incũbentes obſeruem; quamquam ipſe neque eam auctoritatem neque facultatem habeam, vt inter eos qui nauem curant, præſtare quicquam aliud poſſim, tamẽ vt vnus ex iis, quos in communi diſcrimine, non otioſos ſpectatores, verùm ſedulos ſubleuatores, vel ſaltem ſtudioſos deprecatores ſeſe præbere oportet, cognitæ mali huius publici cauſſæ vnde remedium peti, quáve potiſsimùm ratione quæri, quoq. modo adhiberi poſſe crederem, pro perſona, quam in catholica Dei Eccleſia libenter gero, humilitate & verecundia exponere, mearum partium eſſe exiſtimaui, maximè cùm opera noſtra ad eos monendos iuuandoſq; conferatur, qui maiora cùm intelligere non facilè poſsint, commo-

diora atq. aptiora omnibus et in vniuersum necessaria ac peropportuna minus fortasse frequenter docentur; quæ tamen si ignorauerint, neque salutem obtinere, neque ea quæ altiora augustioráque habentur, assequi cõprehenderéq; poterunt. Neque verò vocem orationémque nostram maioribus, doctioribus & præstantioribus in instituendæ humanæ vitæ arte viris aut importunam aut superuacaneam visum iri metuimus, immo potius confidimus, mentem studiumq; nostrum æquo animo attendentibus probatum iri, & si quid ad eorum munus promouendum rectè à nobis fuerit indicatum, boni consulendum atque gratè excipiendũ esse speramus. summi enim gubernatores in magnis tempestatibus nonnumquam à vectoribus quos audire non piget, vtiliter admoneri solent. Quantum itaque

ex

ex disciplinæ sacræ cognitione intelleximus, ad animorum salutem ac publicam tranquillitatem à Deo impetrandam, duplicem rationem ineundam esse arbitramur; alterámque esse existimamus fidei integerrimæ ac simplicissimæ communem cum catholica Ecclesia professionem; alteram verò vitæ atque morum correctionem & compositionem; iuxta magistri nostri præcepta & instituta, quam perpetua periculorum animi deprecatio & æternæ felicitatis postulatio comitetur. Hæc si purè, sanctè ac legitimè ineantur, diuinam nobis clementiam, benignitatem, misericordiam atque magnam gratiam ex promissis ipsius per Christum Dominum præstandis reconciliatura esse, spiritus sanctus per sacrum vatem pollicetur; sicut scriptum est: Confiteantur Domino opera eius, & mirabilia eius filiis hominũ.

„ *Qui descendunt mare in nauibus,*
„ *facientes operationem in aquis mul-*
„ *tis: Ipsi viderunt opera Domini, &*
Psal. 106 *mirabilia eius in profundo. Dixit, &*
„ *stetit spiritus procellæ & exaltati*
„ *sunt fluctus eius. Ascendunt vsque*
„ *ad cælos, & descendunt vsque ad a-*
„ *byssos; anima eorũ in malis tabesce-*
„ *bat. Turbati sunt, & moti sunt sicut*
„ *ebrius, & omnis sapientia eorum de-*
„ *uorata est. Et clamauerunt ad Domi-*
„ *nũ cùm tribularentur, & de necessi-*
„ *tatibus eorum eduxit eos. Et statuit*
„ *procellã eius in aurã, & siluerunt flu-*
„ *ctus eius; et lætati sunt quia siluerũt:*
„ *& deduxit eos in portum voluntatis*
„ *eorũ. Confiteantur Domino miseri-*
„ *cordiæ eius, et mirabilia eius filiis ho-*
„ *minũ; et exaltẽt eũ in Ecclesia plebis,*
„ *& in cathedra seniorũ laudent eum.*

Quis sapiens, & custodiet hæc; & intelliget in misericordias Domini?

DICTA-

DICTATVM CHRISTIANVM.

PHILOSOPHORVM omnium qui de hominis natura, ingenio, & moribus disseruere, vitæque humanæ præcepta tradidere, propositum institutumque fuisse videtur, summum & perfectissimum locum inuestigare ac demõstrare; ad quem qui peruenisset homo, nihil vlteriùs quod desideraret, habere posset: sed optimo & præstantissimo expetẽdarum rerum genere vsus, perpetua atque suauissima tranquillitate frueretur; cui conditioni felicitatis siue beatitudinis nomẽ impositum est. Assiduis enim experimentis perpetuoque vsu exploratum erat, eam viuendi conditio- CAP. II.

Beatitudo humana.

ditio-

Vulgaris viuendi cōditio. ditionem, qua homines plerumque vterentur, variis curis, ſollicitudinibus, laboribus atq. doloribus, animorumq́ue perturbationibus obnoxiam, à naturæ humanæ perfectione, quiete atq. tranquillitate longè abeſſe; neque vllo diſcrimine referre quinam, qualéſve eſſent homines, qui in hoc vitæ genere verſarētur, ſummo an infimo ordine conſcripti; reges, principes, magiſtratus, an plebei; diuites an pauperes; valentes an infirmiores: omnes enim æſtuare & laborare, atque ſuæ ſingulos ſortis pœnitere manifeſtum erat. Quamobrem varij varia inquirere, diſquirere, tētare & experiri cœperunt, vt hác ſummam, puram, & communem humanis animis tranquillitatem inuenirent: verùm alij aliis ſtu-

diis

diis & cogitationibus affecti & perturbati, quamplurimum à ſcopo deducti, à via etiam veri inueniendi boni aberrauerunt: vt hi corporis voluptatum ac deliciarum, hi ciuilium honorum vſum, alij diuitiarum cumulum, alij dolorum, nonnulli affectuum omnium carentiam ſummum bonum eſſe dicerent. atque ad ſuum quiſque aſſequendum propoſitum & ſtudiis & actionibus inſtitutis ſeſe compararunt; atque alios libris conſcribẽdis præceptiſque tradendis ad idem arripiendum iter magnis promiſſis & ſuaſionibus hortati induxerũt.

Verùm enimuerò eorum, qui in corporis deliciis, voluptatibus, ac turpi luxu humanæ vitæ finem & ſummum bonum ſtatuere; ſapientiori hominum iudicio

explosa sententia fuit atq. damnata; quippe quæ non modò voluptatum atque deliciarum vsu, verumetiam ipso conquirendi studio hominū naturam belluis inferiorem, atque adeò infeliciorem, constitueret.

Aliorum autem qui humanæ vitæ perfectionem ad animorum sanitatem & virtutem præcipuè reuocarunt; quamquam in vniuersum probata summa ratio fuit; ipsa tamen rerum constituendarum distinctio, atq. viarum ad optimum consequendum finem instructio, variis errorum atque difficultatum vitiis notatæ, ac tandem inuenti veri oppositione & collatione improbatæ sunt. Siquidem nonnulli cùm humaniorum animorum certam originem ignorarent, Deumque au-

ctorem non cognoſcerent; excogitatam quandam virtutis perfectionem ſibi confinxerunt, cuius non tantùm ſacraria ipſi non penetrarunt, ſed neque limina, vel illi vel illorum diſcipuli ſalutarūt: Quidam verò quamquā Deum humanæ naturæ ſummum verumque auctorem cognouiſſent, non tamē certum finem & ſummum hominis bonum ipſum eſſe agnouerunt; & ſi maximè agnoſcerent, quemadmodum peti oporteret, quemadmodum haberi cōtingeret, intelligere exactè citra ipſius Dei doctrinam non poterant: neque etiam intellectam & cognitam ſine numine atque gratia eiuſdem rectè obire atque conſequi valebant: oportuit igitur ipſum cognitum in primis Deum fide adire atque

petere, doctoremq. præcipuum & maximũ ſequi, qui ſeſe ſuamque doctrinam, quibus ille poteſt & ſolet, arcanis diuiniſque rationibus inſinuaret & oſtenderet: ſine fide enim impoſſibile eſt
„ placere Deo. contrà verò ab iſtis actum inſtitutumque fuit, aliis tantum humani ingenij ſagacitati & induſtriæ arrogantibus, vt nihil à Deo petendum putaretur, exiſtimantibus minimè eſſe elegantis & diligentis philoſophi ad diuinam voluntatem animos reuocare, deſidioſæque id magis quàm acutę & indagatricis atque naturæ rerum contẽplatricis mẽtis opus eſſe. Poſſe verò atque debere hominem ſua ſponte eximię virtutis conditionem inquirere, inquiſitam ſtudioſè expetere, atque omni conatu, ſtudio & exer-

citatione adire & obtinere; obtẽtam verò sibi conseruare & confirmare: id quod tamen quamquam & sibi promisissent, & promissum inquisissent; quoniam neque in fide fundamentum iecerant, neque diuinæ gratiæ facultatem optauerant & postulauerant; cùm numquã nusquámve inuenissent; & se ipsos & eos qui se sequerentur discipulos miserè illuserunt: demumque non modò non obtento, sed nec iam sperato illo felicitatis vsu ad deterrimum & impurissimum vitæ genus traducti sunt. quod Spiritus sanctus ita factum testatur & damnat. Hoc igitur dico & testificor in Domino, vt iam non ambuletis sicut & gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, Ephes.4
alienati

alienati à vita Dei per ignorantiã
quæ eſt in illis,propter cæcitatem
cordis ipſorũ; qui deſperantes, ſe-
metipſos tradiderũt impudicitię,
in operationẽ immũditiæ omnis,
in auaritiã. Rurſus verò ij qui no-
titia & cognitione Dei non care-
bãt, verã & certã rationẽ habere
noluerunt;ſed ingenio ſuo indul-
gere magis quàm veri ſimplicitati
obtẽperare ſtudentes, vaniſſimas
de diuinæ naturæ præſtantia opi-
niones, atq. de eiuſdẽ imitatione
falſiſſimas & peſtiferas perſuaſio-
nes diſſeminauere;atque vnà ſecũ
maximã hominum partẽ in frau-
dem atque errorem primùm, de-
inde verò in exitium detruſerũt;
Rom. 1. ſicut ſcriptum eſt: Reuelatur ira
„ Dei de cælo ſuper omnem im-
„ pietatem & iniuſtitiam hominũ
„ eorum, qui veritatem Dei in in-
iuſtitia

iuſtitia detinent. Quia quod no- "
tum eſt Dei manifeſtum eſt in il "
lis, Deus enim illis manifeſtauit. "
Inuiſibilia enim ipſius à creatura "
mundi per ea quæ facta ſunt, in- "
tellecta conſpiciuntur: ſempiter- "
na quoque eius virtus & diuini- "
tas, ita vt ſint inexcuſabiles. Quia "
cùm cognouiſſent Deum, non "
ſicut Deum glorificauerunt, aut "
gratias egerunt, ſed euanuerunt "
in cogitationibus ſuis, & obſcu- "
ratũ eſt inſipiens cor eorũ. Dicẽtes "
enim ſe eſſe ſapiẽtes, ſtulti facti "
ſunt. Et mutauerunt gloriam in- "
corruptibilis Dei in ſimilitudinẽ "
imaginis corruptibilis hominis, & "
volucrũ, & quadrupedũ, & ſerpẽ- "
tiũ. (Propter quod tradidit illos "
Deus in deſideria cordis eorũ, in "
immũditiá, vt cõtumeliis afficiãt "
corpora ſua in ſemetipſis.) Qui "
 com-

„ cõmutauerunt gloriã Dei in mẽ-
„ daciũ,& coluerunt & seruierunt
„ creaturæ potius quã creatori, qui
est benedictus in sæcula. Igitur
hominum doctrina quę cum Dei
fide nihil commune habuit, vel
quæ à Dei notitia in vanitates &
insanias falsas degenerauit, humanam beatitudinem neque rectè definire, neque aptè indicare, neque dèmum exhibere & tradere potuit. Sola verò ea quæ ex Dei consilio atque verbo exposita ac tradita doctrina est, id quod est pollicita, ipsius auctoris beneficio efficere valuit atque præstare iis, qui se veros & legitimos ei discipulos præberent. Quamobrem scriptum est: Narrauerunt
Psal. 118 mihi iniqui fabulationes, sed non vt lex tua; omnia mandata tua æquitas.

Mani-

Manifeſtum autem & quàm plurimis teſtimoniis comprobatum eſt, eam doctrinam, quæ verbo Dei conſtat, ſuis veris & ſtudioſis diſcipulis atque cultoribus id præſtitiſſe & exhibuiſſe quod promiſerat, & præſtituram ſeſe prædixerat; idemq́ue perpetuò præſtare poſſe, atque adeò re ipſa præſtare iis, qui ſeſe dignos probandosq́. diſcipulos ipſi præbuerint. Pollicita autem fuerat doctrina hæc animorum ſalutem atque felicitatem ſummam, regniq́ue cæleſtis hereditatem per filium Dei in terras mittendum efficiendam, expediendam, atq. impertiendam cum certo Spiritus ſancti pignore, qui in animos diſcipulorum illapſus, & tãquam hereditatis arrhabonem ſeſe inſinuaret & præberet, benedictio-

numqúe cæleſtium, atque diuinorum donorum vſum admirabili beneficio exhiberet; id quod factum præſtitumqúe à Deo, atque ab ipſis obtentum diſcipulis, idem Spiritus ſanctus aſſeuerat.
2.Pet. 1. Simon Petrus ſeruus & Apoſto-
„ lus Ieſu Chriſti iis qui coæqualẽ
„ nobiſcum ſortiti ſunt fidem in
„ iuſtitia Dei noſtri & ſaluatoris
„ Ieſu Chriſti: Gratia vobis & pax
„ adimpleatur in cognitione Dei &
„ Chriſti Ieſu Domini noſtri: quo-
„ modo omnia nobis diuinæ virtu-
„ tis ſuæ, quæ ad vitam & pietatem
„ donata ſunt, per cognitionem e-
„ ius, qui vocauit nos propria glo-
„ ria & virtute: per quem maxima
„ & pretioſa nobis promiſſa dona-
„ uit, vt per hæc efficiamini diuinæ
„ conſortes naturæ, fugientes eius,
„ quæ in mundo eſt, concupiſcen-
tiæ

tiæ corruptionem. Idem etiam Apoſtolus Paulus exhibitum & præſtitum teſtatur, eodem loco, in quo de doctrinæ gentium vanitate, atque de Chriſtianæ diſciplinæ veritate & fructu diſſerit. Vos autē non ita didiciſtis Chri- Epheſ.4.
ſtum, ſi tamen illum audiſtis, & "
in ipſo edocti eſtis, ſicut eſt veri- "
tas in Ieſu, deponere vos ſecun- "
dum priſtinam conuerſationem "
veterem hominem, qui corrum- "
pitur ſecundum deſideria erroris. "
Renouamini autem ſpiritu men- "
tis veſtræ, & induite nouum ho. "
minem, qui ſecundum Deum "
creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate "
veritatis. Vos eſtis filij propheta- Act.3.
rum & teſtamenti, quod diſpo- "
ſuit Deus ad patres noſtros, dicēs "
ad Abraham: Et in ſemine tuo "
benedicentur omnes familię ter- "

„ ræ. vobis primum Deus ſuſcitans
„ filium ſuum miſit eum benedi-
„ centem vobis, vt conuertat ſe v-
„ nuſquiſque à nequitia ſua:

Atque conditio illa, quam veri & ſtudioſi Chriſtianæ doctrinę diſcipuli Dei munere atque dono aſſequuntur; longè dignior, illuſtrior, amplior, opulentior, lõgè denique beatior eſt, quàm vel humano ingenio, atque philoſophico iudicio, aut etiam mortalis cuiuſpiam ſtudio definiri, atq. adeò quàm cognoſci aut capi poſſit, niſi ab iis quibus ex diuino beneficio contigerit; s. s. e. Neque
Iſai. 64. neficio contigerit; s. s. e. Neque
1. Cor. 2. oculus vidit, neque auris audiuit,
„ neque in cor hominis aſcendit,
„ quæ præparauit Deus iis qui dili-
„ gunt illum. Nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſuum. Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiã

pro-

profunda Dei. Quis enim hominū ſcit, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt; ita & quę Dei ſunt, nemo cognouit niſi ſpiritus Dei. Poteſt quidē cōditio hæc aliquo modo vel verbis, vel ſcripto depingi, ſiue deſcribi: id quod à nobis opportuno loco ac tēpore Deo ſuggerēte præſtabitur. verū eiuſmodi pictura atq. deſcriptio vmbræ cuiuſdam magis, quàm viuę & expreſſæ imaginis vſum præbere poterit; neque enim omnis omnino huius maximi ſolidiſſimiq́ue boni menſura communibus & hominum ſermone vulgatis verbis æquari poteſt, neque animis etiam teneri, niſi iis qui ſpiritu ipſo ſancto aucti, promoti, & amplificati, atque ad hanc cognoſcendam continendamq́ue rem habiles fue-

rint effecti. Huius rei gratia, in-
Ephes. 3 quit Apostolus, flecto genua
" mea ad patrem Domini nostri
" Iesu Christi, ex quo omnis pater-
" nitas in cælo & in terra nomina-
" tur, vt det vobis secundum diui-
" tias gloriæ suæ virtute corro-
" borari per spiritum eius in inte-
" riori homine, Christum habitare
" per fidem in cordibus vestris, in
" charitate radicati & fundati, vt
" possitis comprehendere cum o-
" mnibus sanctis, quæ sit latitudo
" & longitudo, & sublimitas &
" profundum. Scire etiam supere-
" minentem scientiæ charitatem
" Christi, vt impleamini in om-
" nem plenitudinem Dei.

Quamquam verò Christianæ huius doctrinæ discipulus cognoscere initio atque percipere non possit quanta sit promissæ sibi

ſortis magnitudo atque præſtantia, donec eam diuino dono ac beneficio obtinuerit; non ideò tamen ipſius doni atque beneficij dignitas & amplitudo minor eſt, aut erit, vel defraudatione aliqua deteretur;quippe huius doctrinæ auctor veraciſſimus, id quod pollicitus eſt, quamquam diſcipulis initio ignotum, pleniſſimè & cumulatiſſimè præſtabit, omnibuſque numeris & partibus abſolutum præbebit, vtpote qui vltrò libens benigneque promiſerit, & alienorum bonorum minimè egeat, neque ſuis impertiédis donis pauperior fiat; ſed quo magis miſeretur, pluraque impartitur, eò ſe ditiorem & locupletiorem oſtendat,miſericordięque ſuæ copiam numquam exhauriendam demonſtret. S. S. E.

Idem

Rom. 10 Idem Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illũ. Siue igitur diuinæ diſciplinæ præmiũ diſcipulis ipſis plenè notum ſit, ſiue minus apertè cognoſcatur; non ideò tamen iis qui legitimè, purè, & ſanctè quæſierint, vel opportuno tempore negabitur, vel minus amplum & plenum quàm ipſius rei diuina ratio, & promittentis maieſtas, auctoritas, & liberalitas poſtulat, contin-
Isai. 55. get. S. S. E. Quia ſicut exaltantur
„ cæli à terra, ſic exaltatæ ſunt viæ
„ meæ à viis veſtris, & cogitationes
„ meæ à cogitationibus veſtris: &
„ quomodo deſcendit imber & ros
„ de cælo, & illuc vltrà non reuer-
„ titur, ſed inebriat terram, & in-
„ fundit eam, & germinare eam fa-
„ cit, & dat ſemen ſerenti, & pa-
„ nem comedenti: Sic erit verbum

meum

meum quod egreditur de ore "
meo, non reuertetur ad me va- "
cuum, ſed faciet quęcumque vo- "
lui, & proſperabitur in iis ad quæ "
miſi illud. Quia in lætitia egre- "
diemini, & in pace deducemini: "
montes & colles cantabunt co- "
ram vobis laudem, & omnia lig- "
na regionis plaudent manu. Pro "
ſaliunca aſcendet abies, & pro vr- "
tica creſcet myrtus, & erit Domi- "
nus nominatus in ſignum æter- "
num, quod non auferetur. Huius rei argumentum manifeſtiſſimum cõſtat in Abrahamo, quem quondam Deus à gentium doctrina & moribus ſeparatum & ſelectum, eorum, qui veram hanc diſciplinam accipere & colere voluerint, exemplum probatiſſimum ſtatuit; is autẽ cùm terrenæ hereditatis promiſſum à Deo

factum firma fide accepisset, non protinus quantum terrę spatium sibi promitteretur cognouit; atque id vt cognosceret, non tam ad se quàm ad promittentem Deum pertinere existimauit: satis autem sibi esse duxit promissis pendere eius qui ditissimus esset, & quæ vltrò polliceretur, optimè posset, benignissimeque præstare vellet. ille ergo audito promisso fidem habens, præcepto sibi proposito paruit, & disciplinę legibus obtemperauit. S. S. E.

Gen. 12. Dixit autem Dominus ad Abra-
„ ham: Egredere de terra tua, &
„ de cognatione tua, & de domo
„ patris tui, & veni in terram quam
„ monstrauero tibi. Faciamque te
„ in gentem magnam, & benedi-
„ cam tibi, & magnificabo nomen
„ tuum, erisque benedictus: bene-

dicam benedicẽtibus tibi, & ma- "
ledicam maledicentibus tibi; at- "
que in te benedicentur vniuersæ "
cognationes terræ. Egressus est "
itaque Abraham, sicut præcepe-
rat ei Dominus, quamquam nec
locum quò tẽderet nouisset, nec
quàm amplum possessurus esset,
intelligeret. id quod obseruans
Apostolus declarauit: Fide qui Heb. 11.
vocatur Abraham, obediuit in "
locum exire quem accepturus e- "
rat in hereditatem, & exiit ne-
sciens quò iret: fisus maximè "
promittẽtis verbo qui plura præ-
stare posset & vellet, quàm vel
ipse petere vel intelligere valeret:
tantumq́ue suarum partium esse
existimauit parere & obedire ei,
cui se discipulum tradiderat, pro-
mittenti hereditatem opportuno
tempore sibi indicandam, & am-
 plissimam

pliſſimam oſtendendam: id quod euentus ipſe demonſtrauit. Nam poſtquam Abraham in ſuſcepta diſciplina profectum non mediocrem fecerat, à Deo, cui ſeſe inſtituendum tradiderat, vocatus, & terrenæ hereditatis amplitudinem, & cæleſtium donorum, quæ illa imagine ſignificabantur, admirabilem rationem edoctus eſt; ſicut ſcriptum eſt:
Gen. 13. Dixitque Dominus ad Abra-
» ham, poſtquam diuiſus eſt ab eo
» Lot: Leua oculos tuos in dire-
» ctum; & vide à loco in quo nunc
» es ad Aquilonem & Meridiem,
» ad Orientem & Occidentem.
» Omnem terram quam conſpi-
» cis, tibi dabo, & ſemini tuo vſ-
» que in ſempiternum; faciamque
» ſemen tuum ſicut puluerem ter-

ræ. Si quis poteſt hominum nu- «
merare puluerem terræ, ſemen «
quoque tuum numerare pote- «
rit. Surge ergo, & perambula «
terram in longitudine & in lati- «
tudine ſua, quia tibi daturus ſum «
eam.

Quamobrem cùm nemini dubium eſſe poſſit, quin ea quæ promiſſa à Deó ſunt, pleniùs & cumulatiùs quàm is qui accepturus eſt cogitare aut optare poſſit, præſtentur; diſcipuli boni atque probandi officium erit, impoſitas ſibi partes ſtudioſè ſuſcipere & diligenter agere, & donorum atque beneficiorum ipſorum æſtimationem ei cui inſtituendum & gubernandum ſeſe tradidit, relinquere, Deo optimo maximo, effi-

cacissimo & misericordiarum ditissimo cælesti patri, qui pluit super iustos & iniustos, qui spiritum bonum se petentibus daturum sese recepit verbis filij sui, in quo locutus est nobis, & maxima nobis promissa obtulit. Nam si ea
Heb. 1. quæ multifariam multisque modis olim ille patribus in prophetis locutus atque pollicitus est, benignissimè præstitit; & qui per Angelos dictus est sermo factus est firmus; quomodo nobis quidquam subducetur aut negabitur ex iis quę per hunc voluntatis suę interpretem & expeditorem, atq. misericordiæ & gratiæ dispensatorem benignissimum promissa sunt, sicut vnus ex illis probatissimis discipulis suo & aliorum experimento & vsu agnitũ, Deoq. acceptum referens testatus est:
Quid

Quid ergo dicemus ad hæc, Si Rom. 8.
Deus pro nobis, quis contra nos? qui etiam proprio filio ſuo nõ pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illũ: quomodo nõ etiã cum illo omnia donauit? itaq. quod ad promittentẽ attinet, nihil omnino dubitationis eſt, nihil impedimẽti, quo minus ea quæ promiſſa ſunt cumulatiùs præſtentur: Mẽſurã bonã & confertã & coagitatã & ſuperfluentẽ dabunt in ſinũ veſtrũ. Lucæ 6.
atque hæc Chriſtianæ doctrinæ veritatis aſſertio ex parte ipſius doctrinæ perpetuò conſtabit ſecundum fidem electorum Dei & agnitionem veritatis, quæ ſecundum pietatem eſt, in ſpem vitæ æternæ, quam promiſit qui non mentitur Deus, ante tempora ſæcularia; manifeſtauit autem temporibus ſuis. Tit. 1.
Abrahæ namq. Heb. 6.
 pro-

„ promittens Deus, quoniam ne-
„ minem habuit per quem iuraret
„ maiorem; iurauit per ſemetipſum
„ dicens: Niſi benedicens benedi-
„ cam te, & multiplicans multipli-
„ cabo te. Et ſic longanimiter ferēs
„ adeptus eſt repromiſſionem. Ho-
„ mines enim per maiorem ſui iu-
„ rant; & omnis controuerſiæ eo-
„ rum finis ad confirmationem eſt
„ iuramentum, in quo abundan-
„ tiùs volens Deus oſtendere polli-
„ citationis heredibus immobilita-
„ tem conſilij ſui, interpoſuit iuſiu-
„ randum, vt per duas res immo-
„ biles, quibus impoſſibile eſt men-
„ tiri Deum, fortiſſimum ſolatium
„ habeamus, qui confugimus ad
„ tenendam propoſitam ſpē, quam
„ ſicut anchoram habemus animæ
„ tutam ac firmam, & incedentem
„ vſque ad interiora velaminis, vbi
præcur-

prẹcurſor pro nobis introiit Ieſus, "
ſecundum ordinẽ Melchiſedec "
pontifex factus in æternum. "

Supereſt igitur, id quod noſtri in hoc opuſculo inſtituti eſt, vt partes ipſas diſcipulis ſumendas & agendas doceamus, eaſque prẹcipuè, quas omniũ ordinũ & ætatũ, omniũ cõditionũ cõmunes eſſe intellexerimus, & ſine quibus probãda diſciplinæ & diſcipulorũ ratio cõſtare nõ poteſt. Siue igitur rex, ſiue ſacerdos, ſiue princeps, ſiue miniſter, ſiue priuatus, ſiue diues, ſiue pauper, ſiue ſeruus, ſiue liber, ſiue pater, ſiue filius, ſiue vir, ſiue femina, ſiue iuuenis, ſiue adulta ætate, ſiue ſenex, ſiue mercator, ſiue artifex, ſiue miles, ſiue agricola, ſiue doctus, ſiue indoctus ſit, modò diſcipulum ſeſe profiteatur & eſſe velit doctrinæ huius

Christianæ, modò in Ecclesiam catholicam, extra quam non est salus, nomen suum dederit, quánam discipuli nomine personam sustineat, & quemadmodum tenere, gerere, & tueri debeat, ex ipsius magistri Spiritus sancti pręceptis & institutis discat, nobis referentibus, qui, cùm in eadem schola versemur, ea quæ à præceptore dictata sunt, non tàmquam magistri, sed tamquam condiscipuli, reddimus, & assidentium adstantiumque præsenti coronæ recitamus; boniq́ue consulat, si quid forsitan retulerimus quod pro sæculi nostri moribus & opinionibus durius videatur, neque in priuati cuiuspiam capitis reprehensionem quidquam à nobis dictum interpretetur; sed fidelis esse existimet famuli atque ministri

ministri officium, Domini voluntatem propria ipsius oratione cõseruis suis declarare & exponere: quia quicumque propter cõscientiam aut timorem, aut veri inscitiam premi sibi ipsi videatur, is non doctrinæ & præceptis, quæ æquissima sanctissimaque sunt, non referenti conseruo, sed sibi ipsi irascatur oportet; quippe qui hanc disciplinam cùm professus fuerit, non iis legibus & cõditionibus susceperit, quæ constantes, æternæ, communesque sunt; neque ad hoc latæ & editæ, vt pro singulorum consilio, studio, libidine, aut voto mutentur, sed ad sui obseruationem & cultum; omnia quibus hoc impediri potest, consilia, studia, vota, acta atque facta mutari iubeant; S. S. E. Nolite putare, quoniam veni soluere Matth. 5
 legem

„ legem aut prophetas: non veni
„ ſoluere, ſed adimplere. Hoc eſt
efficere, vt qui mihi credunt,
purè, ſanctè atque legitimè ob-
„ ſeruātes adimpleant. Amen quip-
„ pe dico vobis, donec tranſeat cæ-
„ lum & terra, iota vnum aut vnus
„ apex non præteribit de lege, do-
„ nec omnia fiant. Qui ergo ſolue-
„ rit vnum de mandatis his mini-
„ mis, & docuerit ſic homines; mi-
„ nimus vocabitur in regno cælo-
„ rum: qui autem fecerit & docue-
„ rit, hic magnus vocabitur in re-
„ gno cælorum. Dico enim vobis,
„ Niſi abundauerit iuſtitia veſtra
„ pluſquàm Scribarũ & Phariſæo-
„ rum, non intrabitis in regnum
„ cælorum. Quòd ſi cælorum ad-
„ itus negatus eſt iis, quorum iuſti-
tia atque legis præceptorum Dei
obſeruatio præſtantior non fuerit
quàm

quàm Scribarum & Pharisæorũ, non malorum & hypocritarum, sed bonorum Scribarum & Pharisæorum, qui legis custodiendæ studio magis excellere videbantur; quid fiet ei qui iustitiæ rationes conseruis & condiscipulis suis expositurus hominum vel odio vel gratia interuerterit, mutauerit, celauerit, vel dissimulauerit, vel alio modo soluerit, & docuerit sic? nimirum minimus vocabitur in regno cælorum, & indignus qui in illam societatem & cõmunionem admittatur regni, in quo omnes qui sunt, reges & magni appellantur. esse autem regem, & esse minimum, alterum cum altero pugnat; vnde consequitur idem esse in regno cælorũ minimum atque nullum; nullus enim mandatorum Dei solutor,

& qui ſolui mandata docuerit,
in regnum cælorum intrabit;
ſed ij tantùm intrabunt, quorum
iuſtitia pluſquàm Scribarum
„ & Phariſæorum abundauerit.
„ & alio in loco: Non auditores
tantùm, ſed factores legis
iuſtificabuntur apud Deum.
Igitur quidquid in diſciplinæ nobis
traditæ præceptis & inſtitutis
atque ſententiis referendis anguſtius
cuipiam viſum fuerit, quàm
vt ſalua propria ipſius ſententiæ
vel cupiditatis vel opinionis magnitudine
ſubiri poſſit, idem ſi velit
ad vitam ingredi, ſibi perſuadeat,
neque viá à Deo ſemel iam
munitam mutandam, dilatandámve
eſſe, neque portam illam
anguſtam priuata cuiuſquá cauſſa
fore amplificandam; oportereq́.
ſe tenuem, humilem, pauperemque

que ſpiritu præbere,& contendere intrare per anguſtam portam, atque ingredi per arctam viam; cuius difficultas omnis duabus rebus ſuperabitur, vero doctrinæ amore,& diuini auxilij gratia exoptata & poſtulata, quæ nemini deerit volenti hanc diſciplinam legitimè atque ſtudioſè ſubire. Propè enim eſt Dominus omni- Pſal. 146.
bus inuocantibus eum, omnibus "
inuocantibus eum in veritate. "
Voluntatem timentium ſe faciet, "
& deprecationem eorum exau- "
diet; vt ſaluos faciat eos, intelli- "
gatque dulciſſimas & latiſſimas videri vias Domini iis, qui tamquam aduenæ & peregrini à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam, abſtinentes,& abalienati, & ſpiritu pauperes effecti, ſanctum hoc iter ſuſcipiunt

Psal. 118 & ingrediuntur; s.s.E. Et ambu-
" labam in latitudinem, quia man-
" data exquisiui, & loquebar de te-
" stimoniis tuis in cōspectu regum,
" & non confundebar: & medita-
" bar in mandatis tuis, quæ dilexi.
" Et leuaui manus meas ad man-
" data tua, quæ dilexi; & exercebor
" in iustificationibus tuis.

Scimus pios & sanæ mentis homines condiscipulum suum libēter audituros, rationemque habituros non orationis vel scientiæ dicentis, sed sententiarum ex ore Dei viuentis profectarum, quarum certam, constantem, ratam, sanctam, atque maximam auctoritatem esse Ecclesia omnis asseuerat, communem etiam & publicam, ad omnesque pertinentem agnoscit; atque æquo animo laturos confidimus, quidquid à nobis

nobis dicatur quod noſtrorum temporum mores notare fortaſſe poſſit ; illud ſibi perſuadentes, pietatem, ſimplicitatemq́. Chriſtianam, virtútem & probitatem ſemper valere, ab omniq́ue reprehenſione exceptam eſſe tum ſuo ipſarum virtutũ iure, tum etiam conſilio inſtitutoq́. noſtro; quippe qui pios omnes & probos etiá ignotos vehementer amemus; neque vllum etiam eorum oderimus, qui à veritate atque virtute Chriſtiana deſciuerint, aut degenerauerint, ſed omnes reſipiſcere, & in Chriſto Ieſu ſeruari cupiamus: atque ideò certi ac recti admoneamus officij; eos verò qui ſapientiores ſunt atq. nobis monitoribus non egent, benignè indulturos noſtro erga publicam & communem hominum ſalutem

ſtudio atque officio; qui, cùm inſipientes ſimus,& ſapientibus nihil confèrre ad ipſorum informationem valeamus, tamen inſipientioribus atque noſtrę ſortis hominibus, quidquid vtilis miniſterij præſtare poſſumus, debeamus. Conſtabit autem omnis admonitionis noſtrę ratio ſacrorum vtriuſque teſtamenti oraculorum apertis ſentẽtiis, quorum tantum pondus eſt, vt neque humana ſcientia depelli, neque aduerſarij ingenij arte & calliditate eleuari poſſit; atque hoc pacto & iis prodeſſe poterimus, qui nihil niſi ex ſacris libris productum in diſputationem adferri patiuntur; & iis adiumento erimus, qui veritatem vndique collatam, amplectendam rectè cenſent: vtriſque enim ſtudio officioque noſtro inſeruire

ſeruire volumus, non ea afferentes omnia quæ poſſemus, ſed ea tantùm quæ omnibus prodeſſe, & nemini obeſſe poſſe exiſtimabimus.

Duo igitur in vniuerſum, præcipua Chriſtianæ diſciplinæ capita ſunt, quæ vnumquemque diſcipulum tenere, atq. certo officio præſtare exercereq́. oporteat. Alterum eſt diuinis effatis atque promiſſis credere, quorum auctoritas certis ſignis & apertis teſtimoniis conſtat. Signa autem neque hoc tempore neceſſaria ſunt, neque etiam exiguntur, neque exigi decet; vtpote quæ iam olim viſa, probata, identidemq́. repetita & confirmata, atque ab vniuerſali Dei eccleſia excepta fuerunt: de his enim ſcriptũ eſt: Memento dierum antiquorum, Deut. 32.

" cogita generationes ſingulas; in-
" terroga patrem tuum, & annun-
" tiabit tibi; maiores tuos, & dicét
" tibi. Quamobrem neque dubi-
tandum iam neque ambigendū,
quid nam aut quatenus credere
diuinis effatis oporteat; id enim
totum in certa capita, quæ arti-
culi vocantur, redactum ab Ec-
cleſia, diſcendum ediſcendumq.
proponitur, & ad Apoſtolorum
ſymbolum refertur; in quo diui-
na effata atq. promiſſa mira bre-
uitate continentur; & à ſanctis,
piis, ac ſapientibus viris expoſita
variis libris & voluminibus quá-
plurimis conſtant; eorumque ex-
poſitio Tridentini concilij aucto-
ritate, atque eccleſiaſticorum mi-
niſtrorum præſtanti opera in bre-
ue atque perſpicuum compen-
dium doctiſſimè redacta eſt. Ne-
que

que verò hoc loco nobis ad eos qui non credunt, ſermo eſt; ſed ad eos qui credunt, vel qui credere ſeſe profitentur verbis & effatis atque promiſſis Dei in ſuam ipſorum ſalutem, neque miraculis indigere ſe fatentur, neque dubitatione aliqua detineri ſalutis à Deo in terras miſſæ, atque per Ieſum Christum expeditæ ac præſtitę; quę cùm initium accepiſſet, " enarrari per Dominum ab eis qui " audierunt in nos confirmata eſt, " ait Apoſtolus, conteſtante Deo " ſignis & portentis & variis virtutibus & Spiritus ſancti diſtributionibus ſecundum ſuam voluntatem. Heb. 2.

Alterum verò doctrinæ caput pietatis notitia exercitatioq. eſt, de qua noſter hoc loco inſtitutus eſt ſermo. Pietatem autem pro

initæ expoſitionis ratione vocamus id omne quod in vniuerſum fideles Chriſti diſcipulos, atque doctrinæ Chriſtianæ promiſſis credẽtes, cognoſcere, tenere, præſtareque oportet, nemine excepto ex iis qui per mentis ac rationis facultatem atq. vſum cognoſcere & præſtare poſſunt; quippe quibus neceſſariũ ad hæc cognoſcẽda & præſtanda diuinæ gratiæ auxiliũ, vt paullo antea affirmabamus, ſtudioſè & opportunè petẽtibus nõ defuturũ aut negãdũ, aut inuidẽdũ, immo potiùs liberaliſſimè à patre luminũ ſuppeditãdũ eſſe cõſtet; vtpote qui omnes
1.Tim.2 homines ſaluos fieri, & ad agni-
» tionẽ veritatis peruenire vult, etiã
» eos qui alieni à veritatis cognitio-
» ne ſunt, nedũ eos qui veritatẽ cognitã amplectuntur, ac tenere colereque

lereq. studuerint. Dicimus auté cognoscere oportere discipulum doctrinæ pietatis, quá profitetur, precepta & instituta summa: quáquam enim minutissima cognoscere neque omnium sit, neq. ab omnibus exigatur; ea tamen, quæ ad omnes in vniuersum discipulos pertinent, ignoráda non sunt. Quonam enim iure discipulum sese profiteri & appellare audeat is, qui summa disciplinæ, quam colit colereque debet, capita non teneat? quo iure se discipulum à præceptore agnosci postulet, qui præceptoris instituta & mandata non agnoscat? atque de hac re ab vno ex discipulis ad condiscipulos scriptum est: Si quis videtur 1 Ti. 4.
" propheta esse aut spiritualis, co-
" gnoscat quæ scribo vobis; quia
" Domini sunt mandata. Si quis

autem ignorat, ignorabitur. Si
quis, inquit, ignorat quæ nã Dei
mandata sunt,ignorabitur à pręceptore, qui dicet: Nescio vos.
Math. 25. idemq́ue dixit: Habenti dabitur,
" & ei qui non habet, & quod ha-
" bet, auferetur ab eo. idemq́ue
alio loco discrimen constituens
inter eos qui fide prędíti sunt, notitiamq́ue Dei voluntatis habẽt,
Luc. 12. & eos qui non habent, aiebat: Ille
" autem seruus qui cognouit vo-
" luntaté domini sui, & non se prę-
" parauit, & non fecit secundum
" voluntatem eius; vapulabit mul-
" tis: qui autem non cognouit, &
" fecit digna plagis, vapulabit paucis. iis itaque relictis qui non cognoscunt voluntatem Domini; quales sunt ij ad quos Euangelij notitia nondum peruenit; cum iis agimus, qui cognouerunt, aut saltem

ſaltem ſe cognoſcere dixerunt voluntatem Domini, quos oportet ſeſe pręparare & facere ſecundum voluntatem eius; quibus Apoſtolus ait: Scitis enim quæ pręcepta dederimus per Christum Ieſum. Hæc eſt enim voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, ad quam ſeſe præparare oportet. præparari autem nemo poteſt, ſi ignoret quibus modis atque actionibus præparatio hæc ineatur & expediatur; quamquam enim aliquis ſibi ipſe ſummo ſtudio magnoq; molimine præparationem extremam indicat & ineat, niſi diuinæ voluntatis regulis & inſtitutis adaptatam comprobet, inutilem tandẽ experietur. id quod Deus ipſe apertè declarat iis, qui pio quidem ſtudio ac zelo moti, tamẽ alias vias ſibi munierunt ab ipſius

1. Theſ. 4.

consilio & præceptis diuersas.
Isa.48. Hæc dicit Dominus redemptor
» tuus sanctus Israël: Ego Domi-
» nus Deus tuus, docens te vti-
» lia, gubernans te in via qua am-
» bulas; vtinam attendisses man-
» data mea; facta fuisset sicut flu-
» men pax tua, & iustitia tua sicut
» gurgites maris. Quibus ex senté-
tiis & oraculis illud deducitur,
cognoscere oportere vnúquemq.
discipulum disciplinæ sibi sub-
eundæ salté summam rationem,
eam videlicet, quæ & sciri, teneri,
exercerique à singulis possit, nec
magnum laborem, exquisitissi-
mumque studium, aut profundú
ingenium, vel diuturnum tem-
pus, aut longum iter ad sui co-
Deut. 30 gnitionem postulet; S.S.E. Man-
» datum hoc quod ego præcipio ti-
» bi hodie, non supra te est, neque
procul

procul positum; neque in cælo situm, vt possis dicere: Quis nostrum valet ad cælum ascendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus, atque opere compleamus? neque trans mare positum, vt causseris & dicas: Quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos vsque deferre, vt possimus audire & facere quod pręceptum est? Sed iuxtà est sermo valdè in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illum.

Huius igitur nobis indicatæ & cognoscendæ atque exercendæ pietatis summa in tres partes diuiditur: Timorem, Pœnitētiam, & charitatem cum præceptorum Dei exercitatione. quas quicumque purè atque rectè edoctus tenuerit & obseruauerit, conciliatam sibi Dei gratiam & miseri-

cordiam ex eiuſdem Dei benignisſimo promiſſo atq. pacto cõfirmatiorem auctioremque in ſalutem ſuam obtinebit, ac tãdem regni cæleſtis hereditate potitus firmabit. eſt enim ea his tribus partibus ſiue eas virtutes appellare libeat, vis & efficientia ex Dei conſilio, liberalitate atque volũtate conceſſa, vt diuinam iram atque ſententiam horrẽdam declinare, & miſericordiam in oculis Dei inuenire is poſſit, cuius animus his virtutibus præditus inſtructuſque fuerit.

Principio itaque pietatem exercere volentibus, animus diuino timore imbuendus eſt: id eſt reuerentia & obſeruatione ſtudioſa earum rerum, quas Deo vel ingratas vel gratas eſſe conſtiterit, illas vt penitus deteſtatus fugiat,

oderit

oderit & horreat, has vt diligenti cura expetat & ſequatur. Namque ille affectus, quo animus ita Deum reueretur, vt nihil velit quod immenſam illá bonitatem offendat, nihilq́. nolit quod Deú velle intelligat; ille, inquam, Timor Domini appellatur, atque totius veræ ſapientiæ initium eſſe fertur, idemq́ue alio nomine à Latinis religio dicitur. Philoſophi hunc in ſeruilem & filialem timorem partiti ſunt; eamq́ue partitionem Chriſtianorum ſchola admiſit, & ſeruilem ea parte cō-mendauit, qua aditum quendam ad filialem eſſe intellexit: verùm nos, quia non tám hæc ſubtiliter diſputare, quàm ad communem captum accōmodare ſtudemus, atque ad ſacrorum oraculorum normam ſermonem temperare con-

contẽdimus, definitionem à Spiritu ſancto pronuntiatam obſeruantes; Timorem hunc Domini, religionem ſiue reuerentiam appellamus, qua pij hominis affectus animus ea quæ Deo probata eſſe nouit, obſeruat & curat: contrà verò ea reiicit & auerſatur, quæ Deo improbari cognouit. Quamobrem hic animorũ pius affectus ſic à Sapientia definitur:
„ Timor Domini eſt religioſitas ſcientiæ, id eſt religio & obſeruatio erga ea quę vel expetenda vel fugienda eſſe ex ſciẽtia compertum fuerit. Scientiam autem hoc loco interpretamur diuinæ voluntatis notitiam, ſiue ea pronuntiatis verbis, ſiue ſcriptis, ſiue traditionibus, ſiue reuelatis rationibus & normis contingat.

Diuinus hic timor eum quem informat

informat hominẽ ad veram pœnitentiam ineundam & exercendam impellit,& ad pręceptorum diuinorum ſtudium, curam, & obſeruantiam inducit; atque ad vtriuſque partis diligentem cognitionem incitat. Nam cùm primum ſibi in animum induxerit homo ea venerari atque obſeruare quæ Deo placere intellexerit, eaque auerſari & fugere quæ eidem diſplicere cognouerit; ſtatim omni cura quid Deus probet, quidque improbet, edoceri ſtudet; edoctus verò diuina poſtulata gratia diligenter obſeruat, ante actæque non rectè vitæ pœnitentia ductus, præceptorũ Dei viam ſibi proponit, quam ingreſſus accuratè tenet & proſequitur; proſecutus verò cęleſtium promiſſorum ex diuino conſilio &

pacto compos efficitur, atque benedictionis illius communione potitur, quam Dei paternus amor omnibus credentibus & obedientibus sibi pollicitus præstare exhibereque poteſt & vult, atque reapſe præſtitit iis qui iuſtiſſimæ atque ſanctiſſimæ ipſius voluntati obtemperauerunt.

Quamobrem diuina ſapientia, quæ maximos fructus ex diuini timoris radicibus procreari ac tandem edi cognouerat; vt homines à præceptorum Dei violatione, & horrendæ iræ atque indignationis periculo auerſos ad gratiæ ineundæ conciliandæque vſum induceret, Salomonis præ-
Eccli. 1. conio in hanc ſententiam pronũtiauit: Plenitudo, corona & diſciplina ſapientiæ eſt, timere Dominum.

num. id quod, vt apertiùs expli- "
caret & efficaciùs commendaret, "
breuiſſima, ſed ſignificantiſſima
expoſitione promouit; Timor,
inquiens, Domini eſt fons vitæ:
Fons atque initium vitæ Dei ti-
mor ideo appellatur, quòd is ho-
minem à diuinæ legis violatione
auocatum, ad veramque pœni-
tentiam inductum, atque ad præ-
ceptorum obſeruantiam anima-
tum & exercitum, ad obtinen-
dam gratiam & miſericordiam
Dei deducit, qua obtenta ex be-
nigniſſimo pacto filius Dei, atque
vitæ æternæ compos & particeps
efficitur, benigniſſimo, inquam,
pacto Dei, qui ſponte atque vltrò
in ſe recepit curam, promotionē,
amplificationem, atque ſanctifi-
cationem eorum qui ſibi fide &
vera obedientia adhęrere ſtudue-
rint;

Psal. 144 rint; quamobrem diuinus Psaltes
„ canebat: Voluntatem timentium
„ se faciet, & deprecationem eo-
„ rũ exaudiet, vt saluos faciat eos.
Psal. 102 idem etiam dicebat: Quantum
„ distat cælum à terra, tantum mi-
„ rificauit misericordiam suam su-
„ per timentes eum: & quomodo
„ miseretur pater filiorum, ita mi-
„ seretur Dominus super timentes
„ eum. Et iterum canebat: Mise-
„ ricordia Domini ab æterno vsque
„ in æternum super timentes eum.
„ quibus sententiis omnibus illud
docemur, infinitam atque æternam esse numquam desinentem Dei misericordiam erga eos, qui diuino timore affecti atque animati pietatis viam sequuntur: quem timorem religiositatẽ scientiæ esse diximus, hoc est reuerentiam & curam diuinæ offensionis

ſionis vitandæ, atque voluntatis obſeruandę, maieſtatiſque colendæ. quamobrem illa ſanctiſſima veritatis mater aiebat: Et miſeri- Lucæ 1.
"cordia eius à progenie in proge-
"nies, timentibus eum. nullis in-
"quit ſæculis deſideratam fuiſſe, nullis generationibus defuturam diuinam illam & inexhauſtam miſericordiam erga eos qui ſe timuerint, timenteſque religioſè ac piè coluerint. Ampliſſimam profectò diuini timoris dignitatem eſſe plurimis ac frequentibus teſtimoniis, atq. omnium prophetarum & ſanctorum ore redditis reſponſis diuina ſapientia confirmat; ex quibus illud apud Salo- Eccli. 25.
monem: Quàm magnus eſt qui
"inuenit ſapientiam & ſcientiam,
"ſed non eſt ſuper timentem Do-
"minum. Quippe ſapientia & ſci-

entia animum illuſtrant quidem atque inſtruunt, verùm Dei timor ille ſanctus cor in Deum efficaci motu conuertit, atque ad præceptorum legis diuinæ obſeruantiam inducit. id quod ita fieri eadem ſapientia apertè indicat:
Eccli. 2. Fili, accedens ad ſeruitutem Dei,
„ ſta in iuſtitia & in timore, & præ-
„ para animam tuam ad tentatio-
„ nem. Deprime cor tuum & ſu-
„ ſtine: inclina aurem tuam, & ſuſ-
„ cipe verba intellectus; & ne fe-
„ ſtines in tempore obductionis.
„ Suſtine ſuſtentationes Dei; con-
„ iungere Deo, & ſuſtine, vt creſcat
„ in nouiſſimo vita tua. Omne
„ quod tibi applicitum fuerit acci-
„ pe, & in dolore ſuſtine, & in hu-
„ militate tua patientiá habe, quo-
„ niam in igne probatur aurum &
„ argentum; homines verò recepti-
biles

biles in camino humiliationis. "
Crede Deo, & recuperabit te, & "
dirige viam tuam, & spera in illũ. "
SERVA timorem illius, & in illo "
veterasce. Metuẽtes Dominum, "
sustinete misericordiam eius; & "
non deflectatis ab illo, ne cadatis. "
Qui timetis Dominum, credite "
illi; & non euacuabitur merces "
vestra. Qui timetis Dominũ, "
sperate in illum, & in oblectationem "
veniet vobis misericordia. "
Qui timetis Dominum, diligite "
illum, & illuminabuntur corda "
vestra. Respicite filij nationes hominum "
; & scitote quia nullus "
sperauit in Domino, & confusus "
est. Quis enim permansit in mãdatis "
eius, & derelictus est? aut "
quis inuocauit eum, & despexit "
illum? Quoniam pius, & misericors "
est Deus, & remittet in die "

»tribulationis peccata : & prote-
» ctor est omnibus exquirentibus
»se in veritate. Væ duplici corde &
»labiis scelestis, & manibus male-
»facientibus, & peccatori terram
»ingredienti duabus viis. Væ dis-
»solutis corde, qui non credunt
» Deo, & ideò non protegentur
»ab eo. væ iis qui perdiderunt su-
»stinentiam, & qui dereliquerunt
» vias rectas, & diuerterunt in vias
» prauas. Et quid facient, cùm in-
» spicere cœperit Dominus? Qui
» timent Dominum, non erunt in-
» credibiles verbo illius, & qui dili-
»gunt illum, conseruabunt viam
» illius. Qui timent Dominum, in-
» quirent quæ beneplacita sunt ei;
» & qui diligunt eum, replebuntur
» lege ipsius. Qui timent Dominũ,
» præparabunt corda sua, & in con-
» spectu illius sanctificabũt animas
suas.

ſuas. Qui timent Dominum, cu-"
ſtodiunt mandata illius, & patiē-"
tiam habebunt vſque ad inſpe-"
ctionem illius; dicentes: Si pœni-"
tentiā non egerimus, incidemus"
in manus Domini, & non in ma-"
nus hominum. Secundum enim"
magnitudinem ipſius, ſic & mi-"
ſericordia illius cum ipſo eſt. Ne-
que verò ſolum præſtantem, vti-
lem, & ad ſalutis inſtituendū ne-
gotium efficacem Dei timorem,
ſed prorſus neceſſarium eſſe diui-
næ litteræ affirmant, atque hoc
ſecluſo ſeruari quemquam poſſe Eccli. 1.
negant. Nam qui ſine timore eſt,"
non poterit iuſtificari, inquit Sa-"
pientia; quippe his qui hac reli-"
gione, huiuſmodiq́ue diuino ti-
more imbutus nō fuerit, nec pœ-
nitentiæ rationes rectè inibit, ani-
moq́ue fideli atque conſtanti ſuſ-
 cipiet;

cipiet; neque præcepta Dei ſanctè obſeruabit, ita vt oportet eos, qui ſeſe Deo probare atque ad iuſtificationis ſanctificationiſque Chriſtianæ accipiendum beneficium cōparare ſtudent. Quamobrem diuino conſilio decretum atq. curatum fuit, vt aduētantis orbi terrarum ſalutis nuntius & index prælegaretur, qui pœnitentiam ac diuinæ legis obſeruātiam hominibus commendaret, atque hoc pacto aduenienti Chriſtianæ iuſtitiæ viam muniret & neceſſariam & opportunam. Fuit enim

Matth.3 ,, Ioānes in deſerto baptizās & prędicans baptiſmum pœnitentiæ in
,, remiſſionem peccatorum; ſicut
,, ſcriptum eſt: Ecce ego mitto an-
,, gelum meum ante faciem tuam,
,, qui præparabit viam tuam. Vox
,, clamantis in deſerto, parate vias
Domini,

Domini, rectas facite semitas eius. "
eodem etiam cõsilio, ab huius salutis procuratore, auctore & Pontifice Christo Iesu missi Apostoli sunt, qui necessariam hanc pœnitentiam indicarent & publicè indicerent: quamobrem Euangelista scripsit: Exeũtes Apostoli prę- Matth.6
" dicabant vt pœnitentiam agerẽt. "
" Neminem enim eorũ qui se audirent, salutemq. sibi nuntiatam optarent & cuperẽt, à pœnitentię cura & studio excipiebant Apostoli, sed vt pœnitẽtiam agerent.
Idem etiam munus iniunctũ sibi erga Iudæos & gẽtes nullo discrimine, idem officium factum, Apostolus Paulus apud Agrippam regẽ profitebatur. Iudęis & genti- Acto.26
" bus prædicabam, vt pœnitentiam "
" agerent, & conuerterẽtur ad Do- "
" minum, digna pœnitentiæ opera "

faciẽtes. Consulentibus autem Ierosolymitanis & Ierosolymensibus hominibus, quid agendum curandumq́. esset iis qui salutem obtinere cuperent, D. Petrus respondit: Pœnitentiá agite, & baptizetur vnusquisq. vestrũ in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorũ, & accipietis donũ Spiritus sancti: vobis enim est repromissio, & filiis vestris, & omnibus qui longè sunt, quoscumq. aduocauerit Dominus Deus noster.

Actor. 2.

Sexcenta & amplius diuinarum vtriusq. testamẽti scripturarũ testimonia adduci possent, quibus apertè confirmaretur, sine Dei timore & pœnitentia, quę secundũ huius pręparationis caput, de quo iã agimus, est, atque sine diuinorũ pręceptorũ custodia & obseruãtia, nec redẽptionẽ illã Christianam,

nec

nec cæleſtis patriæ cõmunionẽ &
poſſeſſionẽ obtineri poſſe adultis
hominibus,& qui Dei notitia, ac
boni & mali cognitione non ſunt
deſtituti. id quod Seruator ipſe
paternæ volũtatis cognitor maxi-
mũs proteſtatus prædicebat: Niſi Lucæ 3.
pœnitentiã egeritis,omnes ſimul Matth. 5
peribitis: & niſi abundauerit iu-
ſtitia veſtra pluſquã Scribarum et
Phariſæorũ,nõ intrabitis in regnũ
cælorũ. Cùm autẽ hoc in libello
pœnitentiæ nomen ſæpiſſimè re-
petendũ nobis ſit, vt apertè quid
dicamus cõſtet,animaduertendũ
eſt,Pœnitentiã duo in ſe cõtinere;
malæ vitę,atq. vitiorũ deteſtatio-
nem & fugã, & probandorũ mo-
rum,virtutũ atq. operũ, actorum
ac factorũ, quæ Deo placere de-
claratũ fuerit,magnũ & contentũ
ſtudiũ cum opportuna & aſſidua

exercitatione coniunctum. Atq. ad prioré partem, hoc est, ad detestationé & fugam vitiorũ præcipuè ea pœnitentię ratio spectat, quæ in Christianis & Ecclesiasticis sacramentis numeratur; cuius membra recensentur, cordis contritio, oris confessio, atq. operis satisfactio; vt consuetis doctorum verbis, neq. à sermone & vsu cõmuni alienis vtamur: atq. hæc ratio omnis, quòd multorũ auctorũ editis voluminibus explicata & tradita est, ex illorum libris petẽda & cognoscenda à nobis reseruatur; tantũ hoc in opere de pœnitentia virtute acturis quæ illius alterius partis finis est & complementum: neq. enim satis est prę terita malè plãgere, vti dici solet; & confiteri peccata, atq. plangenda iterum non committere; nisi

Pœnitẽtię sacramentũ.

Pœnitẽtia virtus.

&

& cęteri pœnitentiæ digni fructus fiant ab iis à quibus fieri possunt. Atque hæc pars, quæ correctæ ac iustæ vitæ virtutumque cultura & exercitatione præstatur, aliàs pœnitentia virtus nominata, hæc, inquam, ea est de qua nobis hoc loco disseritur.

Hanc igitur pœnitentiam virtuté diuinæ sapientiæ ratio sacris libris exposita in eo cósistere maximè docet, vt homo cupiditatibus suis bellum indicat & inferat, fortissimeque se ipsum vincat, atque à mundanis & carnalibus actionibus operibusque contineat, & iis quæ à Deo præcipiuntur, cómendantur & probantur studiis & actionibus, curá operamque adhibeat. Hæc enim lex primo hominum parenti imposita Pœnitentia.

posita est illo arcano ac diuino responso, quod sub terræ imagine ac nomine redditum fuit. Male-
Gen. 3. „ dicta terra in opere tuo; in labore
„ comedes ex ea omnibus diebus
„ vitæ tuæ. Spinas & tribulos ger-
„ minabit tibi, & comedes her-
„ bam terræ; in sudore vultus tui
vesceris pane tuo. Illam terram humanam Adama dictam, vnde ipsi factum fuerat nomen Adam, in opere ipsius, id est in illa diuini præcepti transgressione maledictam & contumacem redditam esse, Deus homini declarauit, eidemque prædixit, fructus in labore esse percipiendos ex terra illa quæ ex maledicto non quidem sterilis omnino esset effecta, vt nullum probãdum fructũ ederet, sed edere posset fructus bonos & vsui aptos,

verùm multo labore excolendos. quippe cùm terra illa ſua ſponte propter maledictionem germinatura eſſet ſpinas & tribulos, id eſt varias difficultates ex cupiditate & ſuperbia producendas, quas remouere oporteret volentem pane veſci atque fructu vti probando & generoſo; ideoque opus eſſe magno & cõtento labore qui ſudorem vultus exprimeret, hoc eſt qui voluntatem & cupiditatem fortiter exerceret, atque hoc modo conſequi poſſet panem illum cęleſtem, qui à Deo ipſo promiſſus pleniſſimè impertiendus erat iis qui ita laborarent in ipſorum ſalutem. id autem eſt, quod ſæpe aliàs diuinis oraculis & promiſſis explicatur & confirmatur. Qui vicerit, & cuſtodierit opera mea vſque in finem, dabo illi " Apoc. 2.
ſtellam

„ stellam matutinam,& vestimẽtis
„ albis induetur; & non delebo no-
„ mẽ eius de libro vitæ, sed faciam
„ eum columnam in templo Dei
„ mei,& foras non egredietur am-
„ plius; & scribam super illum no-
„ men Dei mei, & nomen ciuitatis
„ Dei mei nouæ Ierusalem, & no-
„ men meum nouum;& faciam il-
„ lum sedere mecum in throno
„ meo; & dabo illi manna abscon-
„ ditum,& calculum candidum,&
„ in calculo nomẽ nouum scriptũ,
„ quod nemo scit, nisi qui accipit.
„ Qui vicerit,possidebit hęc: & ego
„ ero illi Deus, & ipse erit mihi fi-
„ lius. Timidis autem,incredulis,&
„ execratis,& homicidis,& fornica-
„ toribus,& veneficis,& idololatris,
„ & omnibus mendacibus,pars eo-
„ rum erit in stagno ardenti igne &
„ sulphure,quod est mors secunda.
Huius

Huius rei admonendæ atque indicandæ, ad nostramque salutem exponendæ caussa peccatores singulos diuina bonitas benignissimè monens ait: Suadeo tibi « Apoc. 3. emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias, & vesti « mentis albis induaris, vt non ap- « pareat vltrà confusio nuditatis « tuæ. æmulare igitur, & age pœ- « nitentiam. Ecce enim ego sto ad « ostium & pulso; si quis audierit « vocem meam, & aperuerit mihi « ostium, intrabo ad eum, & cœna- « bo cum illo, & ille cœnabit me- « cum. Vltrò atque benignissimè Dominus ad cœnę suę gaudia inuitat omnes eos, qui decenter culti, instructi atq. vestiti, illius præstantissimi conuiuij lætitiam expetentes optauerint & expectauerint, quam ex ipsius inuitantis libera-

liberalitate & beneficio oblatam demum percipient, atque vnà cum illo gaudebunt compotes & participes facti maximorum promissorum: Verùm enimuerò aperto exemplo videmus illum qui ad diuinum conuiuium intrare ausus est, non instructus veste nuptiali, quam veram pœnitentiam & Christi præceptorum obseruationem interpretamur, à supremo rege irato atque indi-
Matth. 22. gnante audiisse: Amice, quomo-
„do huc intrasti non habés vestem
„nuptialem? deinde ministris à
„rege esse dictum: Ligatis mani-
„bus & pedibus eiicite eum in te-
„nebras exteriores; ibi erit fletus &
„stridor dentium. Postulat igitur Euangelij doctrina non solùm fidem, sed obedientiá etiam, quam necessariam esse confirmat ei, qui
salutis

ſalutis promiſſæ heres eſſe ſtudet: atque obedientia hæc à pœnitentia incipit,& in pœnitentiæ veræ ſeria exercitatione ſpectatur; eademq́. doctrina grauiſſimas pœnas ex Dei iudicio minatur iis,qui Euangelij legi nõ parent. Legem autem Euangelij hoc loco dicimus conditiones illas poſtulatas ab iis qui læti huius nuntij re ipſa & veritate atque vſu participes eſſe cupierint;aliàs enim ſine pœnitentia & præceptorum Dei obſeruantia non modò diuina promiſſa obtineri non poſſunt, ſed indignatio,ira, & vltio Dei certiſſimè exſpectanda eſt. In flamma ignis dantis vindictam iis qui non "nouerunt Deum, & qui nõ obe-" diunt Euangelio Domini noſtri "Ieſu Chriſti,qui pœnas dabunt in" interitu æternas à facie Domini " 2.Theſ. 1

„ & à gloria virtutis eius, cùm venerit, glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt.

Constat itaq. eam nuptialem vestem quam vnumquemque ad nuptias vocatum, & in sacrum illud conuiuium admitti ac recipi cupientem, indutum esse deceat & oporteat, pœnitentia & diuinorum preceptorum obseruantia definiri; eamq́ue iam indicatam declaratamq́ue esse à rege ipso, conuiuiiq́ue domino ac magistro, qui, ministris suis ad inuitandos conuiuas missis, id explicandum & prædicēdum mandabat, dicens: Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & Spiritus sancti: docentes eos seruare omnia quæcumque mandaui vobis: id

Nuptialis vestis.

Matth. 28.

est

eſt pœnitentiam, & diuinorum præceptorum ſtudium & obſeruantiam; quod ipſius magiſtri expoſitione apertiſſimè declaratum eſt, qui cùm Euangeliſtæ munus obiret & exerceret, publicè prædicabat: Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquauit regnũ Dei; Pœnitemini & credite Euangelio. Marc. 1.

Huius rei exemplum in Abraham apertiſſimũ ſpectatur, quem Deus tamquam exemplar quoddam ſtatuit electionis à ſe benigniſſimè ac liberaliſſimè factæ, atque ſenſibilium ac terrenarum rerum imagine totius huius maximi myſterij rationem ſummam expoſuit. ita autem egit, vt quæ illi verè atque certo vſu contigere, eadẽ illorum, quæ ad nos pertinerent, ſpiritualium bonorum

vmbram quandam atque imita-
,, tionem exhiberent; s. s. E. Omnia
,, in figura contingebant illis: ſcri-
,, pta autem ſunt propter nos, ad
,, quos fines ſæculorum deuenere.
Abraham primùm vocatus vo-
canti ſeſe, atque promitten-
,, ti; Et faciam te in gentem ma-
gnam; credidit Deo, inquam, qui
,, vocat ea quæ non ſunt, tamquam
ea quæ ſunt: atque electioni huic
diuinæ de ſe factæ fidem habuit,
intelligens gratiſſimum fore Deo
obſequium, ſi quis electionem il-
lius libenter ſtudioſeque ſequa-
tur, diſciplinamque ſine dubita-
tione ſalutarem ſubeat, vtpote
profectam ab eo; qui cùm ſum-
mum bonum maximumque ſit,
ſua ſponte ſeſe ſuaque dona iis
donare velit, qui ipſi crediderint
& obedierint: cùm autem ab eo-
dem,

dem, à quo promissum acceperat, iussus etiam esset egredi de terra sua & de cognatione sua, & de domo patris sui; obediuit, egressusque est; atque eas commoditates reliquit, quæ ab iis qui mundi huius mores sequuntur, in patria cognatione atque paterna domo parantur; siquidem patria consuetudinem & audaciam, paterna domus, diuitias familiaremq́; rem, cognatio verò opes suppeditat iis, qui ad cupiditatis & ambitionis leges & normas viuere instituunt. Egressus itaque Abrahã, "sicut præceperat ei Dominus, pa- "triam, cognationem, & patris sui "domum reliquit, atque peregri- "nus & hospes in terra aliena esse optauit vocantis Dei iussum secutus. Scimus autem aduenis & peregrinis neque eam mentem

eſſe, neq. eam facultatem & copiam, neque audaciam, vt in deliciis atque ambitione verſentur interim, dum aduenarum & peregrinorum rationes cogitant & ſeruant; hoc eſt, dum intelligunt, ſibique illud ſtatuunt, non eſſe eam ſibi patriam vel quietis ſedẽ, ſed breuis temporis hoſpitium ſibi relinquendum, in aliũ locum tendentibus commodiorem futurum, vbi obtineri contigerit. Atqui Abraham vocatus & iuſſus è patria exire, & in terram ſibi monſtrandam concedere, non tantùm fide vſus eſt, ſed etiam vera obedientia, atque actione & opere: verè enim reliquit patriã, cognationem & paternam domum, non ſolùm bona voluntate, aut ſermone & oratione; nec enim dixit, faciã, aut facere cupio,
&

& non fecit; ſed reapſe fecit quod iuſſus erat: & hoc modo credidit Abraham Deo, & reputatum eſt Heb.11. illi ad iuſtitiam; non ſolum quòd " credidit, ſed quòd credens obedi- " ûit in locum exire quem acce- " pturus erat in hereditatem: & " exiit neſciens quò iret. Et quòd fide demoratus eſt in terra repromiſſionis, tamquam in aliena in caſulis habitando cum Iſaac & Iacob cohæredibus repromiſſionis eiuſdem. Hoc autem exemplo quicumq. ad cæleſtium promiſſorum dona & beneficia vocatus eſt, atque promittenti credens placere vult, rataque ſibi promiſſa cupit, non ſolùm fide, voluntate & voto, ſed facto etiam & ſtudio omni mundanæ corruptioni, deliciis, ambitioni, cupiditatibus, & vitiis ceteris nuntium

remittere, atq. id quod cùm baptizaretur in ſe recepit, coramq́. ſanctiſſima Trinitate, in quam ſeſe credere confeſſus eſt, promiſit, & ſacerdote, teſtibus, ac fideiiuſſoribus pręſentibus affirmauit, præſtare debet gratia præeunte vocantis cui ſeſe tradidit, in cuiuſque nomine baptizatus eſt, hoc eſt in nomine patris & filij & Spiritus ſancti;quam gratiam purè & ſanctè poſtulatam & petitã, nemini ex parte donantis defuturam eſſe,iam oſtendimus: Ignem
" veni mittere in terram; & quid
" volo niſi vt ardeat? Affirmauerat autem ſe abrenuntiare Satanæ & omnibus pompis eius, & omnibus operibus eius. Opera autem & pompas Satanæ eſſe ambitionem, auaritiam, ſiue cupiditatẽ, & carnis delicias atque voluptates,

tes, hoc eſt, mundi mores & corruptiones, ex quibus vitia omnia & peccata naſcuntur, fouentur, & creſcunt, Apoſtolica doctrina exponit. qua de re ſcriptum eſt: Nolite diligere mundum, neque 1.Ioan.2
" ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas patris in eo. Quoniá omne quod eſt in mundo, concupiſcétia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non eſt ex patre, ſed ex mundo eſt. Et Iacobus Apoſtolus: Adulteri, inquit, neſcitis quia amicitia huius Iacobi 4.
" mundi inimica eſt Dei? Quicumq. ergo voluerit amicus eſſe ſæculi huius, inimicus Dei conſtituitur. An putatis quia inaniter dicat ſcriptura: Ad inuidiam concupiſcit ſpiritus qui habitat in vobis? Hoc igitur pacto, hoc eſt

non solùm fide & sermonibus, sed etiam actionibus atque studiis & factis renuntiare oportet ambitioni, cupiditati atque deliciis: neque enim virtus verba sunt, sed facta. quamobrem ait Paulus: Si quis emundauerit se ab istis, erit vas in honorem vtile Domino, & ad omne opus bonum paratum. Atq. D. Petrus ad Abrahami imaginem sermonem referens monebat:
1.Pet.2. „ Charissimi, obsecro vos tamquam aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis quæ militant aduersus animam, conuersationem vestram inter gentes habẽtes bonam; vt in eo quod detrectant de vobis tamquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis. Itaq. fides illa quę in

in Abrahamo laudatur & commendatur, non fuit otiosa aut mortua, sed viua fides, charitati coniuncta, & obedientia exercita atque probatissima; ideoque reputatum est illi ad iustitiam, quia verè exiit de terra cognationeque sua, & de domo paterna, vereq. obediuit in locum exire: atque pœnitentiæ viuum exemplum in figura illa statuit. quod etiá Moses imitatus grandior factus, recusauit dici filius filiæ Pharaonis, Heb.11
" magis eligens affligi cum populo
" Dei, quàm téporalis peccati habere
" iucunditatem, maiores delicias
" æstimans thesauro Ægyptiorum
" improperium Christi. Fide
" reliquit Ægyptum, non veritus
" animositaté regis; inuisibile enim
" tamquam videns sustinuit. Factis
" itaque & non dictis tantum, aut
otiosa

otiosa fidei iactatione exhibere sese Deo obtemperantem vnumquemque oportet,& pœnitentiæ fructus seriò facere atque præstare:id quod in baptismo sacro promissum est. id autem quomodo præstatur ab iis qui numquam à peccato discedunt? aut si discedunt, ad tempus per sacramentũ pœnitentiæ ad id discedunt, vt rursus iisdem aut peioribus flagitiis & vitiis implicentur, cùm tamen in pœnitentiæ sacramento & satisfactionem & vitæ correctionem toties promittant;quam si aliquando incipiunt, breui deserunt, & ad mores natura recurrit dãnatos fixa & mutari nescia,
„ vt ille aiebat. Non qui inceperit,
„ sed qui perseuerauerit vsque in
Isai.1. finem, hic saluus erit. Væ duplici
„ corde,& ingredienti terram duabus

bus viis. Lauamini, mundi estote, «
auferte malum cogitationum ve- «
strarum ab oculis meis: quiescite «
peruerse agere, discite beneface- «
re. Subuenite oppresso, iudicate «
pupillo, defendite viduam: & ve- «
nite, & arguite me, dicit Domi- «
nus. Si fuerint peccata vestra vt «
coccinum, quasi nix dealbabun- «
tur: & si fuerint rubra sicut ver- «
miculus, quasi lana alba erunt. «
Quiescite peruersè agere, discite
benefacere, inquit Deus, qui
Christianę simplicitatis & sancti-
tatis, atque pietatis initia illa illu-
strissima cum progressu & corru-
ptione morum, ac totius virtutis
ac pœnitentiæ, virtutis inquam
pœnitentiæ defectu conferens,
sub imagine antiqui illius populi
deplorans, aiebat: Quomodo fa-
cta est meretrix ciuitas fidelis,
plena

„ plena iudicij, iuſtitia habitauit in
„ ea, nunc autem homicidæ. Ar-
„ gentum tuum verſum eſt in ſco-
„ riam, vinum tuum mixtum eſt
„ aqua. Principes tui infideles, ſocij
„ furum, omnes diligunt munera,
„ ſequuntur retributiones, pupillo
non iudicant, cauſſa viduæ non
deſcendit ad eos. atque huiuſmo-
di fides cum obedientia & pœni-
tentia coniuncta, illa fides eſt per
quam homines Dei promiſſa be-
neficia benignè præſtita obtinēt:
fides inquam non otioſa & mor-
tua, ſed quæ per dilectionem ope-
ratur, & iis quæ à Deo dicta ſunt
verbis credit & obtemperat, fa-
ceſſitq. quidquid eſt imperatum,
nullaq. rerum aut actionum dif-
ficultate abſterretur, immo he-
roicas actiones obit cùm iuſſa eſt,
& conficit atque expedit; S. S. E.
Fide

Fide transierunt mare rubrum «
tamquam per aridá terram;quod «
experti Ægyptij deuorati sunt. «
Fide muri Iericho corruerunt «
circuitu dierum septem. Fide «
Rahab meretrix non periit cum «
incredulis excipiens exploratores «
cum pace. Et quid adhuc dicam? «
deficiet me tempus enarrantem «
de Gedeon, Barac, Samson, Ieph- «
the, Dauid, Samuel, & prophetis, «
qui per fidem deuicerunt regna, «
operati sunt iustitiam, adepti sunt «
repromissiones, obturauerunt ora «
leonum, extinxerunt impetum «
ignis, effugauerunt aciem gladij, «
conualuerunt de infirmitate, for- «
tes facti sunt in bello, castra ver- «
terunt exterorum. Acceperunt «
mulieres de resurrectione mor- «
tuos suos. Atque ita omnium ho- «
rum viua fides testimoniis ma- «
gnorum

gnorum operum oſtenſa eſt, vtpote quorum cura ſtudiumq́ue erat non fidei otioſæ profeſſione tantum, ſed viuentis & operantis fidei obedientia atque exercitatione ſeſe à Deo probare, nihilq. prętermittere quod pietatis cauſſa facere iuberentur, nihilq. rurſus admittere quod pietatis obedientiæq́ue nomine vitare & cauere docerentur, potiuſq́ue omnia incommoda atque damna ad necem & ignominiam vſq. pati, quàm ea violare, quæ ſibi obſeruanda diuino conſilio atque verbo decreta vel tradita eſſent. Itaque hi etiam pœnitentiæ virtutis exercitandæ imaginem ſuis exēplis ad poſteritatem tranſmiſere, ſicut ſcriptum eſt: Alij autem diſ-
» tenti ſunt, non ſuſcipientes re-
» demptionem, vt meliorem inue-

nirent

nirent resurrectionem. Alij verò« ludibria & verbera experti, insu-« per & vincula & carceres, lapida-« ti sunt, secti sunt, tentati sunt, in« occisione gladij mortui sunt, cir-« cuierunt in melotis & in pellibus« caprinis, egentes, angustiati, affli-« cti, quibus dignus non erat mun-« dus: in solitudinibus errantes, in« speluncis & in cauernis terræ. Et« hi omnes testimonio fidei proba-« ti, non acceperunt repromissio-« nem Deo pro nobis melius ali-« quid prouidente, vt non sine nobis consummarentur. Testimonium fidei vocat Apostolus opera à sanctis facta atque obedientiæ exercitationem, tum iis subeundis, quæ adiri, subiri atque agi iuberentur, tum iis declinandis & fugiendis, quæ fieri prohiberentur; & tamē nō adeptos fuisse

repromiſſionem, hoc eſt non ingreſſos fuiſſe regnum cælorum quod ante mortem & reſurrectionem Ieſu Chriſti nondum erat apertum; vt non conſummarentur ſine nobis qui venimus ad vndecimam horam, cùm illi aliis atque aliis horis ante nos veniſſent, & diei atque æſtus pondus portaſſent, operaſque ſuas in vinea diligenter poſuiſſent. & tamē nobis, quibus vndecima hora in vineam Domini vocatis, merces primum exoluenda deſtinata eſt, otioſis & negligentibus numerabitur? minimè profectò: namq. nō vt otioſi eſſent operarij illi vocati ſunt, immo potius reprehenſi, quòd totā ferè diē otioſam & inertē trāſegiſſent. Quid, inquit paterfamiliâs, ſtatis hic tota die otioſi? otioſi autē dicuntur qui

Matth. 20.

qui nihil operis, nihil negotij habent : atque verbum Græcum ab Euangelista vsurpatum ἀεργοί, rem hanc apertè declarat.

Igitur non ad otiosam tantùm fidem vocati sunt ij qui ad vndecimam delecti in vineam mittebantur, sed ad exercẽdam viuam fidem in obedientia vocantis, ponendamq́. in vinea operam non secus atque ij qui ante ipsos vocati fuerant, quorum fides variis operis & laboribus exercita & cõprobata fuit. id quod ipsorum, qui primi venerant, testimonio in illustrissima illa parabola edito constat; qui nouissimos illos vna hora fecisse affirmabant. non dicebant illa hora vocatos in vinea otiosos transegisse, sed fecisse: satis autem magnæ gratiæ & benignitatis fuit à patrefamiliâs illis

exhibitæ, vt minori & leuiori labore diei & æstus pondere portando excepti, primi omniũ mercedem tulerint eximio Domini beneficio nouissimis sicut & primis dare volentis.

Igitur ex his quæ iam exposuimus, manifestum fit, fidem imputatiuam tantùm & promissa Dei apprehendentem atque aliàs otiosam non esse eam, quá Deus exigat ab iis, quos ad cælorum regni communionem atque promissæ hereditatis possessionem vocat, sed fidem viuam & fideles ipsos exercentem in obedientia atque obseruatione eorum quæ à vocante præcipiuntur. vt enim non satis est apprehendere promissa ipsa per solam fidem, nisi re & vsu possideantur; sic non satis est vocationi per solam fidem respondere,

ſpondere, niſi etiam vocanti pareatur. Quis enim dicat ſatis ſibi eſſe fide, hoc eſt credēdo, ingredi in regnum Dei, quamquam nūquam re ipſa poſſeſſione & vſu regno Dei frui contingat? An ne ita cum Iſraëlitis & cum poſteritate Abrahę actum eſt, vt promiſſa per fidem ipſis apprehenſa nūquam tamē fuerint præſtita? minimè. immo verè promiſſa terrena præſtita ſunt, ab illiſque poſſeſſa Dei beneficio, cui credentes obedierant. verè enim Abraham factus eſt in gentem magnam, atque ex vno Iſaac, in quo ſemen illi vocari Deus voluit, tātus propagatus eſt populus, vt Moſes confeſſus fuerit: Non poſſum ſo- Deut. 1.
" lus ſuſtinere vos, quia Dominus
" Deus veſter multiplicauit vos, &
" eſtis hodie ſicut ſtellæ cæli, plu-

» rimi. Dominus Deus patrum ve-
» ſtrorum addat ad hũc numerum
» multa millia, & benedicat vobis
» ſicut locutus eſt. Verè populus ex
Ægypto eductus, qui fidem atq.
obediẽtiam ſanctam obſeruauit,
promiſſam Chananæorum terrá
obtinuit & poſſedit; ſicut ſcriptũ
Ioſue 1. eſt: Surge & tranſi Iordanẽ iſtum
» tu & omnis populus tecum in
» terram quá ego dabo filiis Iſraël.
» Omnem locum quem calcauerit
» veſtigium pedis veſtri, vobis tra-
» dam, ſicut locutus ſum Moyſi, à
» deſerto & Libano vſque ad flu-
» uium magnum Euphrátem; om-
» nis terra Hethæorum vſque ad
» mare magnum contra Solis occa-
» ſum erit terminus veſter. Hæc
» omnia non multo pòſt tempore
» conceſſa & tradita illis confirma-
» bat Deus. Dedi vobis terram in
qua

qua non laboraſtis, & vrbes quas “
non ædificaſtis, vt habitaretis in “
eis; vineas & oliueta quæ non “
plantaſtis. Verè etiam Dauid re-
gni obtinendi promiſſo fidem
habens difficillima tempora peri- “
culaque & ſubiuit & ſuperauit, “
tandemque regnum adeptus ce- “
cinit: Credidi propter quod locu- Pſal. 125
tus ſum; ego autem humiliatus “
ſum nimis. Ego dixi in exceſſu “
meo, omnis homo mẽdax. Quid “
retribuam Domino pro omnibus “
quæ retribuit mihi, &c. Itaque “
illi antiqui omnes terrena pro-
miſſa non tantum apprehende-
runt credentes, ſed reuera conſe-
cuti ſunt ex Dei promittentis be-
neficio, qui credentibus & obe-
dientibus præſtiturum ſeſe fuerat
pollicitus: atque ideò etiam non
tantùm fide, atque ſermone, ver-

bisque obedierunt præcipienti, sed pręcepta & mandata sibi omni cura, studio & officio, & summa pietatis exercitatione fecerũt; neque vllus ex illis qui promissa obtinere optabat atque studebat, satis sibi esse vel dixit vel duxit, quòd patres ipsius vel maiores vel amici obediissent mãdatis ac iussis Dei, nisi & ipse etiam suum officium faceret, atque pensum suũ in legis ac mandatorum obseruantia expediret. Abraham ipse vocatus exiuit. Dauid in regem vnctus, promissoque regni obtinendi instructus fidem habens omnia illa egit, fecit & pertulit, quæ admirantes legimus. Sic etiã vt ad nostras redeamus partes, & nos, si promissorum spiritualium verè atque re ipsa & possessione compotes esse optamus, vt optare debemus,

debemus, si nos verè amamus, beatitudinemque summam expetimus; debemus non fidem tãtummodo promissis, sed obsequium atque pietatem officiis quæ nobis imposita sunt, faciendis præstare: neque satis esse putare, vt credamus Christum pro nobis legem expleuisse omnem; nisi credentes in Christum nos etiam eam legis partẽ, quæ ad nos pertinet, subeamus, præceptorũ videlicet & mandatorum in decalogo, in quo diuinæ voluntatis ac naturæ legis summa est, & quidquid ex hac summa deducitur & rectè exponitur; atque ita legem obseruare, vt non auditores tantùm, aut lectores, non interpretes & explicatores, sed potius factores dicamur, atque illis persimiles efficiamur, de quibus

Lucæ 1. ſcriptum eſt: Erant autem iuſti
" ambo ante Deum, incedentes
" in omnibus mandatis, & iuſti-
Rom. 2. " ficationibus legis ſine querela.
" Non enim auditores legis iuſti
" ſunt apud Deum, ſed factores
" legis iuſtificabuntur. Igitur qui-
" cumque ad filij Dei nuptias vocatus, vocanti fidem habens, probare ſeſe cupierit, & conuiuij particeps eſſe voluerit; intelligat primum oportet, nihil illum latere qui occulta cordis & renum nouit, cogitationeſque hominum à longè cognouit. quáobrem veræ atque legitimæ pœnitentiæ ſtudium induat, & antè actæ vitæ malæ, atque omnium vitiorum pertæſus, contrito & humiliato corde pœnitentiæ primum ſacramẽtum purè ſanctèque ineat, atque Deo

ſeſe

ſeſe reum ſtatuens, coram Ecclesia, miniſtris inquam Eccleſiæ ex more atque præcepto ſua vitia faſſus, conſiliis, monitis & præceptis, quibus piè inſtruetur, pareat, vitiorum atque ſcelerum fugam, quam Deo Deique miniſtro teſti, atque in terris Eccleſiaſtico iudici pollicetur, præſtet; abſolutione item eccleſiaſtica potitus, ſeriò omni conſilio, conatu, ſtudio ab illa turpi & iniqua vitæ conuerſatione, ab impuris cogitationibus, ab omni malitiæ conſuetudine, à prauis & improbandis moribus (ſi bene pœnitet) auertatur; atque deinceps poſthabita, neglecta, victaque omni ambitionis, auaritiæ, cupiditatis, voluptatum, atque deliciarum terrenarum, quæcumque à Deo auertere poſſunt & ſolent, cogitatione

tione rectum iter ingressus constanter teneat, Deumque frequẽtibus precibus oret, appellet, atq. sibi propitium, benignum, faustumque postulet; habiturus & experturus misericordem & prouidentissimum erga se, si purè, sanctè, & studiosè postularit: hæc enim ab eodem dictata, exposita & promissa sunt peccatoribus cunctis, quorum non mortem, sed pœnitentiam & vitam ille vult & optat.
Hier. 3. Conuertimini filij
„ reuertentes, & sanabo auersiones
Hier. 4. vestras. &: Si reuerteris Israël, ait
„ Dominus, ad me reuertere: si abs-
„ tuleris offendicula tua à facie
Hier. 29 „ mea, non commoueberis. Laua à
„ malitia cor tuum Ierusalem, vt
„ salua fias: vsquequò morabuntur
„ in te cogitationes noxiæ? Ego scio
„ cogitationes quas ego cogito super

per vos, ait Dominus; cogitatio- «
nes pacis, & non afflictionis, vt «
dem vobis finem & patientiam. «
Et inuocabitis me, & ibitis, & o- «
rabitis me; & ego exaudiam vos. «
Quæretis me, & inuenietis; cùm «
quæsieritis me in toto corde ve- «
stro, & inueniar à vobis, ait Do- «
minus. Idem etiam apud alium
prophetam ait: Conuertimini ad « Ioelis 2.
me in toto corde vestro, in ieiu- «
nio, & in fletu, & in planctu. Et «
scindite corda vestra, & non ve- «
stimenta vestra; & conuertimini «
ad Dominum Deum vestrum, «
quia benignus & misericors est, «
patiens & multæ misericordiæ, & «
præstabilis super malitia. Verùm «
enimuerò illud semper memi-
nisse oportet, atque valde obser-
uare, attenteque agere, ne ante-
cedentis veniæ fide securi, &

ſemper expoſitæ miſericordiæ diuinæ expectatione importuna fidentes, numquam quieſcamus peruerſè agere, nec benefacere diſcamus. Non enim huiuſmodi diuinæ clementiæ ac miſericordiæ vſus, ſed abuſus hominibus vocabitur. Eſt quidem æterna ac perpetua Dei miſericordia à generatione in generationes; verùm ſuper timentes eum. Et
Pſal. 85. audiam, inquit vates, quid lo-
„quatur in me Dominus Deus,
„quoniam loquetur pacem in ple-
„bem ſuam, & ſuper ſanctos ſuos,
„& in eos qui conuertuntur ad
Iſai. 30. „cor. Et Iſaias, Propterea, inquit,
„expectat Dominus, vt miſerea-
„tur veſtri. vt miſereatur ait exſpectare Dominum, non autem vt ij qui expectantur, peccata peccatis cumulent, & ad vomitum

tum ſubinde redeant; ſed quia pollicitus eſt miſericordiam iis qui ex corde ad ſe ita conuerſi fuerint, vt illum amplius offendere vehementer horreant, & ſtudioſiſſimè caueant: aliàs verò, vt idem Iſaias ait, Ideo exaltabitur parcens vobis; quia Deus iudicij Dominus Deus iudicij eſt, qui promiſſam miſericordiá nulli opportunè quærenti negat, ſed & iis, qui nec recto nec firmo erga ipſum corde ſunt, conſtitutas pœnas nō in æternum prorogat, ſed certo tempore irrogat. Nullū apud Deum vacuū miſericordia tēpus eſt erga eos qui miſericordiam non impediunt; impediūt autem, qui ſecundum duritiam Rom. 2.
" ſuam & impœnitens cor theſau-
" rizant ſibi iram in die iræ. Ad
quem reſpiciam, dicit Dominus, Iſai. 6.
" niſi

„ nisi ad pauperculum & contri-
„ tum spiritu, & trementem ser-
„ mones meos? ex cæteris enim
qui verè pauperculi, spiritu contriti, & sermonum Dei trementes obseruatores non sunt, sic pronuntiauit:

„ Qui immolat bouem, quasi
„ qui interficiat virum: qui ma-
„ ctat pecus, quasi qui excerebrat
„ canem: qui offert oblationem,
„ quasi qui sanguinem suillum of-
„ ferat: qui recordatur thuris, qua-
„ si qui benedicat idolo. Hæc om-
„ nia elegerunt in viis suis, & in
„ abominationibus suis anima eo-
„ rum delectata est. oportet itaque eos, qui sese peccatis alligauerunt (Non est enim homo qui non peccet, ait Salomon) initam pœnitentiæ viam constanter tenere, atque semetipsos abnegan-
3. Reg. 8

tes,

tes, eum audire & ſequi, qui dixit: Non qui inceperit, ſed qui " perſeuerauerit vſque in finem, " hic ſaluus erit. oportet verè & ex " animo in toto corde abrenuntia- " tionem Satanæ, & omnibus operibus eius, & omnibus pompis eius factam obſeruare: aliàs enim, Hæc dicit Dominus; Numquid, Iere. 8. qui cadit, non reſurget? & qui auerſus eſt, non reuertetur? Quare ergo auerſus eſt populus iſte in Ieruſalem auerſione contentioſa? Auerſionem contentioſam eam dicit Deus, qua homines improbam vitæ conſuetudinem quamquam verbo aut cogitatione dãnauerint, tamen moribus retinent & vrgent, atque pœnitentiam falſo profeſſi, oreque iactantes, virtute & officio non præſtant, ſibi ipſi mentiti, ſeque

H ipſos

ipſos fallentes, non Deum, non Dei miniſtrum ſacerdotem, cui vitæ correctionem ſeriò incundam promiſerunt: hoc eſt quod per eundem prophetam Deus inſimulat. Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reuerti. Attendi & auſcultaui; nemo quod bonum eſt loquitur, nullus eſt qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo, dicens: quid feci? Omnes conuerſi ſunt ad curſum, quaſi equus impetu vadens ad prœlium. Expectat quidem Dominus vt miſereatur noſtri, & patienter agit, nolens aliquem perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti. ad pœnitentiam reuerti ait Apoſtolus, vt qui ſciret pœnitentiam peccatoribus neceſſariam eſſe ad Dei iram placandam, & miſericordiam

diam conciliandam. Non esse autem infinitam Dei expectationem, quamquam illius misericordiam infinitam credamus & confiteamur, manifestè nobis Spiritus sanctus ostendit. Deus Psal. 7.
iudex iustus, fortis, & patiens; "
numquid irascitur per singulos "
dies? Nisi conuersi fueritis, gla- "
dium suum vibrauit, arcũ suum "
tetendit, & parauit illum. Et "
in eo parauit vasa mortis, sagit- "
tas suas ardentibus effecit. Originali mundo propter peccatum vastando ac perdendo certum ad poenitentiam tempus Deus praescripsit; S. S. E. Non permanebit Gen. 6.
spiritus meus in homine in æter- "
num, quia caro est: eruntque "
dies illius centum viginti anno- "
rum. quibus peractis vniuersum "
hominum genus diluuio obru- "

tum periit, vna excepta Noë familia, qui Dei iudicio illa ætate iuſtus inuentus eſt. Niniuitis dierum quadraginta tempus ſibi indicatum perituris & ſubuertendis pœnitentia non ad vltimum diem dilata, ſed ipſo auditæ cōminationis initio inſtituta, totum, inquam, illud tempus in diuina ira ieiuniis, precationibus, & ſupplicibus votis placanda, miſericordia imploranda, vita deinceps corrigenda, poſitum impenſumque fuit; S. S. E. Et cœpit Io-
Ion. 3. „ nas introire ciuitatem itinere diei
„ vnius, & clamauit, & dixit: Ad-
„ huc quadraginta dies, & Nini-
„ ue ſubuertetur. Et crediderunt
„ viri Niniuitæ in Deum, & præ-
„ dicauerunt ieiunium, & veſtiti
„ ſunt ſaccis à maiori vſque ad mi-
„ norem: & peruenit verbum ad

regem

regem Niniue, & surrexit de so- "
lio suo, & abiecit vestimentum "
suum à se, & indutus est sacco, "
& sedit in cinere. Et clamauit "
& dixit in Niniue ex ore Regis "
& principum eius, dicens: Ho- "
mines & iumenta & boues & "
pecora non gustent quidquam, "
nec pascantur, & aquam non "
bibant: & operiantur saccis ho- "
mines & iumenta, & clament "
ad Dominum in fortitudine, & "
conuertatur vir à via sua mala, "
& ab iniquitate quæ est in ma- "
nibus eorum. Quis scit si con- "
uertatur & ignoscat Deus, & "
reuertatur à furore iræ suæ, & "
non peribimus? Et vidit Deus "
opera eorum, quia conuersi sunt "
de via sua mala, & misertus est "
Deus super malitia, quá locutus "
fuerat vt faceret eis, & non fecit. "

Viri Niniuitæ exurgent in iudicio contra eos qui non ſemel, ſed ſæpius admoniti à via ſua mala conuerſi non fuerint; vel qui pœnitentiæ ſeriæ negotium ad finem vſque vitæ ſuæ diſtulerint, interimque praué & perverſè vixerint, mundi cupiditatibus, pompis, ambitionibus & vitiis operam dantes: cùm nemo tamen ſit qui ſibi ad extremum vſque vitæ diem pœnitentiæ exercitationem prorogatam eſſe dicere verè poſſit; ſed eodem die quo vocantur & admonentur, verè & ſeriò ad Deum
„ conuerti ſinguli iubeantur. Ho-
„ die, inquit Spiritus ſanctus, ſi
„ vocem eius audieritis, nolite
„ obdurare corda veſtra. Timea-
Heb 4. mus ergo, inquit Apoſtolus, ne
„ forte relicta pollicitatione intro-

cundi

eundi in requiem eius, existi-"
metur aliquis ex nobis deesse."
Etenim & nobis nuntiatum est,
quemadmodum & illis. Festine-
mus ergo ingredi in illam requiē:
non ingredietur autem qui non
obedierit vocanti; neq; coronabi-
tur nisi qui legitimè certauerit.
Scitis, inquit Paulus, quòd ij qui"
in agone contendunt, omnes qui-"
dem currunt, sed vnus accipit"
brauium: sic currite, vt compre-"
hendatis. currendum esse, non re-"
trocedendum; currendum esse"
non manendum, ait Apostolus;
currendum autem non lentè, sed
legitimè; tantoque maiori studio,
diligentia & cura, tanto maiore
obseruantia, quanto præmiū no-
bis propositum præmio illi piseæ,
oliuæ, siue apij, siue quercinæ co-
ronæ præferendum anteponen-
 dumque

dumq́ue eſt. quanto autem ſtudio, quantoq́ue labore exerceàntur illi qui in ſtadio currunt, vt neque luxu diffluant, neque ſegnitie torpeſcant, ipſi qui de hac re ſcripſerunt, edocent.

Qui cupit optatam curſu contingere metam,
Multa tulit, fecítque puer, ſudauit & alſit,
Abſtinuit Venere & vino, &c.

„ Et hi quidem vt corruptibi-
„ lem coronam accipiant (ait Pau-
„ lus) ab omnibus abſtinent: nos
„ autem incorruptam. Manifeſtum eſt autem diuinam expectationem ſingulorum ad pœnitentiam certis terminis eſſe circumſcriptam. Nemo enim eſt cui poſt mortem reditus ad pœnitentiam pateat, quamobrem

ante mortem vt pœnitentia fiat
oportet. Atqui vitam breuem
esse ipsa experientia docet, præterquam quod diuina sapientia
admonet sæpissimè: Breues dies Iob 14.
" hominis sunt, & numerus mensium eius apud te est. Vnde fit,
" vt diuina expectatio non vltra vitæ huius limites extendatur. Periculosa verò admodum spes est,
& quæ quamplurimos fefellerit
eorum qui ad postremum vitæ
tempus pœnitentiæ seriò exercendæ cogitationem differunt.
Quippe cùm vitæ vsus hominis
arbitrio & consilio permissus sit
atque concessus, mortis verò deligendæ optio non sit hominibus tradita; duplex enim vitæ
ratio est, duplexque viuendi via;
altera lata, angusta altera: vtram magis quis velit deligere

permittitur, & vt meliorem tutioremque eligat non modò admonetur, sed etiam iubetur; Deut. 30. sicut scriptum est: Considera „ quòd hodie proposuerim in con„ spectu tuo vitam & bonum, & „ econtrario mortem & malum: „ vt diligas Dominum Deũ tuum, „ & ambules in viis eius, & cu„ stodias mandata illius & cęrimo„ nias atque iudicia, & viuas, &c. „ Elige ergo vitam, vt tu viuas & „ semen tuum, & diligas Domi„ num Deum tuum, atque obe„ dias voci eius, & illi adhæreas. „ ipse enim vita tua & longitudo „ dierum tuorum.

Hic numer' obseruatur ex interpretatione vetus in Psalmo; At verò ex nongentis ac septem mortis generibus quæ seclusa violentia accidere hominibus obseruata sunt; quod potissimũ quis experiri velit optare non

non hominis cuiuſque conſilio datum, ſed Dei prouidentiæ deſtinare vel permittere eſt reſeruatum. Magna verò amentia, ſtultitia ingens, periculoſaque inſania eſt, relictis iis quæ nobis integra, certa & expoſita, breuiſſimoque numero contenta, eademque præſentia atque in conſpectu propoſita ſunt; ad ea animum appellere, quæ longè ſemota, aliena, incerta, numero plurima & varia, eademque difficillima ſunt. Deinde etiam quis non intelligit, quàm improbum ſit poſtulare, vt totius vitæ optatum & affectatum diſpendium vnius horulæ aut etiam breuiori compendio poſtulato ſarciatur? velle etiam curſus certaminis & ſtadij præmio atque honore donari eum, qui

Et Domini Domini exitus mortis.

neque

neque certarit neque cucurrerit, cùm tamen id facere & potuerit & debuerit? Denique cuiuſmodi conſilij, qualiſque iudicij ſit cupere improbè ac negligenter viuere, & ſanctè mori? Nos quidem quemadmodum alij de hac re ſentiant, non laboramus: periculoſiſſimam tamen huiuſmodi aleam eſſe ſentimus & cenſemus, eamque quamplurimos fefelliſſe arbitramur. Si quis nobis vel peccatricis illius feminæ, vel latronis alterius exemplum opponat; idem ipſum nos ad verum confirmandum & libenter excipiemus, & rectiſſimè retorquebimus. Siquidem mulier illa, quæ in ciuitate peccatrix fuit, poſtquam Chriſtum Ieſum ſemel adiit atque miſericordem experta eſt,
per-

perpetua deinceps pœnitentiæ exercitatione ac vitæ ſanctitate propitium ſibi fauentemque retinuit: tantum abeſt, vt nouis ſubinde peccatis atque improbitatibus abalienarit. Latro autem ille eodem tempore quo Chriſti veritatem edoctus eſt, pœnitentiam inchoauit ſeriam, quam ad vltimum vſque ſpiritum perſeueranti animo atque ſtudio produxit; producturus diutiſſimè (vti arbitramur) ſi vel mortem illo die euaſiſſet, vel diutiùs in cruce viuens pependiſſet: quem neque ſupplicij cruciatus ille communis, neque cruribus ſuffractis etiam auctior, à ſalutis ſuæ cogitatione, atque à Chriſti contemplatione abſtraxit. Ille autem (vti exiſtimamus) ſi antea Chriſti virtutem

& veritatem cognouisset, relicta improbæ vitæ consuetudine totum se pœnitentiæ seriò agendæ tradidisset. Denique quidquid dicatur, illud certum compertumque est, latronem cum Christi cognitione fidem concepisse maximam, culpam suam grauissimam agnouisse, antè actam vitam omnino fuisse detestatum, totum se ad salutis auctorem conuertisse, atque grauissimum cruciatum & mortem non solum patienti, sed æquissimo animo tolerasse, iustitiamque laudasse diuinam, atque misericordiam constanter implorasse, promissam sibi firma spe atque perseueranti studio prosecutum, ac demum Christi promittentis beneficio fuisse assecutum. Huius latronis exemplum

quisquis

quiſquis ad ſuam vtilitatem rectè citare cogitarit, exactè imitari atque ſequi debebit, vt certum ſibi tandem atque efficax experiatur; ſimul atque cognouerit Ieſum Chriſtum agnum innocentiſſimum, peccata mundi tollentem, Dei filium morte grauiſſima & ignominioſiſſima pro mundi ſceleribus ac debitis damnatum & affectum, ſeque dignum qui ob ſua ſcelera in eadem damnatione mortis eſſet, atque gehennæ ignis adiudicaretur. ita antè actam vitam mille vitiis & flagitiis corruptam deteſtari debet, pœnitentiaque rectiſſima ductus confiteri peccata ſua, miſericordiamque implorare diuinam, atque ita cogitatione atque ſtudio ſeſe comparare, ac ſi eodem ipſe die, quo

hæc cogitat, moriturus eſſet, vt ab eó qui verè inuocatus numquam defuit, audiat: Amen dico tibi, hodie mecum eris in pa-
" radiſo: huiuſmodique concep-
" tam cum fide ſpem atque vocationem per bona opera certam ſibi ex diuino beneficio faciat. Numquid latro poſtquam promiſſum illud accepit, ſi viuus relictus fuiſſet & curatus, tanti beneficij atque ſuæ ipſius ſalutis prorſus immemor, ad conſueta latrocinia rediret? vel opinione forſan concepta effuſiſſimæ facilitatis Ieſu Chriſti ſibi quotidie ad vomitum reuerteretur, ac deinde ad extremũ diem, quo iterum captus, damnatus, & cruci ſuffixus moriturus neceſſariò eſſet, ſuam illam pœnitentiam demum repetendam reſeruaret?

naret? Esto, facillimus constituatur Christus, vt re vera est (non tamen iis qui illudunt magis quàm seriò conuertantur) adeò autem facillimus, vt septuagies septies ipse homini peccatori ignoscat sese in veritate adeunti; qui discipulo suo idem vt faceret præcipiebat: quis tamen affirmet, sibi quoties peccauerit, toties nouæ atque veræ pœnitentiæ expectationem pro animi sententia longam constare? Quis hoc à Deo postulare audeat, vt liceat sibi quoad vixerit, corruptè & improbè agere; nec tamẽ iamiam morituro, cùm necessitas moriendi accesserit, horulæ vnius spatium ad pœnitentiam desit? Sed quid aliud optare videtur, qui serios pœnitentiæ fructus, hoc est verum vitiorum

cum fuga odium, legitimum & efficax virtutum ſtudium ad extremum vitæ relegat diem? Eſtne hoc latronem imitari, aut peccatricem illam Mariam, aut Petrum? qui poſtquam in ſeſe rediens peccatum ſuum agnouit, turbam illam fugiens, cuius conſortio & ſermonibus in crimen inductus ac pæne impulſus fuerat, egreſſus foras fleuit amarè, neque amplius ad eos rediit qui peccandi anſam ſibi præbuerant, neque à condiſcipulorum conſortio ſeparatus eſt, quos & exemplo ſuo & ſermone in reſurrectionis magiſtri ſui ſpe confirmauit: id videlicet agens quod à præceptore iuſſus fuerat: Et tu
" aliquando conuerſus, confirma
" fratres tuos.

Huiuſmodi ſunt pœnitentiæ

Deo

Deo gratiſſimæ,& hominibus vtiliſſimæ exempla, quæ qui verè & ſeriò ad ſuam ſalutem imitari voluerit, mundo atque mundi corruptelis & pompis, ſibiq́. ipſi, hoc eſt concupiſcentiis ſuis, renuntiare debet, aliamq́ue vitam, alios mores Deo probandos inire, exercere, vrgere; cruceq́. ſua ſublata, Chriſtum ſumma fide ac diligenti obedientia ſequi, impedimenta omnia remouere, quæ iter facientem auertere aut retardare poſſint: perpetuoq́ue illud cogitare, quod ſeriò agendum Dominus commẽdauit: Qui vult venire poſt me, " abneget ſemetipſum, & tollat " crucem ſuam, & ſequatur me. " Et non qui inceperit tantum, ſed " qui perſeuerauerit vſque in fi- " nem, hic ſaluus erit. Et nemo "

mittens manum ad aratrum, & aſpiciens retrorſum, aptus eſt regno Dei. Qui habet aures audiendi, audiat; Deus neminem fallit. caueat igitur vnuſquiſque ne ſeipſum fallat, néve ab alio falli ſe ſinat. Hæc via certa, regia atque tuta eſt; quæque boni euentus promiſſum habet; Pœnitentiam videlicet, quã primùm inire, initam ſedulò agere, agendo ad finem vſque tenere ac perſequi. Hæc numquam fefellit via; quam quicumque legitimè tenuerit, ſalute obtenta certiſſimam eſſe comprobabit; S. S. E.
Pſal. 68. Quærite Dominum, & viuet anima veſtra. Quærite Dominũ,
Pſal. 104 „ & confirmamini; quærite faciem „ eius ſemper. Qui ſemper faciem eius quæſierit, quocumque modo, quocumque exitu vitam hanc

hanc mortalem clauſerit, tamen anima eius viuet: Quia non de- ‹‹ reliquiſti quærentes te Domine. ‹‹ Ignobilis & obſcura oculis hominum fuit Lazari mors, diuitis verò & mors non fuit obſcura; & funus vita functo paratum celebre fuiſſe Chriſtus teſtatur: Mortuus eſt & diues, & ſepultus ‹‹ eſt: at verò illius anima in Abra- ‹‹ hæ ſinum recepta, huius verò in infernum detruſa eſt. Quamobrem ij qui pœnitentiæ rectè ineundæ curam vel numquam ſuſcipiunt, vel ad extremam mortis horam relegant, vel ſæpe in vita initam perſæpe deſerunt; videant quo conſilio, quo iudicio id faciant, quo diuino promiſſo nitantur; namque huiuſmodi votum nos ipſis non mandamus, & an à Deo ſibi ex animi

Psal. 118 ſententia concedendum ſit dubitamus; S. S. E. Spreuiſti omnes
" diſcedentes à iudiciis tuis, quia
" iniuſta cogitatio eorum. Præua-
" ricantes reputaui omnes pecca-
" tores terræ. Nulla in ſacra, quam
" profitemur, diſciplina certa hactenus nobis conſtitit ſententia, quæ vel vitę ſtudiorum correctionem ad extremum vſque diem differendá docuerit, vel differentibus bonum & certum ſucceſſum promiſerit; immo de huiuſmodi pœnitentiæ feriæ ad mortis diem dilatoribus Auguſtinus dubitare ſeſe ait, & nos maximè cum Auguſtino dubitamus. Væ
" peccatoribus & ingredientibus
" terram duplici via. væ multis quibus conceſſa & oblata eſt opportunitas & commoditas corrigendæ vitæ, & integra facultas viuentibus

uentibus constitit, quibusque à Deo expectatis, & tamen propositum malum vrgentibus cùm postea pœnitentiæ sera voluntas accesserit, irrita ob ipsorum culpam erit. Permulta quotidie huius generis eduntur exempla improborum hominum, qui sine pœnitentia moriuntur; alij repentina morte sublati, alij occisi, alij in mari submersi, alij in bellis trucidati, alij cælo tacti, alij aliis modis extincti: quibus fortasse si diuturnior vita esset concessa, pœnitentiæ studium sedulò susciperetur; sed aliud Dei iudicio visum & decretum est, qui cùm ad reuocandos peccatores quod satis est fecerit semper, id quod est super, non solet semper addere. Tyrum & Sidonem si Deus tot signis & virtutibus pro-

Matth. 11. uocaſſet, quot Corozaim & Beth-
„ ſaida prouocauit; in cilicio & ci-
„ nere pœnitentiam acturas ſcie-
bat. Sodomorum terram etiam
propter pœnitentię ſtudium per-
manſuram nouerat, ſi pares iis
quas Capharnaum ſpectauit, ſpe-
ctare etiam virtutes contingeret.
verùm id quod ſatis eſſet cùm
præſtitiſſet locis illis Deus, id
quod vlterius ac pluſquam ſatis
foret, iuſtiſſimo iudicio cumulare
noluit. Quotus autem quiſque
fuit ex iis quos improbam vitam
viuere & vrgere iuuerit, cui quã-
uis bonam voluntatem bonum-
que rectè moriendi propoſitum
profeſſo mortis optatus modus
contigerit, & vitæ finis beatiſſi-
mus ac feliciſſimus fuerit? non
humani optati, ſed diuini con-
ſilij eſt, quali quiſque exitu vi-

tam

tam claudat; S. S. E. Deus noster Deus saluos faciendi, & Domini Domini exitus mortis. Verumtamen Deus confringet capita inimicorum suorum, verticem capilli perambulantium in delictis suis. Illud verò certissimum valdeque horrendum est, quod diuino oraculo pronuntiatum legimus; Mors peccatorum pessima, & qui oderunt iustum, delinquent. Illud etiam magnæ promissionis atque spei plenissimum, memoria perpetuo tenendum, atque summo studio curandum, quod rursum de iis scriptum legimus quibus pietas cordi est, & pœnitentis vitæ exercitatio placet. Redimet Dominus animas seruorum suorum, & non delinquent omnes qui sperant in eum. Verùm age videa-

Psal. 54.

Psal. 33.

mus, quonam consilio homines à pœnitentiæ fructibus edendis, ad rusticum illũ & incultum vitiorum vsum desciscunt; & tamen sibi bonum tandem finem contingere optant & postulant? nimirum aurum, gemmas, & pretiosissima omnia turpissimis & fœdissimis rebus commutant, regnum & libertatem seruituti postponunt: Veram voluptatem dolori ac fastidio posthabent, honorem verum, certum & perpetuum ignominiæ, probri ac turpitudinis; diuitias veras turpissimæ egestatis; veritatem denique ipsam vanitatis caussa reiiciunt. qui huiusmodi iudiciis atque consiliis imbuti & præditi, atque adeò constanter instructi sunt, cuiúsnam notę apud Deum erunt? certè apud sapientes homines

mines ſtultiſſimi & corruptiſſimi iure habentur. Quanto illud & ſapientiùs cogitatur,& rectiùs initur, & meliùs agitur, & faciliùs ac certiùs ex Dei beneficio obtinetur, & vtiliùs abſoluitur; vt videlicet eo modo quis viuat, quo mori optaret & vellet! Nos ſæpiſſimè à cõdiſcipulis rogati,quãnam rationem ineundam exiſtimaremus ad bene moriendum; illud ſemper réſponſi in promptu habuimus, vt bene moriamur, rectè eſſe viuendum. Oportet autem tot iam lectis & conſpectis hominum, qui ſine pœnitentia deceſſerunt, exemplis vti atque frui eos,qui ſibi ad ſalutem optimè conſultum volunt. namque ipſa rerum ſapiens exiſtimatio & cogitatio vitæ probitatem, ſanctitatem & innocentiam homine,

mine, qua homo, quaque rationis capax, diuiniq́ue luminis particeps est, dignissimam esse demonstrat; contrà verò turpitudinem, ambitionem, luxuriam, ceterasq́ue actionum improbitates indignissimas ostendit: nedum Christianos hæc ratio omnis maximè spectet, quos præter ceteros mortales humanarum diuinarumq́ue rerum, atque verę hominum beatitatis cognitione auctos Deus esse voluit, & verbi sui manifestis præceptis & institutis instruxit, ita vt non fecerit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauerit eis. qui si minus hanc maximam & præcipuam rationem sequantur, at illam saltem sequi debebunt, vt alienis periculis sapiant, intelligantq́ue multorum sine pœnitentia pereuntium

euntium exempla ad ſe pertinere, quos Deus noſter totius miſericordiæ pater, huiuſmodi exemplis admoneri, ſibiq́ue cauere voluerit; S. S. E. Aderant autem Luc. 13.
« quidam ipſo tempore nuntiantes
« illi de Galilæis, quorum ſangui-
« nem Pilatus miſcuit cum ſacrifi-
« ciis eorum. Et reſpondens dixit
« illis: Putatis quòd hi Galilæi præ
« omnibus Galilæis peccatores fue-
« rint, quia talia paſſi ſunt? Non,
« dico vobis; ſed niſi pœnitentiam
« habueritis, omnes ſimiliter peri-
« bitis. Sicut & illi decem & octo
« ſupra quos cecidit turris in Siloe,
« & occidit eos: putatis quia & ipſi
« debitores fuerint præter omnes
« homines habitantes in Ieruſalē?
« Non, dico vobis: ſed ſi pœni-
« tentiam non habueritis, omnes
ſimiliter peribitis.

Quod

Quòd si ad exemplum illud, quod fidelibus omnibus propositum esse Deus voluit, oculos mentemque conuertamus, manifestè etiam cognoscemus, Abrahamum post patriam, cognationem domumque paternam relictam, numquam iterum in Chaldæam aut Mesopotamiam fuisse reuersum, sed perpetuò per varia loca Dei voluntatem, iussa & oracula sequutum fuisse, peregrinatum, totamque vitam in Dei obsequiis impendisse ad mortem vsque, noluisseque alibi aut mori aut sepeliri, quàm vbi promissa acceperat: neque pedem vmquam retulisse ab iis locis, in quibus agere aut commorari diuinitùs monebatur. Quamobrem scriptura sacra eos qui verè filij Abrahæ esse cupiunt, hoc est spirituales

Abraha exemplum.

rituales filij illius qui multarum gentium pater vocatus est, officij sui, hoc est paterni exempli admonens, ait: Audite me qui sequimini quod iustum est,& quæritis Dominum: attendite ad petrám vnde excisi estis; & ad cauernam laci de qua præcisi estis. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram quæ peperit vos. Quia vnum vocaui eum, & benedixi ei, & multiplicaui eum, vtpote virum qui Deo vocanti & firmiter crediderit & diligenter obedierit. atque ita ij qui ex fide viua sunt, & Abrahami exemplum imitantur, benedicentur cum fideli Abraham.

Isaiæ 51.

Gal. 3.

Itaque condiscipuli chariſſimi his omnibus Dei patris atq; Iesu Christi doctoris nostri præceptis & institutis, probatiſſimorumq;

discipulorum exemplis instructi hoc primum diligentissimè curemus, vt non peccemus. Hoc enim & optimum & præstantissimum est: sed quia rarissimi ex Adæ filiis inueniuntur qui non peccauerint, idque singulari Dei beneficio tribuitur, si quis numquam peccauerit, proximè sapientissimum & Deo gratissimum consilium erit, vt qui peccauerit, toto sese corde totoque animo ad
1.Ioan.2 Deum conuertat. Aduocatum e-
» nim habemus apud patrẽ Iesum
» Christum iustum, & ipse est pro-
» pitiatio pro peccatis nostris: non
» pro nostris autem tantum, sed
» pro totius mundi. Si modò contrito & humiliato corde à nobis fuerit quæsitus: id quod ab ipso eodem Domino declaratum est:
» Ad quem respiciam, nisi super
humilem

humilem & contritum cor- "
de, & trementem ſermones "
meos? Quamobrem ab eo-
dem Apoſtolo, qui nobis cer-
tum in Ieſu Chriſti tutela præ-
ſidium pollicebatur, mone-
mur: Chariſſimi, ſi cor noſtrum " 1.Ioan.3
non reprehenderit nos, fidu- "
ciam habemus ad Deum: & "
quidquid petierimus, accipie-
mus ab eo, quoniam manda-
ta eius cuſtodimus; & ea quæ
ſunt placita coram eo facimus.
Manifeſtè affirmat Ioãnes nos
ea quæ in noſtram ſalutem pe-
tierimus, accepturos à Deo;
qui ſpiritum bonum petenti-
bus ſe dabit, ſi cor noſtrum
non reprehendat nos: id au-
tem ex eo probari poſſe ait, ſi
mandata eius cuſtodimus, &

,, ea quæ ſunt placita coram eo
,, facimus. hoc etiam noſter præ-
Ioan. 14. cipit magiſter: Si diligitis me,
" præcepta mea ſeruate, & ego
" rogabo patrem meum, & a-
" lium paracletum dabit vobis,
" vt maneat vobiſcum in æter-
" num, ſpiritum veritatis, quem
" mundus non poteſt accipere;
vtpote à mundi concupiſcen-
tia, ſuperbia, atque omni pom-
pa & inani gloria, omni de-
nique vitio abhorrentem: qui-
2. Tim. 2 cumque autem emundauerit
" ſe ab iſtis, erit vas in hono-
" rem ſanctificatum & vtile Do-
" mino, ad omne opus bonum
" paratum.

Summa igitur omnium à
nobis antea relatorum capitũ
illa breuiſſima eſt, vt quicum-
que

que diuinis promiſſis in ſuam ſalutem rectè, purè ac ſanctè crediderit, mundi huius pompis, ambitioni, cupiditatibus, & omni carnis atque vitæ corruptioni quàm ſtudioſiſſimè renuntiet, pœnitentiæque professionem diligenti vitiorum & peccatorum fuga, honeſtorumque morum ac diuinorum pręceptorum feruenti atque perpetua cura proſequatur; de qua cura paulo pòſt agemus, illud prius admonentes & repetentes, diuinum ſpiritum in homine vitiis & voluptatibus aliiſque concupiſcentiis contaminato non permanſurum, ſpiritum inquam ſanctificationis, quo qui aguntur, filij Dei ſunt. Sic enim, vti iam citauimus,

& sæpiùs citare expediet, præcisa Dei sententia pronuntiata
„ est: Non permanebit spiritus
Gen. 6. meus in homine, quia caro
„ est. Hoc est quamdiu homo caro fuerit, & carnis atque cogitationum voluntatem fecerit, spiritus mei particeps non erit. Atque hanc sententiam Deus eo tempore pronuntiauit, quo Dei filij cum filiabus hominum commixti virtutis atque pietatis rationes omnes peruerterunt, probitatemque improbitate commutarunt. Hi enim qui diuinis promissis cõmuni omnium parenti Adamo factis credebant, atque hac fide instructi sese in studiis pietatis exercebant; filij Dei in sacra historia appellantur: apud illos

illos enim redemptionis & ſalutis hominum per ſanctum mulieris ſemen expediendæ notitia perſeuerauit: cuius ſalutis promiſſæ fide atq. ſpe imbuti, mundanam ambitionem & corruptelam omnem auerſabantur, vitamq́ue traducebant, neque magnificam, neque ſplendidam, neque iis gloriæ atque deliciarum partibus, quas homines admirantur, inſtructam, ſed tenuem, modeſtam & pudentem, exiguis caſulis, tentoriis & tuguriis, antris, & huiuſmodi locis humilibus habitantes, ſobria paupertate contenti ad communium illorum parentum Adami & Heuæ inſtar, quos Deus pelliceis tantùm veſtibus à ſe

munitos, contentos viuere iuſſit; & id agere atque curare voluit, vt qui mundi principatu ſua ipſorum culpa abdicati fuerant, tamquam áduenæ & peregrini in mundo degerent. Hoc exemplum filij Dei ſecuti obſeruabant. Contrà verò hominum filij, qui vel diuinis promiſſis non credebant, vel impurè, ſuperbè, ambitioſè, lautè & ſplendidè viuebant, delicias & voluptates cōſequebantur: gloriam & mundanum ſplendorem aucupabãtur, magnificentiſſimas ædes ſibi & vrbes & arces conſtruebant: atque ad hanc viuendi formam feminarum etiam ingenio & conſilio promouebantur; quarum blãdiciis & conſuetudine

paula-

paulatim allecti, deinde verò prorſus inducti filij Dei acceperunt vxores ex omnibus quas elegerant: Hoc eſt, cùm viderent filij Dei tantum deliciarum atque voluptatum ſplendoriſque vſum apud homines eſſe, quem humana ipſa concupiſcentia aſperitati atque auſteritati frugalitatique anteferret, maximè verò feminarum aſpectu allecti, apud quas ille tum in victu, tum in cultu luxus maximè ſplendebat, à labore & auſteriori vita atque à continentia & paupertate, ad diuitias, opes, delicias & luxus ſeſe traduxerunt; coniugiaque cum filiabus hominum ineuntes, pietatem atque virtutem illam priſcam peruer-

têre & prodidere. Quamobrem illa diuina sententia pronuntiata fuit: Non permane-
" bit spiritus meus in homine,
" quia caro est: eo quòd ex filiis Dei non solùm filiis hominum similes euaserint, sed proles genuerint longè corruptiores, maiorique licentia vitiis voluptatibusque indulgentes, atque in omne iniuriarum, feritatis, & crudelitatis ge-
Gen.6. nus proruentes. Hi sunt Gi-
" gantes qui erant super terram
" in diebus illis. Postquam enim
" ingressi sunt filij Dei ad filias
" hominum, illæque genuerunt:
" isti sunt potentes à sæculo viri
" famosi. Videns autem Deus,
" quòd multa malitia hominum
" esset in terra, & cuncta cogi-
tatio

tatio cordis intēta esset ad ma-"
lum omni tempore; pœnituit"
eum quòd hominem fecisset"
in terra. Adeò enim solutæ vitæ hominum licentia & malitia Deum offendi sacra oracula nobis indicant, vt pœnitere etiam hominum à se factorum affirment; atq. consilium inire & exequi perdendi vniuersos, iis tantum exceptis, qui in filiorum Dei disciplina & officio permanserint, quamuis numero paucissimis; sicut scriptum est: Noë verò inue-"
nit gratiam coram Domino, eo,"
quòd iustus esset; non solùm illa fide filiorum Dei imbutus, sed pœnitentiæ exercitatus virtute, atque obedientia mandatorum Dei probatus:

vtpote qui iuſſus arcam tot annis conſtruxerit, atque aſſiduis habitis ſermonibus, ætatis illius homines inſtantis iræ Dei admonens, ad pœnitentiam & ad boná frugem reuocare ſtuduerit. quamobrem iuſtitiæ
2. Pet. 2. præconis titulum nomenque obtinuit.

De charitate pars quarta.

Atque hanc, quam diſcipulis Chriſti neceſſariam diximus pœnitẽtiæ exercitationem, ſtudium illud vitæ in melius promouendæ, atque honeſtatis colendæ comitatur: cui declarationis cauſſa nomen obedien-
Obedientia. tiæ adſcribemus; obediẽtiamq́. definiemus eſſe actionum omnium vitæ temperamentum & inſtitutionem iuxta Dei conſilium & voluntatem. Hæc autem

tem præceptorum Dei cognitione, diligentiq́ue exercitatione præſtatur. neque enim ſatis fuerit Chriſtianæ diſciplinæ præcepta & inſtituta cognoſci, aut eleganti oratione referri, & commendari, niſi eadem omni ſtudio atque officio exerceantur & obſeruentur: id quod magiſter noſter expreſſè docens aiebat: Non omnis " qui dicit mihi Domine, Do- " mine, intrabit in regnum cæ- " lorum; ſed qui facit volunta- " tem patris mei qui in cælis eſt, " ipſe intrabit in regnum cælo- " rum. Multi dicent mihi in illa " die: Domine, Domine, nónne " in nomine tuo prophetauimus; " & in nomine tuo dæ " monia eiecimus? & in nomine " Mauh. 7
tuo

„ tuo virtutes multas fecimus?
„ Et tunc confitebor illis: Quia
„ numquam noui vos; diſcedi-
„ te à me qui operamini iniqui-
„ tatem. Omnis ergo qui au-
„ dit verba mea hæc, & facit ea,
„ aſſimilabitur viro ſapienti, qui
„ ædificauit domum ſuam ſu-
„ per petram, & deſcendit plu-
„ uia, & venerunt flumina, &
„ flauerunt venti, & irruerunt
„ in domum illam, & non ce-
„ cidit: Fundata enim erat ſu-
per petram. Oportet igitur hoc ſalutis noſtræ ædificium ſuper hanc veræ obedientiæ petram fundandum curare, ne poſtquam aliàs multum diuq́ue ædificauerimus, aliquo aduerſario impetu tẽtatum corruat. Atqui obedientia hæc patris

cæleſtis

cæleſtis obſeruanda voluntate præſtatur, ſicut idem modò magiſter docebat: Qui facit, inquiens, voluntatem patris mei qui eſt in cælis. At verò ſuam voluntatem pater ipſe in filij ſui gratiſſimi & ſapientiſſimi doctrina cognoſcenda, tenenda, atque omni ſtudio exercitanda conſtare declarauit. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite. Hunc igitur voluntatis ſuæ interpretem certiſſimum, ſapientiſſimum & gratiſſimum nobis à patre propoſitum, atque præſentibus grauiſſimis teſtibus duobus ex antiquo, tribus verò ex nouo teſtamento confirmatum, ſi ſtudioſè petentes quidnam ad noſtram ſalutem

Matth. 17.

lucem, quam ille affert, nobis agendum ſit, conſulamus, ita reſpondentem atque do-
Ioan. 15. centem audiemus: Si præce-
» pta mea ſeruaueritis, manebi-
» tis in dilectione mea, ſicut &
» ego patris præcepta ſeruaui,
» & maneo in eius dilectione.
Ioan. 14. Qui habet mandata mea. &
» ſeruat ea, iſte eſt qui diligit
» me: qui autem diligit me, di-
» ligetur à patre meo, & ego di-
» ligam eum, & manifeſtabo ei
» meipſum. Idem verò eandem
» rem confirmans, alio in loco
Ioan. 15. aiebat: Vos amici mei eſtis,
» ſi feceritis quæ ego præcipio
Matth. 11. vobis. Tollite iugum meum
» ſuper vos, & diſcite à me, quia
» mitis ſum, & humilis corde;
» & inuenietis requiem animabus

bus vestris: iugum enim meum "
suaue est, & onus meum leue. "
Quibus verbis manifestè docemur, requiem illam animabus nostris quæsitam inueniri non posse, nisi ab iis qui patris voluntatem fecerint. Hanc verò voluntatem ad filij sui auscultationem pater ipse retulit: filius autem patris sui consilium esse, vt iugum ipsius ij subeant, qui animabus suis requiem inuenire student. iugum autem neque graue, neque durum, sed suaue esse; & onus, hoc est doctrinæ legis atque præceptionum suarũ summam leue onus esse affirmat. Et quidem ita esse res ipsa declarat, & multorum, qui iugum hoc subiere, illustrissima exem-

exempla confirmant. Quippe iugum hoc fraternus ille atque ſincerus amor eſt, quem alio nomine charitatem dicere ſolemus: idq́ue ita à magiſtro ipſo expoſitum atque repetitum ſępius accepimus. Hoc eſt præceptũ meum, vt diligatis inuicẽ, ſicut dilexi vos: Hæc mando vobis, vt diligatis inuicẽ. Adeò verò hoc certum, conſtans atq. proprium præceptum ſuum eſſe confirmat, vt hoc ſuorum diſcipulorum atq. comitum manifeſtũ ſignum eſſe velit. Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos; & vt vos diligatis inuicem: In hoc cognoſcẽt omnes quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. quam rem

Ioan. 15.
Ioan. 13

rem Ioannes magnus huius præceptionis teſtis atque diſcipulus, iterum atque iterum referens, ſcriptum reliquit: Chariſſimi, ſi cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum; & quidquid petierimus, accipiemus ab eo; quoniam mandata eius cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita coram eo, facimus. Et hoc eſt mandatum eius, vt credamus in nomine filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus alterutrum, ſicut dedit mandatum nobis. quàm verò neceſſaria huius mandati obſeruatio ſit, apertè nobis Apoſtolus idem demonſtrat: Qui non diligit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat; quia te-

1. Ioan. 3

Ioan. 2.

nebræ obcæcauerunt oculos e-
ius. adeoque hoc verum at-
que in Christiana disciplina
exploratum est, vt illustris ille
diuinorum eloquiorum com-
mentator hanc dilectionem ce-
teris humani animi virtutibus,
studiis, actionibus & orna-
mentis anteponere non dubi-
1.Cor.13 tauerit. Si linguis hominum
„ loquar, & angelorum, chari-
„ tatem autem non habeam, fa-
„ ctus sum velut æs sonans, aut
„ cymbalum tinniens. Et si ha-
„ buero prophetiam, & noue-
„ rim mysteria omnia, & om-
„ nem scientiam; & si habue-
„ ro omnem fidem, ita vt mon-
„ tes transferam, charitatem au-
„ tem non habuero, nihil sum.
„ Et si distribuero in cibos pau-
perum,

perum omnes facultates meas, "
& si tradidero corpus meum "
ita vt ardeam, charitatem au- "
tem non habuero, nihil mihi
prodest. adeoque ab hoc Apo- Colos. 3.
stolo charitas commendatur,
vt perfectionis vinculum appelletur.

Quòd si adeò necessaria charitas est, vt hac vna dempta, cetera omnia ad salutem inutilia reddi affirmet Apostolus; quàm longè à salute is aberit, qui fratrem suum non modò non amat, sed etiam odio habet & prosequitur? Si qui non amat, charitatem etiam Dei à se abigit: qui oderit fratrem, quonam loco apud Deum habebitur, quóve nomine censebitur? nimirum ho-

micidæ nomen & crimen huiuſmodi hominibus diuini verbi ſententia adſcribit: 1.Ioan.3 Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. ſpiritu & affectu qui primum Deo iudicatur, homicida habetur qui fratrem ſuum non diligit. & ſcitis, ait, quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſemetipſo manentem? & alibi: 2.Ioan.2 Qui odit fratrem ſuum, in tenebris ambulat. Quamobrem diuus Iacobus Chriſtianos admonet, ne huiuſmodi vitio, quod aliqua ſpecie irrepere in animos atque penetrare ſolet, corrupti, pietatis nomen atque profeſſionem eludant, ſéque metipſos aut alios hoc modo fallant.

Quòd

Quòd si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus vestris, nolite gloriari aduersus veritatem [Christianos vos appellantes & esse iactantes.] Non est enim ista sapientia desursum descendés, sed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio, ibi inconstantia & omne opus prauum. Quæ autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione. Apertè verò atque diffusè à præceptore ipso docemur, quàm graue odij vitium sit, quantumque ad sa- Iacobi 3.

lutis viam perſequendam impedimentorum afferat, non ſolùm maleficiis proditum, ſed
Matth. 18. etiam malis cogitationibus in animo conceptum. Ego dico
» vobis, quia omnis qui iraſci-
» tur fratri ſuo, reus erit iudi-
» cio: Qui autem dixerit fratri
» ſuo Racha, reus erit concilio.
» Qui autem dixerit fatue [ira
» videlicet ac lædendi ſtudio cō-
» motus,] reus erit gehennæ
» ignis. Quamobrem ipſa diuina magiſtri noſtri ſapientia, vt oſtenderet quantum expediat huiuſmodi vitio animique perturbatione penitus carere, diſcipulis ſuis apertè vetat, eum, qui huic charitatis præcepto primùm non ſatisfecerit, quocùmque obſequij aut ſacrificij

munere

munere existimare sibi Deum propitium fore. Si ergo of- " fers munus tuum ante altare, " & ibi recordatus fueris quòd " frater tuus habet aliquid ad- " uersum te, relinque ibi munus " tuum ante altare, & vade " prius reconciliari fratri tuo, & " tunc veniens offeres munus " tuum. Idem etiam multis aliis in locis & sermonibus habitis confirmauit, dicens: Esto- Luc. 6. te misericordes, sicut pater ve- " ster cælestis misericors est. Di- " mittite, & dimittemini: da- " te, & dabitur vobis. Beati " misericordes, quoniam ipsi " misericordiam consequentur. " Maximè enim commendatur charitas à magistro nostro, eadémque non vulgaris aut fri-

gida, ſed ardens, feruens, at-
„ que ad beneficentiam prom-
„ pta, qua ſimiles Deo nos red-
„ di ipſe iubet, qui ſolem ſuum
oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. & cùm idem præceptor diſcipulos ſuos orare doceret, in hoc charitatis, miſericordiæ ac beneficentiæ argumento explicando ſermonem amplius etiam quàm in aliis dilatauit: vtpote in genere inter cetera pietatis argumenta præcipuo & expedientiſſimo; quod etiam ab Apoſtolo perfectionis vinculum appellatur: quippe facilè mandata & officia omnia quæcumque in lege ſunt præſtantur & obſeruantur ab iis, quos charitas ita

anima-

animarit, vt non tam ſua quàm quæ aliorum ſunt quærant; ſicut ſcriptum eſt: Charitas patiens eſt, benigna eſt, charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate; congaudet autem veritati: omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. 1.Cor.13 1.Ioan.2

Hæc igitur omnium quæ Chriſti diſcipulum cognoſcere, tenere, meditari atque exercere oportet, ſumma ratio Dictad omnib' cõmunis ſumma.

est tribus his capitibus breuissimè contenta, quæ timore Domini, pœnitentia & charitatis obseruantia definiuntur. Charitas autem non solùm erga Deum, quem maximè & super omnia amare oportet, sed erga homines exercenda
1.Ioan.3 spectatur. In hoc cognouimus
» charitatem Dei, quoniam il-
» le animam suam pro nobis po-
» suit, & nos debemus pro fra-
» tribus animas ponere. Qui
» habuerit substantiam mundi,
» & viderit fratrem suum ne-
» cesse habere, & clauserit vi-
» scera sua ab eo; quomodo
» charitas Dei manet in eo? Fi-
» lioli mei, non diligamus ver-
» bo neque lingua, sed opere
» & vera te: in hoc cognosci-
mus

mus quoniam ex veritate ſu- "
mus, & in conſpectu eius ſua- "
debimus corda noſtra. Nos er- 1.Ioan.4
go diligamus Deum, quoniam "
Deus prior dilexit nos. Si quis "
dixerit quoniam diligo Deum "
& fratrem ſuum oderit, men- "
dax eſt. Qui enim non dili- "
git fratrem ſuum quem videt, "
Deum quem non videt, quo- "
modo poteſt diligere? Et hoc "
mandatum habemus à Deo, "
vt qui diligit Deum, diligat "
& fratrem ſuum. Hæc igitur tria capita quicumque rectè obſeruauerit, Dei in ſe clementiam, miſericordiam, & benignitatem experietur; cuius excellentiàm humana cogitatio aſſequi non poteſt, nedum lingua exponere vel deſcribere

poterit.

poterit. Promptissima quippe est diuina gratia, vt promissa illa præstet, quæ in salutem omnium credentium & obtemperantium pronuntiata sæpissimeque confirmata sunt;
Ierc. 18. sicut scriptum est: Repentè lo-
„ quar aduersus gentem & ad-
„ uersus regnum, vt eradicem &
„ perdam & destruam illud. Si
„ pœnitentiam egerit gens illa
„ à malo suo quod locutus sum
„ aduersus eam, agam & ego
„ pœnitentiam super malo quod
„ cogitaui vt facerem ei. Et si
Ezech. 18. impius egerit pœnitentiam ab
„ omnibus peccatis suis quæ o-
„ peratus est, & custodierit om-
„ nia præcepta mea, & fecerit
„ iudicium & iustitiam, vita vi-
„ uet, & non morietur: omnium
iniqui-

iniquitatum eius quas opera- "
tus eſt, non recordabor; in iu- "
ſtitia ſua, quam operatus eſt, "
viuet. Numquid voluntatis "
meæ eſt mors impij, dicit Do- "
minus; & non vt conuertatur "
à viis ſuis, & viuat? Vitam ita- "
que & ſalutem à Deo omnibus improbis etiam hominibus, qui tamen à viis ſuis conuerſi fuerint, conſtare, promiſſam diuina reſponſa ſæpiſſimè confirmant; iis, inquam, quibus à via mala conuerſis, & recta pœnitentia ductis, præcepta Dei omnia, & iudicium & iuſtitiam faciendi ſtudium curaque fuerit; eiuſmodi enim quicumque fuerint & animi & ſtudij, non in otio ſuo, aut in nuda & ieiuna fide tantùm,
quæ

quæ aliàs mortua dicitur; sed
in iustitia suà quam operati
fuerint, viuent; vitam enim
& salutem à Deo accipient sa-
lutis auctore, quam promis-
sam credentibus & obedien-
tibus ille præstabit, cuius mi-
sericordia variis per omnia sa-
cra scripta celebratur laudibus.
Psal. 144 Miserator & misericors Domi-
„ nus, patiens & multum mise-
„ ricors. Suauis Dominus vni-
„ uersis, & misericordia eius su-
„ per omnia opera eius. ideo-
„ que dissimulat peccata homi-
„ num propter pœnitentiam.
Sap. 11. Diligit enim omnia quæ sunt,
„ & nihil odit eorum quæ fecit;
„ neque enim odiosè aliquid
„ constituit aut fecit: quamob-
rem ipse vltrò misericordiam
suam

suam omnibus offert, proponit & promittit: qui verò corde atque puro studio ad ipsum conuerti redireq́ue voluerint, sicut scriptum est, Viuo ego, Ezec. 33.
" dicit Dominus Deus, nolo
" mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat; Conuertimini à viis vestris pessimis, & quare moriemini domus Israël? benignissimus quippe est Deus, salutisq́. nostræ amantissimus, qui cùm homines ad se atque adeò ad vitam petendam & quærēdam integro corde omniq́ue studio conuerti optet, ipsorum pœnitentiam patientissimè expectat. idq́ue nobis sacra oracula testātur apertissimè. Propterea Isai. 30.
" expectat Dominus, vt misereatur

2. Pet. 3. tur vestri. & Apostolus Petrus:
„ Patienter, inquit, agit Dominus
„ propter vos, nolens aliquos per-
„ ire, sed omnes ad pœnitétiam
„ reuerti. Gratissimam verò esse
Deo improborum hominum
conuersionem & veram pœni-
tentiam, gratissimam inquam
& optatissimam ipsius filius no-
bis ostendit illa saluberrima có-
cione, quam tribus parabolis
propositis habuit de filij prodi-
gi restitutione, de oue atque
drachma perditis, quibus om-
nes homines exhortatus est, vt
patrem ipsum cęlesté omnem-
que cęlorum aulam huiusmodi
gaudio afficere diligentissimè
studerent, experirenturque in
se admirandam illam benigni-
Rom. 10 tatem Dei, qui diues est in mi-
sericordia.

ſericordia in omnes qui vero atque ſimplici animo inuocant illum: quibus ad ſe conuerſis atque viuafi de probatis, pœnitentia vera ac obedientia exercitatis, maxima dona impertitur, illumq́ue largitur ſanctificationis ſpiritum cum cæteris donis & gratiis à ſe promiſſum, quem omnibus obedientibus illi datum eſſe Petrus affirmat, Actor. 5.
" & Chriſtus dandum eſſe polli- "
cebatur, dicens: Si diligitis me, Ioan. 14.
mandata mea ſeruate: & ego "
rogabo patrem, & alium pa- "
racletum dabit vobis, vt ma- "
neat vobiſcum in æternũ; Spi- "
ritum veritatis quem mundus "
non poteſt accipere. mundum "
autem Ioãnes eos eſſe interpre- 1. Ioan. 2.
tatur qui ſecundum concupiſcentiam oculorum, vel concu-

piſcentiá carnis, vel ſuperbiam vitæ viuunt; hoc eſt qui libidinibus, cupiditatibus, deliciis, aut ambitioni inſeruiunt: Hi enim ſpiritus illius virtutem in ſe manentem & conſtanté minimè experiétur.
Gen. 6. Non enim permanebit ſpiritus meus in homine, quia caro eſt (ait Deus) in homine qui caro eſt; & non pugnat, cốtédit, ſtudet, & omnino ſat agit vt carnis facta mortificet,
Rom. 8. ſicut Apoſtolus ait: Si enim ſecundú carné vixeritis, moriemini. Quòd ſi ſpiritu facta carnis mortificaueritis; viuetis ſpiritu Dei videlicet vobis donato & cómunicato;
Iſai. 66. s. s. E. Super qué requieſcet Spiritus meus, niſi ſuper humilem & contritum corde, & trementem ſermones meos? Huiuſmodi diuinorum dono-

donorum, quibus homines in terra in viros alios mutantur,& planè cæleſtes fiunt, fugientes eius quæ in mundo eſt cõcupiſcentiæ corruptionem, & conuerſationem ſuam in cælis habentes;huiuſmodi,inquam,donorum exempla, quæ frequentia olim fuere, rara admodũ in terris nunc ſpectantur:eo quòd neq. eã diuinis promiſſis,quam oportet,magnam & præſtãtem adhibemus fidem,neq. diuinis præceptis purè,ſincerè atq. ſtudioſè paremus,neq. timore illo Dei ſanctiſſimo penitus imbuti inſtructique ſumus,ſed duplici corde atque improbis ſtudiis nobis ipſis & benignitati Dei erga nos deſumus: Dei, inquã, qui corda atq. renes ſcrutatur & inſpicit,noſque huius mundi

Philip. 3

Pſalm. 7.

inanibus & impuris curis, carnisq; deliciis, cupiditatibus, ambitionique deditos videt, atque adulterarũ more aduersum legitimos viros infido animo agẽtes; huiusmodi corda ab amore illo summo sibi maximè debito abalienata aut certè diuisa non amat aut probat. Magnã enim, feruentem, simplicem, atq. omnino puram mentem esse eam oportet, quæ huius spõsi admirabile coniugium optat, cupit, & sibi ratum, confirmatumque postulat. quod quidem obseruare & curare quantum expediat, per diuinã sapientiã apertè
Eccli 1. & 2. docemur: Fili mi, ne sis incre-
„ dulus timori Domini, & ne ac-
„ cesseris ad eum duplici corde.
„ Væ duplici corde, & labiis sce-
„ lestis, & manibus malè facien-
tibus,

tibus, & peccatori ingredienti "
terram duabus viis. Certiſſimis "
etiam & apertiſſimis Dei ipſius
verbis per prophetas pronũtiatis
monemur, vanis huius mũdi
rebus, peccatis, turpitudinibus,
& vitiis ex animo renuntiare,
atque omni ſtudio abalienari.
Laua à malitia cor tuum Hie- Hiere.4.
ruſalem, vt ſalua fias: vſquequo "
morabuntur in te cogitationes "
noxiæ? Quicumq. huiuſmodi "
inſtructus ornamentis Deum
quæſiuerit; propitium & ſui amantem
inueniet, & beneficẽtiſſimum
experietur. Quæretis Hier.13.
me & inuenietis, cùm quæſie- "
ritis me in toto corde veſtro, & "
inueniar à vobis, ait Dominus: "
cuius filius etiam dixit: Beati Matth.5 "
mundo corde, quoniá ipſi Deũ "
videbunt. Deú à mundis corde
 viden-

videndum ait Chriſtus; videndum autem in ipſis habitantẽ, ex quibus ille templũ ſibi gratũ
Iſai.57. ſanctum ſacrat, s. s. E. Hæc dicit
» Dominus excelſus & ſublimis
» habitans æternitatem; & ſanctũ
» nomẽ eius; in excelſo & in ſan-
» cto habitans, & cum cõtrito &
» humili ſpiritu, vt viuificet ſpiri-
» tum humilium, & viuificet cor
Pſal.146 contritorum. Qui ſanat contri-
» tos corde, & alligat cõtritiones
» eorum. Commendatiſſima hęc in ſacris libris, atque gratiſſima Deo cordis contritio, vnà cum cupiditate rerũ humanarum, & huius ſæculi ambitione atque gloria, quæ Deo ingratiſſima eſt, non habitat aut cõmoratur: neq. quiſpiam ſibi perſuadeat poſſe vtriq. parti ſatisfacere aut placere, Deo videlicet, atque

mundi

mundi huius ambitioni, gloriæ, & consuetudini carnalis huius sapiétiæ morem gerere. id quod diuus Iacobus apertissimè obtestatus denűtiat: Adulteri nescitis, quia amicitia huius mundi inimica est Dei? Quicumq. ergo voluerit amicus esse sæculi huius, inimicus Dei cőstituitur. An putatis quòd inaniter dicat scriptura: Ad inuidiam cőcupiscit spiritus qui habitat in vobis? Quamobrem diligétissimè & studiosissimè à D. Ioanne Apostolo monemur, ne vanis argumentis, aut inani aliqua spe opinionéve delusi, műdi huius amorem retineamus, sed repudiemus omnino, si Deo, quem amare debemus, in nostram salutem velimus probari. Nolite diligere mundum, neq. ea quæ

Iacobi 4.

1. Ioan. 2.

,, in mundo ſunt. Si quis diligit
,, mundũ, nõ eſt charitas patris in
,, eo. Quoniam omne quod eſt
,, in mundo, concupiſcẽtia carnis
,, eſt, & concupiſcẽtia oculorum,
,, & ſuperbia vitæ; quæ non eſt ex
,, patre, ſed ex mundo eſt. Et mũ-
,, dus trãſit & cõcupiſcentia eius.
,, qui autẽ facit voluntatem Dei,
manet in æternũ. Quibus omnibus diuinis ſentẽtiis diſcimus & intelligimus, eos, qui ſummo ſtudio à morum vitæ atque carnis corruptela & turpitudine non diſceſſerint, atq. omni cura & contentione, quæ fugiẽda ſunt, non fugerint, vnà cum actis, operibus & oblationibus ſuis, Deo puriſſimo & ſimpliciſſimo ingratos atq. adeò inimicos eſſe, aſſerente etiam hoc diuina ſapientia, atque ideò monente,

nente, ne bonorum operũ fru-
ctũ nostro vitio & culpæ amittamus. Impiorum quippe victimæ abominabiles Domino; & Prouer. 15.
immolantis ex iniquo oblatio, Eccli. 34.
" est maculata, & non sunt bene-
" placitæ subsannationes iniusto-
" rum. Dominus solus sustinenti-
" bus se in via veritatis & iustitię.
" Dona iniquorũ non probat al-
" tissimus, nec respicit in oblatio-
" nes iniquorum, nec in multitu-
" dine sacrificiorũ ipsorum pro-
" pitiabitur peccatis: cuius rei obtestationem manifestã apud prophetam legimus, aduersus eos factam qui peruersis actionibus & factis publicis & priuatis sacrificia à se frequẽtata cõtaminabant, Deoq. ipsi veluti inuisa reddebant. Ne offeratis Isai. 1.
vltra sacrificium frustrà; incen-

„ ſum abominatio eſt mihi, neo-
„ meniam & ſabbatum, & feſti-
„ uitates alias non feram: iniqui
„ ſunt cœtus veſtri. calendas ve-
„ ſtras,& ſolennitates veſtras odi-
„ uit anima mea; facta ſunt mihi
„ moleſta: laboraui ſuſtinens, &
„ cùm extẽderitis manus veſtras,
„ auertam oculos meos à vobis;
„ & cùm multiplicaueritis ora-
„ tionem,nõ exaudiam: manus e-
„ nim veſtrę ſanguine plenę ſunt.
„ Lauamini,mundi eſtote,aufer-
„ te malum cogitationum veſtra-
„ rũ ab oculis meis; quieſcite per-
„ uerſè agere, diſcite bene facere,
„ quærite iudiciũ, ſubuenite op-
„ preſſo, iudicate pupillo, defen-
„ dite viduã; & venite & arguite
„ me, dicit Dominus. Si fuerint
„ peccata veſtra vt coccinũ, quaſi
„ nix dealbabuntur; & ſi fuerint
rubra

rubra ſicut vermiculus, velut "
lana alba erunt. Si volueritis, "
& audieritis me, bona terræ "
comedetis. Quòd ſi nolueri- "
tis, & me ad iracundiam pro- "
uocaueritis, gladius deuorabit "
vos, quia os Domini loquu- "
tum eſt. Hæc Dei obteſtatio
eſt promiſſis & minis conſtans
vtriſque certiſſimis aduerſus
eos vel qui obtemperarint, vel
qui obtemperare noluerint:
quamobrem ab eodem huius obteſtationis auctore ſpiritu inuitamur & excitamur ad ſalubrem illam alteram partem promiſſorum & miſericordiæ certis & iam ſæpiùs repetitis rationibus petendam & quærendam. Derelinquat im- Iſai.55.]
pius viam ſuam, & vir iniquus "
cogitationes ſuas, & reuerta- "
tur

" tur ad Dominum, & miserebitúr eius; & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum. Igitur cùm multis & variis, iisdemque manifestissimis vtriusque testamenti sententiis, responsis ac testimoniis ostensum nobis fuerit, tria hæc capita, videlicet Timorem Domini, Pœnitentiam, & Charitatem fraternam, piarum omnium actionum secundum fidem instar purissimorum quorumdam fontium Deo esse gratissima, & quæ ex diuina benignitate plurimum conferant, non tantùm ad declinandam atque euitandam Dei iram & indignationem, verùm etiam ad inueniendá gratiam atque misericordiam: atque adeò quoque necessaria

ad

ad ſalutem, vt ſine his Deo placere non poſſimus, nec obtinere Dei promiſſa ad immortalitatem noſtram, atque cæleſtem hereditatem nobis Ieſu Chriſti morte ac reſurrectione partam pertinentia. cumque ex diuinæ liberalitatis pacto ac fœdere fidelibus cunctis conſtet, harum trium rerum ſtudio, atque diligenti puroque cultu, illius obligationis & promiſſionis, quam Deus ipſe vltrò ac benigniſſimè in ſalutem noſtram propoſuit, ſuam vnicuique partem contingere poſſe; Chriſtiano, ardentiſque charitatis ſtudio atque animo permotus, officij mei eſſe duxi, nó modò his quæ protulimus, ſed omnibus à diuino ſpiritu pronuntiatis, & in ſacrorum libro-

rum thesauro repositis oraculis, sententiis, consiliis, præceptis, monitis & hortamentis condiscipulos omnes meos monere, hortari & exhortari ad pietatis negotium studiosissimè ineundum, diligentissimeque efficiendum harum trium probatissimarum partium, Timoris diuini, Pœnitentiæ, atque Charitatis assidua atque constanti exercitatione. Nemo

Luc.9. Matth. 10.& 24

enim mittens manum suam ad aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno Dei; sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Hæc autem vt rectè sanctèque agantur, carnales omnes affectiones, quæ aduersus animam militant, exuere expedierit; eas inquam quæ gratiæ aduer-

ſantur diuinæ, amoriſque illius effectus retardant atque detinent, quo ſic Deus dilexit Ioan.3.
" mundum, vt filium ſuum vni-
" genitum daret, vt omnis qui
" credit in eum, non pereat,
" ſed habeat vitam æternam. Si 2.Tim.2
" quis ergo emundauerit ſe ab
" iſtis, erit vas in honorem ſan-
" ctificatum & vtile Domino,
ad omne opus bonum paratum. Idemque diuinæ gratiæ beneficiis auctus, in hac etiam vita incipiet ſentire & guſtare, quàm ſuauis eſt Dominus diligentibus & colentibus ipſum. Pſal.33.
Igitur vt decantati à nobis Dictati in ſummam redigatur oratio, breui teſtimonio Dei verbis confirmato, Prophetarum oraculis expoſito, Apoſtolorum ſen-

tentiis, omnibusque sacris scriptis cõprobato asserimus; Tria hæc pietatis capita omnibus omnium ordinum & conditionum Christianis apprimè vtilia, immò etiam necessaria ad salutem animarum obtinendam, regnumque cælorum possidendum: atque hanc esse communem cunctis normam, regulam, & viam viuendi ex diuini consilij sententiis, præceptis, & institutis; capita verò illa esse iam sæpius commemorata, Dei timorem, pœnitentiam, & charitatem, siue dilectionem fraternam; quæ cuncti in vniuersum, qui Christianæ disciplinæ studium & nomen profitemur, non tantùm cognoscere ac tenere, sed rectè exercere
atque

atque exequi debemús, præeunte, & adiuuante diuina gratia, quam nemini purè postulanti negari aut subduci iam ostẽdimus; atque ipse præceptor noster apertè confirmauit: Ego autem dico Luc. 11.
vobis; Petite, & dabitur vobis: " quærite, & inuenietis: pulsate, & " aperietur vobis: omnis enim qui " petit, accipit; & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Quis " autem ex vobis patrem petit panem; nunquid lapidem dabit illi? aut piscem, nunquid pro pisce " serpentem dabit illi? aut si petierit ouum, nunquid porriget illi " scorpionem? si ergo vos cùm sitis " mali, nostis bona data dare filiis " vestris, quanto magis pater vester " de cælo, dabit spiritum bonum " petentibus se?

Dictati vsus & exercitatio.

Illud etiam verè testamur, atq;

ex ſacrorum librorũ lectione obſeruatum pronuntiamus, & exponimus omnem morum & actionum atque exemplorum corruptelam, peruerſitatem, & malignitatem, quæ in omni hominũ genere in terris deprehéditur, ex harum trium Chriſtianæ diſciplinę partium defectu proficiſci, quę pietatis exercédæ quædam veluti principia prima eſſe oſtendebamus, nulli Chriſtianorũ ignota, qui rationis cõpos fuerit. omnibus enim Chriſtianis vel ex illa diuina luce cũctis per Deum adhibita & adhærente, atque ex ſimilitudine imagineq; Dei in ipſis impreſſa, etiam indoctis, & legem ſcriptam ignorantibus tria hæc principia, timor videlicet Dei, pœnitentiæ, & dilectionis fraternę neceſſitas, manifeſta ſunt; quáquam,

quam, vti diximus, tot diuinę scri
pturæ oraculis & sententiis com-
probata & confirmata illis non
sint: quod fortassis ipsorum culpa
euenit, qui nihil minus curãt aut
cogitãt quàm ea seriò doceri quæ
ad animorum suorum salutẽ fa-
ciunt & conferunt, atque cũ hæc
negligenter vel perfunctoriè tra-
ctant, ea quæ his opposita sunt,
diligenter & cognoscere & agere
atque exequi student. Sed quan-
quam omnino legem vel nõ edo-
cti fuerint, vel edoceri neglexe-
rint; ipsi tamen sibi sunt lex, qui " Rom. 2.
ostendunt opus legis scriptum in "
cordibus suis, testimonium red- "
dente illis conscientia ipsorum, et "
inter se inuicem cogitationũ ac- "
cusantium, aut etiam defenden- "
tium. Quòd si tria hæc Christia-
næ vitæ instituẽdæ capita & pro-

bè à singulis tenerentur & studiosè colerentur; aliam profectò experiremur diuinę in nobis gratiæ efficiëtiam, aliam sentiremus animorum iucunditatem, aliá etiam fidei testimonia; aliæ probationes tum in priuatis tum in publicis rebus extarent & viserētur; neque tam multis, tamq; manifestis ac detestandis vitiorum atque criminum exemplis ciuitates, oppida, pagi, atque cætera Christianorum collegia plena viserentur, nec tam frequentibus & assiduis flagitiorum atque scelerum monstris feruerent: quorum genus in primis est diuinarum legum violatio & contemptio: formæ verò contentiones cruentæ, inimicitiæ, odia, inuidiæ, simulationes, calumniæ, doli, fraudes, iracundæ & perpetuæ dissensiones,

nes,direptiones, furta, grassationes, extorsiones & pauperiorum defraudationes, iniuriarum præterea & violentiæ innumerabiles artes, lenocinia, adulteria,stupra, incestus,scortationes,ac nefandæ aliæ abominationes. nō abundarent ebrietatibus, deliciisque vitiosis,& corruptissima luxurie tot in Christiano orbe loca;neq; tanti essent fastus,tot immodici& inutiles sumptus,tantus superbię furor,aliorumq; peccatorum infinitus numerus, & turpitudinū flagitiosa monstra. Quin potius his tribus,timoris,pœnitentiæ,atque charitatis capitibus propositis, omnis Christiani hominis actio rectè institueretur. singulorum cura esset primùm timere & cauere,ne in Dei viuētis manus incideretur: deinde vt illius in sin-

gulos misericordia conciliaretur,
atque ita vnusquisque ea diligenter prestare studeret quę in sacrosancto baptismi sacramento pollicitus est, fœdere sancito coram mortali quidem sacerdote, tamẽ cum immortali Deo iustissimo iudice, exercituumq́ue principe, scelerum vltore constantissimo,
Psalm. 5. qui non Deus volens iniquitatem
„ est, neque habitabit iuxta illum
„ malignus, neque permanebũt in-
„ iusti ante oculos eius. Qui odit
„ omnes qui operãtur iniquitatem,
„ perdet omnes qui loquuntur mẽ-
„ dacium, & virum sanguinum ac
„ dolosum abominatur; cuius promissionis summa fuit, satanę omnibusq́; satanæ operibus, ac pompis omnibus renuntiare, & vitam ex eius cui se filium adscribi voluit, legibus & voluntate instituere; at-

re; atque ita diuino timore imbutus, vitæ correctionis per pœnitētiam ſtudio incenſus, & fraterna dilectione affectus vnuſquiſque non tantùm ad priuatæ ac ſingularis, verùm etiam ad communis pacis, fidei, iuſtitiæ, æquitatis, honeſtatis, miſericordiæ ac modeſtiæ, denique ad publicæ etiā ſanctitudinis ſtructuram operas ſuas conferret; officiumque diligenter faceret, mercedem ſuam ab eo, quem impoſſibile eſt mentiri, recepturus.

DE SINGVLIS ORdinum ac perſonarum partibus, & officiis ad dictatum examinandis.

IAM verò ſi pietatis atque religionis mundæ & immaculatæ apud Deum patrem, tria hæc ab PARS V. Iac. 1.

omnibus obſeruarentur capita, multa paſſim huius exercitationis & pulcherrima ſpectarentur exempla, quorũ ſumma illa eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum,& immaculatũ ſe præbere ab hoc ſæculo; atq; ex his actionum omniũ veluti fontibus, hoc eſt ex Dei timore, pœnitentiæ ſtudio,& charitatis cura ſingulorum ordinum ac perſonarum omnium officia facilè ac rectè conſtarent; totum Chriſtianæ reipub. corpus à planta pedis vſq. ad caput rectius, quàm nũc videmus, valeret,& per ſingula membra ſuis muneribus & commoditatibus egregiè fungeretur; nihilque profecto laboris, nihil diſcordiæ inter varios hominum ordines, ſed veræ ac mutuæ commoditatis plurimus vſus eſſet: nõ enim ordi-

ordinum aut ministeriorum aut munerum varietas in Christiano populo improbatur, immò maximè commendatur & probatur, vtilitatisq; plurimum habere cognoscitur, vbi ex Dei pręceptis et institutis instructa exercitaq; fuerit. Namque, vt Paulus admonet, 1 Cor. 12
" corpus nõ est vnum membrum,
" sed multa. Si dixerit pes, quoniam
" non sum manus, non sum de cor-
" pore; num ideò non est de corpo-
" re? & si dixerit auris, quoniam nõ
" sum oculus, non sum de corpore;
" num ideò non est de corpore? Si
" totum corpus oculus, vbi audi-
" tus? si totum auditus, vbi odora-
" tus? Nunc autem posuit Deus
" membra, vnumquodq; eorum in
" corpore sicut voluit. & paulò pòst
" subiungit: Vt non sit schisma in
" corpore, sed idipsum pro inuicem

„ ſollicita ſint membra. Et ſi quid
„ patitur vnum membrum, com-
„ patiuntur omnia membra: ſiue
„ gloriatur vnum membrum, con-
„ gaudent omnia membra. Vos au-
„ tem eſtis corpus Chriſti, & mem-
„ bra de membro. Hanc quidē rem
vbi ſingula membra ſibi perſua-
ſerint, & timore Domini imbu-
ta, pœnitentiq́ue ſtudio incitata,
atque dilectionis fraternæ ardore
incenſa, ſuas partes cognouerint;
non dubium eſt, quin & ſanctè &
diligēter actura expleturaq; ſint.

Paſtorũ & rectorum officium.

Atque vt à primis Chriſtianę rei-
pub. ordinibus incipiamus, mani-
feſtum eſt rectorum & guberna-
torum, atque eorum à quibus cę-
teri ducuntur, officium eſſe, &
Dei imprimis honorem, & Chri-
ſtianorum eam quæ ad animos
pertinet, ſalutem, quæq; ad cor-
pora

pora etiam ſpectat honeſtá commoditatem curare, ſuamq́; muneris & ſolicitudinis partẽ, quam vnuſquiſque ſuſceperit, fideliter ac ſeduló exercere: neque otio, ſegnitiei, aut delitiis aut voluptatibus, luxuiq́; vacare: ſed nocte atque die, quamuis eſurientes ac ſitientes, quamuis damnis affectos grauibus ſui ipſorũ periculis ſubitis & aditis, etiam cum vitæ diſcrimine; tamen vti bonos, probatos & fideles miniſtros ac ſeruos decet: & ſicut ille probus alieni gregis cuſtos de pecoribus in cuſtodiam ſuſceptis à ſe curatum affirmabat. Viginti annis fui tecum, oues tuæ & capræ ſteriles nõ " fuerunt; arietes gregis tui non co- " medi: nec captum à beſtia oſtẽdi " tibi: ego damnum omne redde- " bam; quidquid furtim peribat, à " me Gen. 31.

„ me exigebas: die noctuque æstu
„ vrebar, & gelu; fugiebatque somnus ab oculis meis. & ille etiam optimus pastor non leuiora aut minus difficilia sibi subita officia significabat. Pascebat seruus tuus
1 Reg. 17
„ patris sui gregem, & veniebat leo
„ vel vrsus, & tollebat arietem de
„ medio gregis, & persequebar eos,
„ & percutiebam, eruebamque de
„ ore eorum; & illi consurgebant
„ aduersum me, & apprehēdebam
„ mentum eorum, & suffocabam, interficiebamque eos. Huiusmodi curam, diligentiam, fidem & sedulitatem pro susceptis ouibus & capris mutis & brutis animantibus, ne damnum domino daretur, sancti illi pastores cùm subierint, quodnam officij genus exhibere oportuerit eos qui populum Domini Iacob pascunt, & Israël heredi-

hereditatem Dei custodiunt? vt Psal. 77.
pascant eos in innocentia cordis "
sui, & in intellectibus manuum "
suarum deducant eos: quos non
terreni aut mortalis, sed æterni &
immortalis Domini greges esse
sciunt, non corruptibilibus auro 1 Pet. 1.
& argento, sed pretioso sanguine "
quasi agni immaculati Christi & "
incontaminati redēptos. Oportet
autem eos non in alienis, verùm
in ipsis Domini pratis ac pascuis
deduci atq. pasci, quēadmodum
& Christus ipse curauit, & pastoribus, quorum munere hi legitimè funguntur, curandū summo
studio, non semel, sed iterum atque tertiò commendauit, rogās:
Simon Iohannis diligis me plus Iohā. 21.
his? cui cùm ille respondisset, etiā "
Domine, tu scis quia amo te: dicit "
ei, Pasce agnos meos. Dicit ei ite- "
rum:

„ rum: Simon Iohannis, diligis me?
„ aientique etiam Domine, tu ſcis
„ quia amo te, dixit: Paſce agnos
„ meos. Dixitque ei tertiò: Simon
„ Iohannis, amas me? cumque ille
„ tertiò reſpondiſſet: Domine, tu
„ omnia ſcis, tu ſcis quia amo te: dicit ei, Paſce oues meas: tanto ſtudio, tantoque affectu hanc curam paſtoribus commendauit Chriſtus, quam antiqui illi à ſe religioſiſſimè ſuſceptá, ſtudioſiſſimè adhibitam, fideliſſimeq; exercitam fuiſſe gloriantur, atque hoc
2 Cor. 1. nomine ſibi placent. In laboribus
„ plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in
„ mortibus frequenter; à Iudæis
„ quinquies quadragenas vna minus accepi. Ter virgis cæſus ſum,
„ ſemel lapidatus ſum, ter naufragiũ feci, nocte & die in profundũ
maris

maris fui,in itineribus sæpe, peri- «
culis fluminũ,periculis latronum, «
periculis ex genere, periculis ex «
gẽtibus, periculis in ciuitate,peri- «
culis in solitudine,periculis in ma «
ri, periculis in falsis fratribus, in «
labore & ęrũna,in vigilijs multis, «
in fame & siti, in ieiuniis multis, «
in frigore & nuditate: præter illa «
quę extrinsec⁹ sunt,instãtia mea, «
& quotidiana solicitudo omniũ «
Ecclesiarum. Quis infirmatur,& «
ego non infirmor? quis scandali- «
zatur,& ego nõ vror? Hæc omnia «
sibi commissarum animarum salutis causa perlata, non solũ gratulabatur Apostolus, sed, vt iam significauimus,vehementer gaudebat his curis & laboribus subeundis Domino suo probari;quãobrem subiunxit, Libenter igitur «
gloriabor in infirmitatibus meis, «

„ vt inhabitet in me virtus Christi.
„ propter quod placeo mihi in infirmitatibus, hoc est in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo. Simili animo atq; pari studio cęteri etiam sancti Euangelij mini-
Actor. 5. „ stri acti atque ducti ibant, gauden
„ tes à conspectu concilij, quoniam
„ digni habiti sunt pro nomine Ie-
„ su contumeliam pati. Omni au-
„ tem die non cessabant in templo
„ & circa domos docẽtes & euãge-
„ lizãtes Christũ Iesum. Huiusmodi studia atq; facta, huiusmodi exẽpla semper Deus à ministris suis, atq; à pastoribus exigit, cũ opus fuerit, edẽda. Quando autẽ opus nõ est? quodnam tẽpus ministerij strenuè exercendi occasione & commoditate vacat? qua ratione, quóue colore otiari aut oues negligere

gligere licet? Quòd si nulla sint pericula, si omnia pacata, omnia quiēta maximè fuerint; nūquam tamen ea quæ ad animarum salutem pertinent, agendi aut occasio aut commoditas deest, nunquam deest facultas Domini gratiæ atque dilectionis conciliandæ ac sibi augendæ caussa, atq. etiam huiusmodi querelæ & reprehensionis vitandæ. Væ pastoribus Israël Ezech. 34
" qui pascebant semetipsos; nónne
" greges à pastoribus pascūtur? Lac
" comedebatis, & lanis operiebamini,
" & quod crassum erat occidebatis;
" gregem autem meū non pascebatis:
" quod infirmum fuit non consolidastis,
" & quod ægrotū non sanastis: quod
" confractum est non alligastis; &
" quod abiectum est, non reduxistis;
" & quod perierat non quæsistis: sed
" cū austeri-

„ tate imperabatis eis, & cum po-
„ tentia.Et diſperſæ ſunt óues meę,
„ eo quòd non eſſet paſtor, & factæ
„ ſunt in deuorationem omnium
„ beſtiarum agri , & diſperſæ ſunt.
„ Errauerunt greges mei in cunctis
„ mốtibus, & in vniuerſo colle ex-
„ celſo,& ſuper omnem faciẽ terræ
„ diſperſi ſunt greges mei ; & non
„ erat qui requireret , non erat in-
„ quam qui requireret. Propterea
„ paſtores audite verbum Domini;
„ viuo ego , dicit Dominus Deus,
„ quia pro eo quòd facti ſunt gre-
„ ges mei in rapinam, & oues meæ
„ in deuorationem omniũ beſtiarũ
„ agri,eo quòd non eſſet paſtor;ne-
„ que enim quæſierũt paſtores mei
„ gregem meum,ſed paſcebant pa-
„ ſtores ſemetipſos, & greges meos
„ non paſcebát : propterea paſtores
„ audite verbum Domini:hęc dicit

Domi-

Dominus Deus. Ecce ego ipſe ſu- "
per paſtores, requiram gregem "
meum de manu eorum. His que-
relis & minis horrendis Domini
Dei, ſimiles illæ etiam reprehen-
ſiones ſunt à Chriſto pronuntiatę
aduerſus deſides, ambitioſos, aua-
ros, atque negligentes populi gre-
giſque ſui miniſtros & paſtores.
Væ vobis legiſperitis, quia onera- Luc. 11.
tis homines oneribus quæ porta- "
re non poſſunt; & ipſi vno digito "
veſtro non tangitis ſarcinas. Væ Mat. 23.
vobis Scribæ & Phariſęi hypocri- "
tæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris "
dealbatis, quæ à foris parent ho- "
minibus ſpecioſa, intus verò ple- "
na ſunt, oſſibus mortuorum & "
omni ſpurcitia. Huiuſmodi Spiri- "
tus ſancti repręhēſiones & minas
qui formidauerint paſtores & mi-
niſtri, negotiis aliis quæ ipſorum

munus non ſpectant, vel etiã impediunt, relictis, omni diligentia ac ſedulitate in eam curam incũbent, quam ſibi diuinitùs mãdatam commiſſamq́ue cognouere: neque ſatis eſſe ducẽt aliis eccleſias ſuas gubernãdas tradere, quibus merces diligenter, officium verò leuiter curetur, aut aliis, à quibus pueri nihil aliud quã precationes memoriter ediſcendas doceantur, aliud prætera vel agere vel intelligere per ætatem nondum valentes: Immò ipſimet nullis neque laboribus fatigati, neque periculis territi, neque difficultatibus conſternati, Dei gregem inuiſere, reuiſere, recenſere, agnoſcere, ad veram & ſolidam pietatem inſtituere, omniũ ætatum atque ordinum rationem curamq́ue habere nunquam deſinent.

ſinent: Graue quidem munus, hoc eſt, & ſudoris laboriſque plenum, verùm domino ipſi gregum, gratiſſimum, qui animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis: & auxilium iis qui rectè miniſtrare ſtuduerint, pollicitus, nunquam ſubducet. Ecce ego, inquit, vo- "
biſcum ſum vſque ad cõſumma- "
tionem ſæculi. "

MAGNA verò religione, magnoque metu cauere oportet vnumquemque, ac ſibi proſpicere, ne ad huiuſmodi præclara miniſteria, vel ambitione, vel auaritia, vel largitionibus, ambitu, prenſationibus, aut aliis artibus adductus deprehendatur à iuſto illo iudice, quem neque acta neque humana latent cogitata, neque quiſquam hoc ſua voluntate, opera, atque indu-

ſtria petere aut poſtulare, neque niſi legitimè electus adire, imò neque etiam ſuſcipere tutò poſſit, qui virtutibus atque artibus iis inſtructus non fuerit; quas à Spiritu ſancto deſcriptas & expreſſas legere & cognoſcere eſt.

Tit. 1. Oportet enim epiſcopum ſine „ crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſa„ torem: non ſuperbum, non ira„ cundum, non vinolentum, non „ percuſſorem, non turpis lucri cu„ pidum: ſed hoſpitalem, beni„ gnum, ſobrium, iuſtum, ſanctum, „ continentem, amplectentē eum „ qui ſecundum doctrinam eſt, fi„ delem ſermonem, vt potens ſit „ exhortari in doctrina ſana, & eos „ qui contradicunt arguere. Huiuſmodi virtutibus atque artibus inſtructus paſtor vbi contigerit, optimè cum grege agetur, mi-

nus

nus profectò morborum, veterni minus, putridiq́ue vlceris multo minus in singulis pecudibus visetur, non tantum erroris, falsitatis, deceptionis, superstitionis deprehendetur. Denique non insueta graues tentabunt pabula fœtas, nec mala vicini pecoris contagia lædent. Imò contrà potius quo tempore supremus Dominus gregem suum optimis pastoribus curatum visitabit, & purum & mundum inueniet, ab omni falsa impiaq́ue doctrina alienum, erroribus carentem, vera disciplina solidaq́ue institutione instructum, sanum, pinguem, decoris & honestatis plenum, vtpote veris & saluberrimis diuinæ doctrinę pabulis enutritum: quæ res & ipsi imprimis Domino gratissima fue-

rit, & certiſſimum atque præſtantiſſimum præmium paſtoribus comparabit: quale quantumq́ue ſuis in Euangelio coadiutoribus ſperandum, Apoſtolorum primus Petrus proponebat. Seniores ergo quæ in vobis

1 Petr. 5.

» ſunt obſecro conſenior ego & te-
» ſtis Chriſti paſſionum, qui & e-
» ius, quæ in futuro reuelanda eſt,
» gloriæ communicator: Paſcite
» qui in vobis eſt gregem Dei, pro-
» uidentes, non coactè, ſed ſponta-
» neè ſecundum Deum; neque tur
» pis lucri gratia, ſed voluntariè; ne-
» que dominantes in cleris, ſed
» formæ facti gregi ex animo; &
» cùm apparuerit princeps paſto-
» rum, percipietis immarceſcibi-
» lem gloriæ coronam.

Miniſtrorum eccleſiaſticorũ ſingulorũ officium.

In publicis etiam atque priuatis aliorum prælatorum & prępoſito-

positorum atque antistitum, tam clericorum, quos sæculares vocant, quàm monachorum, & monialium, denique omnium huiusmodi ordinum moribus, illa tria, quæ iam exposita sunt, capita si diligenter obseruentur, magnam & apertissimam vtilitatem allatura esse non dubitamus ad diuinam gratiam conciliandam, & ad eos qui apud huiusmodi ordines in Ecclesia Christiana militant: Vbi enim timor Domini, vbi pœnitentiæ studium, vbi fraternæ charitatis incensa virtus vigent, ibidem neque superbia, neque ambitio, neque odium, neque iniquitas, neque detractio, neque pompa & fastus, neque cætera vitia, quæ aduersus animam atque contra vitæ honestatem bellum gerere

ſolent,locum habēt: quin potius
honeſtas, modeſtia, æquitas, pax,
concordia, clementia, miſericor-
dia & continentia, vrbanitas, gra-
uitas, atque harum virtutum co-
mites ac ſociæ omnes verſantur,
quæ ex illis tribus capitibus tan-
quam ex fontibus promanant.
Inferiores à ſuperioribus pater-
no ſtudio atque affectu regun-
tur, curantur, & corriguntur.
Superiores ab inferioribus ac ſub-
ditis tanquam Ieſu redempto-
ris & communis magiſtri atque
præſidis & Domini miniſtri, &
vicarij, amantur & obſeruantur.
Atque ab vtriſque illud memoria
recolitur, & exemplo ipſo expli-
Luc.22. catur & exercetur. Reges gen-
„ tium dominantur eorum, & qui
„ poteſtatem exercent ſuper eos,
„ benefici vocātur: vos autem non
ſic;

sic;sed qui maior est in vobis, fiat "
sicut iunior: & qui præcessor est, "
sicut ministrator. "

ATQVE in his omnibus quæ à nobis dicta sunt, quæque posthac dicentur, non quid à singulis aut ab omnibus fiat notare, sed quid ab vnoquoq; fieri oporteat, admonere & exponere animus nobis est, vti iam in huius Dictati initio prædicebamus. Illud enim perpetuum nobis studium & cõstans consilium est præter vllius mortalis offensionem quid à nobis & à fratribus nostris communis omnium preceptor Christus, communis omnium & supremus pater cælestis exigat, cõmemorare.

IAM verò vt singulorum ordinum officia, quæ significare incepimus, vlterius exponẽdo pro- *Regum, principũ & magistratuũ officia.*

moueamus; quantum tria illa ſumma Dictati noſtri capita, timor Domini, pœnitentia, & fraterna dilectio, regibus, principibus, & magiſtratibus ad res gerendas prudentiæ & ſapientiæ, dexteritatiſque; ad efficiendas verò & abſoluendas, felicitatis, atque adeò ad ſuam ipſorũ ſalutem vtilitatis afferát, ipſa eorum munia atque miniſteria declarát. Siquidẽ huiuſmodi miniſtri à Deo inſtituti ſunt; non qui ſibi ipſis tantùm conſulant & indulgeant, ſed qui populis Dei ea proſpiciant & curent, atque omni ſtudio quærant quęcunque ad veram & ſanctã pietatis culturã, ad publicam honeſtatẽ, ad pacẽ & tranquillitatẽ, ad innocentiã & modeſtiã iuxta diuinę ſapiẽtię pręcepta & inſtituta conferre poſſe intelligantur.

gantur: Eos autem qui talia curare & agere studeant, verè principes sese præbere oportet: neque superbiæ, ambitionis, contentionis, odij, doli, fraudum, auaritiæq; seruos esse, nec præter verũ & honestum quicquam probare, aut quærere, aut admittere; neq. vllius fictionis, simulationis, aut calliditatis humanæ artes exempláue sequi: neq; priuatarum offensionum, aut etiam suarum cupiditatũ explẽdarum caussa auctores esse, direptionum, exspoliationũ, atque ruinæ vrbium, ciuitatum & oppidorũ: neq; miseros Christianos nimiis impositionibus & exactionibus vexare: sed publicæ æquitatis, innocentiæ, atque iustitiæ tanquam exemplaria cæteris hominibus sese ostendere; atq; continentiæ, modestiæ, pietatisq;

omnis normam priuatis etiam ipſorum moribus exhibere; atq; non minus quàm cæteros omnes Chriſtianos illi fœderi adſtrictos ſeſe exiſtimare quod in ſacroſancto baptiſmo ſubierint; neceſſariamq; illam abrenuntiationem ſatanæ pompis & operibus factá diligenter ac ſanctè obſeruare. Quæ ſi rectè obſeruentur, neque quiſquam aliorum Chriſtianorũ regna, vrbes, oppida & iura inuadet aut occupabit, neque iniuſtè occupata retinebit. Atque hoc pacto non ipſos tãtùm principes, ſed cæteros omnes à principibus gubernatos Chriſtianos mutua charitas & admirabilis pax in officio contineret; honeſtas eximia decoraret; grauitas & auctoritas ornaret; iuſtitia in populis vigeret; diuini honoris ſtudio omnia

fer-

feruerent, ſanctorumque præceptorum atque inſtitutorum exẽplis complerentur: denique ſanctiſſimum illud promiſſum communibus votis, conſiliis, operibus & moribus præſtaretur, quod ab omnibus, nullo excepto, Chriſtianis in baptiſmo factum eſt. Nam ſi ipſa ſimplex & recta ratio regiæ atque imperatorię, principisq́; auctoritatis diligẽter ſpectetur, illud manifeſtum fiet: huiuſmodi ſummas & ampliſſimas dignitates à Deo propter eam cauſam inſtitutas, vt qui iis funguntur, ſanctarum legum curatores, aſſertores & vindices, populorúque patres appellentur & ſint, iuraque rectiſſimè dent, atq; diuina iudicia aduerſus nocẽtes, legumque tranſgreſſores exerceãt, manifeſtarios malefactores è medio

tollant, pauperiores & inopes ab opulentorum & potentiorum atque ditiorum iniuſta oppreſſione, innocentes ab improborum audacia defendāt, pupillos atque viduas tueantur: denique omnia totius reipublicæ membra, & prima & poſtrema, & ſumma & infima in magna pace atque concordia, in tranquillitate & ſecuritate continere & conſeruare ſtudeant. Hæc, inquam, veriſſima cauſſa eſt: quamobrem regũ, principum, ſummorumque gubernatorum dignitas auctore Deo conſtat, ex qua conſequitur pomparum & faſtus, vel deliciarũ vſum, libidinoſæ dominationis facultatem, affectatæ ambitionis ſtudia, & quæ hinc proficiſcuntur ſumptuoſiſſima rerum & animarum atque capitum diſpendia & peri-

cula, nimiosque subditorũ labores & sumptus, & Deo ipsi ingratissima, & populis esse grauissima.

NEQVE verò regum aut principum munus esse dicimus tantùm, cæteros homines in religione, pietate, honestate, atque Dei timore instituendos, continendos & conseruandos curare, ministrosque sese præbere voluntatis diuinæ, & Ecclesiasticæ disciplinæ; sed etiam proprium ipsorũ, quatenus principes sunt, officium est, diuinam legem cognoscere atque diligenter attendere, obseruare & colere, Dominiq; timore illo sancto in omni actione, atque administratione duci. Quemadmodum singulari illo præcepto sancitũ est: Postquam sederit rex in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in Deut. 17.
" " "

„ volumine, accipiens exemplar à
„ ſacerdotibus Leuiticæ tribus, &
„ habebit ſecum, legetque illum
„ omnibus diebus vitæ ſuæ, vt di-
„ ſcat timere Dominum Deum
„ ſuum, & cuſtodire verba & ſta-
„ tuta eius quæ in lege præcepta
„ ſunt. Neque eleuetur cor eius in
„ ſuperbiam ſuper fratres ſuos, ne-
„ que declinet in partem dexteram
„ vel ſiniſtram, non habebit vxores
„ plurimas quæ alliciant animum
„ eius, neque argenti & auri immẽ-
„ ſa pondera; ne his rebus fiſus, in
auaritiam & cupiditatem rapia-
tur, quam omnium malorum ra-
dicem & idolorum ſeruitutem
1 Tim. 6. Apoſtolus eſſe ait. Non reſpiciet
„ perſonam in iudicio, neque dona;
„ xenia enim & dona excæcant o-
Eccl. 20. culos iudicum; atq; in illam hor-
rendam deteſtationis ſententiam
intru-

intrudunt, quæ aduerſus eos qui Deu.27.
iudicium peruerterint, eſt pronũ- "
ciata: Maledictus qui peruertit "
iudiciũ. Cuius execrabilis exẽpli
illi iudices & magiſtratus dánati 1 Sam. 8
ſunt, de quibus ſcriptum eſt: De- "
clinauerunt poſt auaritiam; acce- "
perunt munera, & peruerterunt "
iudicium. "

Cùm verò fieri omnino nequeat, vt vnius tantùm Principis cura, ſtudio & opera tot regiones, vrbes & oppida gubernẽtur, quot in Chriſtiano regno eſſe contigerit; diuina prouidentia conſtitutũ eſt, vt iudices, magiſtratus, aliique rerum publicarum miniſtri aſſumantur, quibus illius curæ partes demandatæ, creditæ atque ſuſceptæ, ſedulò ac diligenter agãtur. Magiſtratus partes.

S. S. E. Iudices & magiſtros conſti- Deu. 16.
tues in omnibus portis tuis quas "

„ Dominus Deus tuus dederit tibi
„ per ſingulas tribus tuas, vt iudi-
„ cent populum iuſto iudicio, nec
„ in alteram partem declinēt. Non
„ accipies perſonam nec munera,
„ quia munera excæcant oculos ſa-
„ pientum, & mutant verba iuſto-
„ rum: iuſtè quod iuſtum eſt perſe-
Exodi 18 queris. Et alio in loco: Prouide, in-
„ quit ſpiritus ſanctus, de omni ple-
„ be viros ſapientes, & timentes
„ Deum, in quibus ſit veritas, &
„ qui oderint auaritiam, & conſti-
„ tue ex eis tribunos & centurio-
„ nes, & quinquagenarios & deca-
„ nos, qui iudicent populum omni
„ tempore, &c. Cuiuſmodi viros
2 Par. 19. „ cùm delegiſſet Ioſaphat, ſic ex-
„ hortatus monebat, Videte quid
„ faciatis: non enim hominis exer-
„ cetis iudicium, ſed Domini: &
„ quodcunque iudicaueritis, in vos
redun-

redundabit. Sit timor Domini «
vobiſcum, & cũ diligentia cuncta «
facite. Non eſt enim apud Do- «
minum Deum noſtrum iniqui- «
tas, nec perſonarum acceptio, nec «
cupido munerum. Sic agetis in «
timore Domini fideliter & in cor «
de perfecto. Atque hác rationem ab iis qui Deo probati ſunt principibus & magiſtratibus obſeruatam fuiſſe, ſacræ nobis teſtantur hiſtoriæ.

Tanto verò ſanctiores oportet eſſe Chriſtianos principes & magiſtratus, tàto maiore ſtudio iuris atque æquitatis calere, quàto perfectius teſtamentum quã illi antiqui ſortiti ſunt, tũ propter manifeſtam diuinorum præceptorũ expoſitionem à Chriſto Apoſtoliſque Chriſti editam, tum etiam propter abundantiorem gratiam

huius ætatis cultoribus promiſ-
ſam & paratam. Valde enim alie-
num ab horum officio eſt, diui-
norum præceptorum obſeruan-
tiam atq; ſanctitatem vel exem-
plo vel neglectione violare, atque
eos qui diuinam legem perpetuò
legere, euoluere, & meditari iu-
bentur, neque ad dexteram neq;
ad ſiniſtram à iure ipſo declina-
re permiſſos, in delitiarum, fa-
ſtus, ambitionis, atque auaritiæ
ſtudiis & inuẽtionibus perpetuò
verſari, condereque velle aut ob-
trudere leges quæ ad ipſorũ do-
minantium libidinem, amplitu-
dinem, cupiditatem, & maieſta-
tem, quam vocãt, atque ad varias
auctoritatis, præeminentiarum,
reputationumque appellatas for-
mas quotidie excogitatas magis,
quàm ad verum Dei cultum po-
pulo-

puloŕumque ſalutem, faciát. Prę-
terea illa vel maxima peruerſitas
atque Dei iudicio improbatiſſi-
ma eſt, vt vel principes vel magi-
ſtratus principe minores, ex mi-
niſteriorum publicorum præmiis
diuitias patrimoniaque ampliſſi-
ma hæredibus relinquenda com-
parare ſibi velint: & non cōtéti
honeſta laborū mercede, hoc eſt
victus modeſti vſu, cupiditate a-
gantur nunquam expléda opum
atque pecuniæ, vel ex principum
donis, vel ex publico ærario cor-
rogandæ, atque in eam rem ani-
mum, ingeniū, & neruos omnes
intendere, vt domus atq; familiæ
propriæ amplificentur, & nomina
in terris perpetua relinquantur,
longa hæredum poſteritate ſtabi-
liéda magis quàm virtutis, inno-
centiæ, ſanctitatis, & fortitudinis
 monu-

monumentis & exemplis celebranda.

Samuel Ramatha paruo oppido eodemq́ue montano ortus, ab infantia in tẽpli ſacris miniſteriis exercitatus, à parẽtibus ſuis veſtimentum ſingulis annis ex patrimonij nimirũ tenuitate habebat. Idem vir adultus & maturus rẽpublicam gerendam ex Dei conſilio capeſſit, & ſummum in bello imperium, & maximũ reipublicę omnis duodecim tribuũ populis frequentiſſimæ, opibus florentiſſimæ, rerum copia refertiſſimæ clauum princeps, iudex, gubernatorq́; totos ferè quadraginta annos tenuit, laboribus, curis, vigiliis atque perpetuis actionibus, vt ſi quiſpiam alius, maximè intentus; neque tamen toto hoc tempore aut patrimonium auxit, aut

patriæ

patrię locum exiguum illuſtriori ciuitate, in ſua ſaltẽ tribu, mutauit; vel otio, aut delitiis, aut variis variorũ locorum cõmoditatibus voluptatis cauſa vſus eſt: ſed reſtituta & recuperata bello omni Iſraëlitarum re, pace per omnẽ regionem compoſita, ad ius dicendum certis conuentibus per oportuna tempora frequẽtatis, ne cuiquam vel ciuitati, vel familiæ, vel homini moleſtus aut grauis eſſet, domum ad ſuam tenuitatem redibat, vbi neq; à negotiis vacabat, neque diuini cultus promouendi vllam oportunitatem prætermittebat. S.S.E. Facta eſt itaq; manus 1 Reg.7.
Domini ſuper Philiſthæos cũctis "
diebus Samuelis; & redditæ ſunt "
vrbes quas tulerãt Philiſthiim ab "
Iſraël, Iſraëli, ab Accaron vſque "
Geth, & terminos ſuos, liberauit- "

„ que Iſraël de manu Philiſthino-
„ rum, eratque pax inter Iſraël &
„ Amorrhæum; iudicabat quoque
„ Samuel Iſraëlem cunctis diebus
„ vitæ ſuæ; & ibat per ſingulos an-
„ nos circuiens Bethel, & Galgala,
„ & Maſphath;& iudicabat Iſraëlē
„ in ſupradictis locis. Reuerteba-
„ turq; in Ramatha; ibi enim erat
„ domus eius, & ibi iudicabat Iſ-
„ raëlem,ędificauit etiam ibi altare
Domino. Huius exēpli breui de-
ſcriptione manifeſtè nobis ſpiri-
tus ſanctus indicat quanta diligē-
tia,ſedulitate,innocentia,pietate,
continentia & abſtinentia vir ille
& ſummum in bello imperiū &
principem in pace magiſtratum
peregerit. Qui cùm poſtea abdi-
catus eſſet,regique delecto partes
ſuas cōceſſiſſet,neque ditior,neq;
locupletior,neque familiæ ſplen-
dore

dore aut cõmoditate auctior euasit, sed ad eandẽ in qua natus fuerat conditionem rediit. Abiit autem Samuel in Ramatha, vbi reliquum vitæ tẽpus transegit: neq; enim aut palatia, aut magnificas ædes, vel in Ramatha, vel in alio illustriori loco cõstruxerat, neque etiam magnificentissimũ sepulchrum morituro sibi parauerat, quo vel apud Hierosolymos, vel apud aliã aliquã ex vrbibus bello receptis titulis exornato famã suã posteritati cõmendaret. Sed mor- 1 Reg. 25
tuus est Samuel, & congregatus ,,
est vniuersus Israël, & planxerũt ,,
eum, & sepelierũt eum in domo ,,
sua in Ramatha. ,,

Nam qui ex magistratuũ stipẽdiis diuites opulentiq; fieri volũt, vel regium vel publicũ ærarium exhauriãt necesse est, atq; ea tollant

lant quæ in alios publicos vſus vtiliùs expenderentur, & honeſtiùs; publico autẽ ęrario exhauſto populũ nouis & grauibus tributis vexari cõſequetur; atq; ita paucorum diuitiæ & opes cumulatæ multorũ paupertatem & inopiã efficiunt. Quàm verò huiuſmodi cupida ſtudia Deũ offendãt, apertè declarat propheta. Væ qui con-
Eſaiæ 5.
„ iungitis domũ ad domũ, & agrũ
„ agro copulatis vſq; ad terminum
„ loci. Nũquid habitabitis vos ſoli
„ in medio terræ? In auribus meis,
„ hæc dicit Dñs exercituũ, niſi do-
„ mus multæ deſertę fuerint, gran-
„ des & pulchræ abſq; habitatore.
Quòd ſi minus decet Chriſtianũ magiſtratum ex miniſterij ſui auctioribus ſtipẽdiis diuitias ſibi cumulare, nedũ execrandũ deteſtabileq; apud Deũ ſit, ex perſonarũ acce-

acceptione,ex iniuria,rapina,fraude,muneribus,direptionibus, calumniis ac dolis rem, opes & dignitatẽ augere. Aurũ, argẽtumq; multiplicare reges, principes & magiſtratus vetat Deus. Quippe auri argentiq; fames ad ſcelus atque nefas quodcumq; quos inuaſit,animos impellit: populorũ direptionibus,grauiſſimis vectigalibus,atq; adeò inimicitiis,bellis & pugnis inter ipſos principes & potentiores viros cõmittendis, ſubditorũ cladibus ac necibus,& abominãdis aliis ſceleribus,quæ per milites patrantur; demũ multarũ animarũ exitio cauſam affert,ſicut ipſe diuinus ſpiritus declarat: Vnde bella & lites in vobis? Nõne Iacob. 4.
„ hinc,ex cõcupiſcentiis veſtris quę
„ militant in mẽbris veſtris? Cõcu-
„ piſcitis,& nõ habetis: occiditis,&
zelatis,

„ zelatis,& nõ poteſtis adipiſci: liti-
„ gatis & belligeratis,& nõ habetis
„ propter quod nõ poſtulatis: peti-
„ tis,& non accipitis,eo quòd malè
„ petatis,vt in concupiſcẽtiis veſtris
inſumatis. Dumq; hoc modo inter eos qui fidẽ profitẽtur & pietatẽ colere ſe exiſtimát, res gerũtur: Chriſtiana reſpub. & pietas vera atteritur,& imminuitur;barbara & impia hoſtiũ Chriſti imperia & regna augẽtur & creſcunt,hęreſes & perditiſſimarũ ſectarũ errores indies magis pullulant & inualeſcunt. Summũ & illuſtre caſtitatis & continentiæ exemplum in ſuis Deus principibus ſtatuit: Nõ habebit,inquiẽs,vxores plurimas, quæ alliciant animũ eius. Hoc Iſraẽlitici illius populi antiquis regibus non licuit: licebit ne ergò Chriſtianis principibus earũ fœmina-

minarum quas vitiauerint, violauerint, honore & fama priuauerint, atq; ad turpitudinē & vitiū pellexerint, earū etiā quas ad idē ſcelus vel animo & voto concipiendum turpi exemplo induxerint, neſcire numerū? vetitum eſt diuino præcepto regibus ac principibus Deo probandis cor in ſuperbia ſuper fratres ſuos tollere. immane ergo nefas fuerit erga ſubditos Chriſtianos inhumanitate, ſuperbia, ambitione, faſtu, arrogantia, inſolentia, crudelitate ac tyrannide vti, perindéque ipſis abuti atq; ſeruis barbariſſimis ęre proprio ad voluptatum, libidinū, delitiarum, luxus & faſtus cōmoditatem & facultatem coēmptis. vetat Deus quemquā principatū, ſummamq; rerū aut ambire, aut ſibi arrogare, aut alia ratione quę-
rere;

rere; neq; quemquam populi ſui Dominum eſſe vult, præter eos quos vel gratia auctoritateq́; ſua delectos, vel iuſto hæreditatis iure declaratos eſſe cõſtet. Quamobrem minimè licere affirmamus cuiquã Chriſtiano & Dei iudiciũ metuenti, atq; diſcipulũ profeſſo homini, vel gratia & populari captatione ac prenſatione, vel vi, fraude, dolo, vel precio & muneribus aut promiſſis aliorũ principum loca vel iura inuadere, occupare, aut occupata iniuſtè retinere. Barbarũ enim & inhumanum, atque à Chriſtiana doctrina prorſus alienum hoc eſt, gentiliumq́; tyrannorum atq; peruerſorum infideliũ inſtar habet, potentiſſimisq́; tormẽtis & grauiſſimis obnoxiũ iudicium expectat.

Iam verò cùm regũ atq; principum

cipum coadiutores miniſtros ex optimis & maximè idoneis, atq: ab auaritia ambitioneque procul remotis deligi Deus iubeat; peruerſi apud Chriſtianos moris fuerit, ſi ad Eccleſiaſtica & laica miniſteria obeunda ij conſtituantur qui vel ambitu vel largitionibus vel arrogantia & oſtẽtationibus, vel aliis huiuſmodi artibus ad munia obeunda ſeſe ingeſſerint; atq; illud etiam longè peſſimum iudicabitur, ſi gratia tantũ principum, præter omnẽ dignitatem & facultatẽ, aut aliorũ miniſteriorũ mercedis nomine, aut prece aut precio aut fœminarũ commendatione aut alia rerũ humanarũ ratione, indigni aliàs vel minus idonei, vel etiam impuri, auari, & ambitioſi magiſtratum aſſequátur. Quòd ſi principes & magi-
 ſtratus

ſtratus omnes quotquot in repub. verſantur, tribus illis Chriſtiani dictati capitibus inſtructi ſuis muneribus atq; miniſteriis præſtandis diligẽtia ac ſedulo officio vacauerint; nullã profectò occaſionẽ iuris ac iudicij ſumma integritate exercendi prætermittent, nullum petulantiæ, inobediẽtiæ, licentiæ, proteruiæ, atq; turpitudini improborũ ac ſceleratorum hominũ, in ciuitatibus, nullũ in pagis, nullum etiã in agris & ſolitudinibus locũ relinquẽt: ex quo illud eueniet, vt Chriſtianorũ regna, regiones, vrbes & oppida delitiis, voluptatibus, luxuriæ turpiſſimis exẽplis, faſtu, violentia, fraude, atque aliis ſceleribus flagitiisq; brutalibus, deniq; diuinarũ legum neglectione & contẽptione minimè flagrent, neq; illarum
ciui-

ciuitatum instar habeant quas ob iniustitiã in reprobũ sensum datas esse Paulus ait;neq.apud Deũ Sodomis & Gomorris deteriora iudicẽtur, neq; notam illam subeant,quã iis qui iudicia neglexerant, propheta apposuit. Omnes Ierem.7.
adulteri & cętus prævaricatorum "
à minimo vsq; ad maximum;omnes "
auaritiã sequuntur, & à pro- "
pheta vsq; ad sacerdotẽ cuncti fa- "
ciunt mendaciũ, & extenderunt "
linguã suam quasi arcũ mendacij "
& non veritatis; cõfortati sunt in "
terra, quia de malo ad malum e- "
gressi sunt,& ore nõ cognouerũt, "
dicit Dominus; vnusquisque se à "
proximo suo custodiat, & in om- "
ni fratre suo nõ habeat fiduciam, "
quia omnis frater supplantãs sup- "
plantabit, & omnis amicus frau- "
dulenter incedet, & vir fratrem "

„ ſuum deridebit,&veritatem non
„ loquetur;docuerunt enim linguá
„ ſuam loqui mendaciū, vt iniquè
„ agerent,laborauerūt.Hæc omnia
eueniunt vbi timoris diuini, pietatis
veræ,ac ſanctæ iuſtitiæ & iudicij
ratio à principibus & magiſtratibus
negligitur: ex quo malo
furta,latrocinia,homicidia, adulteria,
ſcortationes, blaſphemiæ;
periuria,vſuræ,diſciplinę paternę
contemptio,&irreuerētia aduerſum
ſuperiores, diuinorū deniq;
præceptorū obliuio vel neglectio,
cæteraq; vitiorum ac flagitiorum
horrenda mōſtra oriuntur & exiſtūt;
quorū exempla præter æternum
exitium,in quod præcipites
homines rapiuntur,in cauſa ſunt,
vt Chriſtus, Chriſtiq; puriſſima
ac ſanctiſſima religio à barbaris
infidelibusq; nationibus, atque à
perfidis

perfidis Iudæis non solũ contemptui ac despectioni habeatur, sed crebris probris & maledictis impetatur, videntibus nimirum ac notantibus illis Christianorũ ciuitates & resp. homicidis, fœneratoribus, vsurariis, dolosis, insidiatoribus, calumniatoribus, latronibus, furibus, fraudulẽtis, lenonibus, meretricibus, scortis, adulteris, aliisq; nefandis flagitiis plenas, odio, inuidia, suspicione, offensioneq; refertas, pacis ac sinceræ fidei vsu carẽtes: deniq; omni iniuria & carnali licentia, omniquc fraudis & calliditatis commento feruẽtes. Quæ omnia scelera ac vitia illinc exulant, vbi decoris & honesti Christiani, vbi diuinorum præceptorũ studium & cura apud principes & magistratus viget, vbi iniuriæ, facinora, vltiones,

tiones, contentiones non ad fortitudinẽ aut ſplendorẽ aut celebritatem familiarũ vel perſonarũ, ſed ad ſummum dedecus opprobriumq́; referũtur; vbi plauſibus magnis ſola virtus excipitur: crudelitas verò & iniuria, immodeſtia, inhumanitas, ſuperbia & arrogantia explodũtur. Fieri autem non poteſt in iis locis quibus qui præſunt diligenter conſulunt & proſpiciũt; exemplumq́; ſui ipſorum præbẽt inculpatũ, vt homicidæ, fures, latrones, blaſphemi, adulteri publici, periuri, lenones, vſurarij, fraudulenti, auari, nocẽtes, venefici, diuinatores, incantatores, aliive quouis modo diuinarum legum contemptores tranſgreſſoresve maneant, & regnent; quin omnes iuxta diuinorum iudiciorum præſcriptũ, quo ad fieri poteſt,

poteſt,tollantur,vel eiiciãtur,non modò ne ſuis maleficiis & ſceleribus alios lædant, ſed ne rempublicam omnẽ atq; iuuẽtutem imprimis turpi conſuetudine corrũpentes in ſimilia ſcelera impellãt, diſcipulosq́; magiſtris ipſis deteriores producant. Quoniã dociles imitandis turpibus ac prauis omnes ſumus,& vt diuinum oraculũ ait; Senſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua. Gen.8.

Neq; verò vlla ratio patietur,ſi timor Domini, pœnitentia, & fraterna dilectio,ita vt oportet in principibus vigeant, vt, qui diuinarum legum & ſanctionum auctoritate à Chriſtiano prorſus imperio expellendi eſſent, manifeſtarij malefactores,&rerum publicarum turbatores,atq; innocen-

tium ſimpliciumq; læſores & cor ruptores, vel in propriis regionibus & patriis viuere permittantur, vel ab aliis etiam principibus excipiantur, foueantur, ac defendantur; aut ſaluis conductis priuilegiisve muniantur. demũ non alantur in pernitiem eorũ principum & magiſtratuũ, vel à quibus aufugerint, vel à quibus recepti fuerint; atq; ita maior legũ reuerentia, minor licẽtia, minor petulãtia, rarior temeritas inter Chriſtianos notaretur.

Neq; enim diuina iuſtitia diuiſa eſt; neq; maleficus, aut impurus, aut perditus quiſpiã vſquam terrarũ tranſlatus Deo placet aut probatur; neq; bonis & piis principibus placere aut admitti ad conſilia, acta aut facta quęcunque debet. Scriptum eſt enim: Quoniam

niam non Deus volens iniquitatē Psalm.5.
tu es; neq; habitabit iuxta te ma- "
lignus, neq; permanebunt iniusti "
ante oculos tuos. Odisti omnes "
qui operantur iniquitatē; perdes "
omnes qui loquuntur mendaciū. "
Virum sanguinum & dolosum a- "
bominabitur Domin⁹. Huiusmo-
di verò Dei iudiciū & consilium
eos principes sequi debere qui
Domino ipsi omniumq; principi
probari cupiunt & student, illa
sacra optimi principis professio
manifestè docet. Perambulabā in Psal.100.
innocentia cordis mei, in medio "
domus meæ. Nō proponebā ante "
oculos meos rem iniustā: faciētes "
prævaricationes odiui. Nō adhęsit "
mihi cor prauū, declinantē à me "
malignū non cognoscebam. De- "
trahentem secretò proximo suo, "
hūc persequebar. Superbo oculo, "

„& insatiabili corde,cum hoc non
„edebā.Oculi mei ad fideles terrę,
„vt sedeant mecū:ambulans in via
„immaculata, hic mihi ministra-
„bat. Non habitabit in medio do-
„mus meę qui facit superbiam;qui
„loquitur iniqua,non direxit in cō
„spectu oculorum meorū. In ma-
„tutino interficiebā omnes pecca-
„tores terræ,vt disperderē de ciui-
„tate Domini omnes operātes ini-
quitatē. Vna quippe atq; simplex
diuinæ iustitiæ auctoritas, eadēq;
perpetua est: cuius vnā eandemq;
à principibus omnibus Christia-
nis rationē haberi oportuerit: ne-
que vt diuisam existimari aut ex-
erceri fas est, sed simplicem inte-
gramq; obseruari, & ad cōmunis
omnium imperatoris voluntatē,
normam & præscriptionē referri:
qui cùm in populo suo perfugij
vrbes

vrbes siue asyla constituisset, quibus ij qui non ex malitia aut inueterato vel confirmato odio deliberatóue consilio quemquã occidissent, euadere vltionẽ possent; de cęteris, qui certo animo & proposito scelus suscepissent, ita statuit. Si quis autẽ odio habẽs proximum suũ insidiatus fuerit vitæ " Deu. 19.
eius, surgensq; percusserit illũ, & "
mortuus fuerit, fugeritq; ad vnam "
de supradictis vrbibus, mittẽt se- "
niores ciuitatis illius, & arripient "
eum de loco effugij, tradẽtque in "
manu proximi, cuius sanguis ef- "
fusus est, & morietur. Non mise- "
reberis eius, & auferes noxiũ san- "
guinem de Israël, vt bene sit tibi. "
Idemq; iudicium esse exerceriq; "
iubet aduersus latrones, fraudu- Deu. 17. 19. 22.
lentos, prędones, raptores, adulte- & 24.
ros, cęterosq; manifestarios malefacto-

factores,& iuſtitię,veritatis atque honeſtatis violatores publicos, quos omnes ſublatos vult, vt auferatur malũ de medio Iſraël; atq; in ſingulorum ſententiis addit: & auferes malum de medio tui.

Eadem verò Chriſtiana diſciplina cũ cæteros rerum publicarũ miniſtros, iudices, aduocatos, notarios, ſcribas, procuratores, alioſque magiſtratuũ & iudiciorũ ad miniſtros religioſè imbutos ad Dei timorẽ, ad pœnitentiam, fraternamq; dilectionẽ inſtruxerit: ex fraude, dolo, captione, calũnia, malitioſa iuris interpretatione, & cauſarum protractione, diſcordiæ & litiũ inuentione, ſuperuacanea actorum adinuẽtione, falſa innocentum delatione, vel nocentum iniuſta defenſione quicquã agere, aut ſibi parare non permittet.

Quippe doctrina hæc omnē fastum, luxum & superbiam, ambitionemq; omnē, omnia deniq; vitia etiā ex rebus innocēter partis nutrita & fota damnat, nedū eadem seuerissimè condēnet, vbi ex Christianorum fratrū sudore & sanguine ali, nutriri amplificariq; deprēhēderit, fraudibus, astutiis, & ingeniis callidioribus acquisita & cōparata, quęq; peruersitatē & iniquitatē illam superēt, de qua Deus grauissimè apud prophetā cōquestus & cōminatus ait. Inuenti sunt in populo meo Ierem.5
" impij, insidiantes, quasi aucupes,
" laqueos ponentes & pedicas ad
" capiendos viros. Sicut decipula
" plena auibus, sic domus eorū ple-
" næ dolo: ideò magnificati sunt, &
" ditati, [nimirum ex alieno labore
" & malo] incrassati sunt & impinguati;

„gnati; & prætererunt ſermones
„meos peſſimè. Cauſam viduæ nō
„iudicauerunt, cauſam pupilli non
„direxerunt, & iudiciū pauperum
„non iudicauerunt. Nūquid ſuper
„his non viſitabo, dicit Dominus,
„aut ſuper gentē huiuſmodi non
vlciſcetur anima mea? His omnibus criminibus longè abeſſe oportet eos reipublicarū miniſtros qui ſaluti ſuæ proſpicientes, piè atq; iuſtè, innocenterq; viuere inſtituerint; omni rurſus conſilio, omniq; ſtudio curare vt publicis tum cum priuatis ſingulorum rebus quàm iuſtiſſimè, modeſtiſſimè, æquiſſimeque agatur; cauereq; ne quid vel à potentioribus, vel à ditioribus, vel à callidioribus aduerſus tenues, inopes, atq; ſimpliciores mali aut dāni iniuſtè paretur, cùm manifeſtū ſit hoc à Domino
dili-

diligẽtiſſimè & ſtudioſiſſimè fuiſ- Iſa.1.
ſe illis commendatũ. Quęrite iu- "
dicium, ſubuenite oppreſſo, iudi- "
cate pupillo, defendite viduam. "

Iam verò ij qui diuitiis opibusq; Diuitum officium.
valẽt aut valere ſtudẽt, ſi promiſſi à ſe in ſacro baptiſmate ſuſcepti, & iureiurãdo apud Deũ cõfirmati memores eſſe, ſanctitatemq; colere ſuæ ſalutis cauſa cupierint, atq; trium repetitorũ capitũ ſummã tenentes exercere & præſtare voluerint, quanto aliter vel diuitiis opibusq; comparandis operã daturi vel inſumendis & expendẽdis vſuri ſint quàm vulgus diuitũ opulẽtorumq; ſolet; manifeſtum eſt ex pręceptoris noſtri diſciplina tribus illis capitibus contenta. Si quidẽ timor Domini, pœnitẽtiæ ſtudium, fraterna Chriſtianorum dilectio, neq; iniuſtũ, neq; auarũ,

aut insatiabilem diuitiarũ appetitum, neq; vanum & superuacaneũ, aut ambitiosum, aut priuatũ valde probat vsum: neq; eas commoditates cõmendat quas pecuniæ copia ad delitias & luxuriem affert: imò contrà magis improbat; & iis qui salui esse cupiũt reiiciendas esse affirmat, quibus honestatẽ, modestiam, tẽperantiam, innocentiam, continentiã, misericordiam, benignitatẽ & liberalitatem, atq; cętera Christianę pietatis officia suadet, omniaque his contraria vitia detestatur & dissuadet, fastũ, luxum, delitias, voluptates, iniurias, direptiones, oppressiones pauperũ, operarũ iniquas redẽptiones, mercedum dilationes, retẽtiones aut fraudationes, fenora, vsuras, monopolia, preciorum nimias taxationes, &

cætera omnia quę vel ipsi agenti turpia, vel fratribus Christianis damnosa, atq; etiam publicæ vtilitati incómoda Deo iudice censentur. Ná qui populi Christiani homines fratres suos esse existimarit, atq; eiusdé patris cómunis, Dei videlicet iustissimi, misericordissimi, & benignissimi filios agnouerit, & sua ope egere intellexerit, partim donãdo, partim mutuãdo iuuet oportet, nulla spe vel lucri vel fœnoris vel muneris ductus; sed ob eam rem Deo patri gratulatus, cuius beneficio hanc beneficentiæ erga fratres facultatem fuerit adeptus, quã certissimo, optimo, incomparabiliq; pręmio ex diuina liberalitate promisso cariturã nó esse speret. s. s. E. "Benefacite, & mutuũ date, nihil Luc. 6. inde sperãtes, & erit merces vestra "

R multa,

„ multa, & eritis filij altissimi, quia
„ ipse benignus est super ingratos
„ & malos. Estote ergo misericor-
„ des, sicut & pater vester miseri-
cors est. Ad hanc autem benefa-
ciendi curã discipulis suis à Chri-
sto impositã, illud grauissimũ prę-
Deut. 9. ceptum pertinet: Si vnus de fra-
„ tribus tuis qui moratur intra por-
„ tas ciuitatis tuæ in terra quã Dñs
„ Deus tuus daturus est tibi, ad pau
„ pertatẽ deuenerit; non obdurabis
„ cor tuũ, nec contrahes manũ, sed
„ aperies eam pauperi, & dabis mu-
„ tuum quo eũ indigere perspexe-
„ ris. Caue ne fortè subrepat tibi
„ impia cogitatio, & dicas in corde
„ tuo: Appropinquat septimus an-
„ nus remissionis, & auertas oculos
„ tuos à fratre tuo, nolens ei quod
„ postulat mutuum cõmodare, ne
„ clamet cõtra te ad Dominum, &
fiat

fiat tibi in peccatũ, sed dabis ei: "
nec ages quicquã callidè in eius "
necessitatibus subleuandis, vt be- "
nedicat tibi Dominus Deus tuus "
in omni tempore, & in cunctis ad "
quæ manũ miseris. Non deerunt "
pauperes in terra habitationis tuę: "
iccirco ego pręcipio tibi vt aperias "
manum fratri tuo egeno & pau- "
peri qui tecum versatur in terra. "
Hoc Dei præceptũ tantis æquitatis rationibus illustre, tantis promissis cõmendatum, tantis minis aduersus negligentes munitũ sibi ante oculos proponere & cogitare studiosi discipuli Christi debẽt, & iis rebus præstare quibus per facultatẽ possint, atque illud rursus cauere quod in eos qui in Deum diuites non sunt, hoc est in sæculi huius diuites à spiritu sancto est pronuntiatũ. Agitę nunc diuites, Iacob. 5.

„ plorate vlulátes in miſeriis veſtris
„ quæ aduenient vobis. Diuitiæ ve-
„ ſtræ putrefactæ ſunt,& veſtiméta
„ veſtra à tineis comeſta ſunt. Aurú
„ & argentum veſtrú æruginauit;&
„ ærugo eorum in teſtimoniú vobis
„ erit, & mãducabit carnes veſtras
„ ſicut ignis : theſaurizaſtis vobis
„ iram in nouiſſimis diebus. Ecce
„ merces operariorú qui meſſuerút
„ regiones veſtras; quæ fraudata eſt
„ à vobis, clamat, & clamor eorú in
„ aures Domini Sabaoth introiuit.
„ Epulati eſtis ſuper terrá, & in lu-
„ xuriis enutriſtis corda veſtra.
Luc. 6. Huic ſententię illa horréda Chri-
„ ſti cóminatio accedit: Vę vobis di-
„ uitibus, qui habetis cóſolationem
„ veſtrá: væ vobis qui ſaturati eſtis,
„ quia eſurietis: væ vobis qui ridetis
„ núc, quia lugebitis & flebitis. An
„ ne illud non etiá valde metuen-
dum

dum horrendumque existimetur quod de diuitibus à magistro nostro bis affirmatum; & asseueratione addita confirmatū est? Amē dico vobis, quia diues difficilè intrabit in regnum cælorū: & iterū dico vobis: facilius est camelū per foramē acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum. Mat. 19.
Hác difficultatem ex eo oriri spiritus sanctus docet, quòd diuitiarum appetitio & cura homines fallat, atq; ab æquitatis & iustitiæ via persæpe trāsuersos agat. Nam diues qui fieri vult, & citò vult fieri: sed quę reuerentia legū? quis metus aut pudor est semper properantis auari? at verò ipsa facultas, professio & copia, tam viros quàm fœminas à quieto, innocēti & modesto atque honesto vitæ vsu ad luxum, vanitatē, pompam,

ad superbiam & cõtentionem, ad aliasq; diuinorum præceptorum violationes, & ad simplicitatis Christianæ despectioné transportat, & magna vitia laudabilibus etiam nominibus decorare ac defendere contẽdit, tantũ humanus appetitus ad peccandum ipsa rerum terrenarum cõmoditate & oportunitate abuti solet. id quod vehementer cauendũ Apostolus
1Tim.6. admonebat: Nam qui volunt di-
» uites fieri, incidunt in tẽtationem
» & in laqueũ diaboli & desyderia
» multa, inutilia & nociua, quę mer
» gunt homines in interitũ & per-
» ditionem. Radix enim omnium
» malorum, est cupiditas: quá qui-
» dam appetentes errauerũt à fide,
» & inseruerunt se doloribus multis. Quamobrẽ, vt ab huiusmodi fallaciis diuitiarum pij homines ca-

caueant, spiritus sanctus per prophetam monet. Diuitię si affluāt, nolite cor apponere. Psal. 61.

Neq; verò aut segniùs aut obscurius hæc sacra præceptoris nostri doctrina eos informat omnes qui ex mercatura aut artificio viuūt, & rē sibi comparare student. Hos enim Dñi timor & pœnitētię studium, atq; fraterna dilectio neminem hominem fallere docet: neque merces aut artificia adulterare aut aliàs immutare, imminuere, augere, aut minus diligēter quàm ratio naturaque rerum postulat, curare permittit, neq; precia auarè mutare & augere, neq; ponderum & mensurarum iura fraudare patitur. quippe huius generis dolosa flagitia omnia diuinę iustitiæ, simplicitatis & rectitudinis contēptu arguere, iudicem- Mercatorum & artificum officia.

que illum omniũ communẽ &
ſupremum vehemẽter offendere
Prou.11 ſacra ſapientia teſtatur. Statera
„ doloſa abominatio eſt apud Deũ,
„ & pondus æquum voluntas eius:
Prou.20 & iterum. Pondus & põdus, men-
„ ſura & menſura, vtrumq; abomi-
„ nabile eſt apud Deum: neq; mi-
„ nus abominabilis eſt illa conſue-
„ tudo rerum æſtimationibus ini-
„ quis, periuris & compoſitis verbis
„ fratres circumueniẽdi & fallẽdi,
Amos 8 „ ſicut ſcriptũ eſt. Audite hæc, qui
„ conteritis pauperem, & deficere
„ facitis egenos terræ, dicẽtes: Quã-
„ do tranſibit meſſis, & venũdabi-
„ mus merces; & ſabbathũ, & ape-
„ riemus frumentum, vt imminua-
„ mus menſurã & augeamus ſiclũ,
„ & ſupponamus ſtateras doloſas,
„ vt poſſideamus in argẽto egenos
„ & pauperes pro calciamentis, &
quiſ-

quiſquilias frumenti vendamus? "
Iurauit Dominus in ſuperbia Ia- "
cob ſi oblitus fuero vſq; ad finem "
omnia opera eorum. Núquid ſu- "
per iſto non cõmouebitur terra, "
& lugebit omnis habitator eius? "
Huiuſmodi Dei offenſionem atq; minas quicunque timebũt & verebuntur diſcipuli Chriſti, quamcunque exercuerint arté, ſumma diligentia, fidelitate & ſedulitate expediét, modeſtiſſimosq; ſeſe & æquiſſimos tum in opere tum in operis mercede & merciũ precio fratribus ſuis præbebũt, charitati magis & aliorum cõmodis quàm auaritiæ ſtudentes, turpeq; lucrũ omne cane & angue peius deteſtati, atq; ſuis artibus & partibus contenti, ſuperbiá vitæ táquam à ſui muneris ſimplicitate alieniſſimam reiicient & contemnent.

Iam verò vt à publica hominũ consuetudine & societate, ad priuatas & familiares necessitudines deducti, Christianorum domos subeamus, cuiusmodi singulorũ in familia partes esse oporteat animaduertẽdum est; & quemadmodum hæ à Christianis Deo teste & spectatore peragantur, est obseruandum.

Fœminarum officiũ.

Apud Christianas fœminas, quibus breuis hæc & communis disciplina constiterit, nulla superbiæ, arrogãtiæ, iactantiæ, inuidiæ, fastus, detractionis & maledicentiæ, nulla delitiarũ, voluptatũ, impudicæ, libidinosæ, aut otiosę, curiosæq; cõsuetudinis cura, nullum iræ, odij, discordiæ & maleuolentiæ exemplũ notabitur: imò cõtrà potius magnum honestatis, modestiæ, pacis, veritatis, charitatis, & sim-

& simplicitatis studiũ: magnum fidei & obedientiæ erga viros cõsortesq; suos testimoniũ cõstabit. Quippe omnia hæc virtutis veræ ornamenta & certissima argumẽta, Dei timor, pœnitentiæ exercitatio, & sancta illa ac fraterna dilectio in Christianis fœminis constituunt & firmant: quibus certa & sancta præcepta à spiritu diuino proposita sunt cũ significatione apertissima consilij, volũtatisque Dei, & notissimæ illius indignationis aduersus eas quę officiũ suum prętermiserint vel neglexerint. Mulieres viris suis subditæ Ephes. 5
sint, sicut Domino: quoniam vir "
caput est mulieris, sicut Christus "
caput est Ecclesiæ: ipse saluator "
corporis eius: sed sicut ecclesia "
subiecta est Christo, ita & mulie- "
res viris suis in omnibus. Huius- "
modi

modi fœminas, quæ pietatem ex animo ſincerè colunt, cultus nō is eſſe debet quē exquiſita materiæ & artis, atq; ſumptuoſa luxuries, atque adeò inhoneſta parumque grauis forma ſpectabilem reddat, ſed quem virtus ipſa & paret & ad Dei laudem, probitatisq; teſtimonium commendet, ſolamque Dei & virorū propriorum gratiá ſpectet. Is enim maximus, gratiſſimus, probatiſſimus, ac perpetuus mundus muliebris erit, qui animum ornet, amabilemq; Deo atq; viro proprio, cæteris verò venerabilē fœminá præbeat: quippe hunc piis fœminis diuinus ſpiritus Chriſtiana muliere dignū cō-
1 Pet. 3. ſtituit & præſcribit. Conſiderátes
„ in timore caſtam cōuerſationem
„ veſtram, quarum non ſit extrinſe-
„ cus capillatura aut circundatio
auri,

auri, aut indumenti, vestimento-"
rum cultus: sed qui absco͂ditus est "
cordis homo in incorruptibilita-"
te, quieti & modesti spiritus, qui"
est in conspectu Dei locuples. Sic"
enim aliquando & sanctæ mulie-"
res sperantes in Deo ornabant se"
subiectæ propriis viris. Has verò
quanquam proprij officij rationē
nec ignorare neq; negligere Deus
vult: non tamen aut garrulas, aut
disputatrices, aut sapientiam &
scientiam sibi arrogantes, neque
etiam auidas pluriũ magistrorũ,
aut variæ doctrinæ appetentes
probat, sed veræ pietatis, atq; candidæ
simplicitatis cognitione cõtentas,
exercitatione ipsa occupatas
esse iubet. Mulieres in ecclesiis
taceant, nõ enim permittitur" 1 Cor. 14.
eis loqui, sed subditas esse, sicut &"
lex dicit. Si quid autem volunt"
disce-

discere, domi viros suos interrogent: & iterum alio loco, Mulier
1Tim.2. ,, in silentio discat cũ omni subie-
,, ctione: docere autem mulieri non
,, permitto, neq; dominari in virũ,
,, sed esse in silentio. Adã enim pri-
,, mus formatus est, deinde Eua: &
,, Adam non est seductus, mulier
,, autem seducta in præuaricatione
,, fuit. Saluabitur autẽ per filiorum
,, generationem, si permanserint in
,, fide & dilectione & sanctificatio-
,, ne cum sobrietate.

Coniugũ officia. Eadem etiã doctrinæ & disciplinæ ratio tribus illis capitibus comprehensa, timoris Domini, pœnitẽtiæ, atq; dilectionis fraternæ Christianos viros in officio atque matrimonij casti fide continet, vbi rectè ác legitimè cognita susceptaq; fuerit, vxorũ præterea suarum amantes, atque adeò tan-

quam

quam ſui ipſorũ curatores & ſtudioſos eſſe iubet: atque id potiſſimum in matrimonio excolendo negotium agendũ ſuadet, vt vxoris æternę ſaluti cõſulatur & proſpiciatur tum monitis ad eã rem frequentandis, tum moribus propriis perpetuò vxori probandis, atq; ſi opus fuerit quibuſuis diſcriminibus rerũ damnis & vitæ etiã periculis ea cauſa ſubeũdis: cuius ad ſummam redactæ ſentẽtiæ illud à Spiritu ſancto traditũ præceptũ eſt. Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit ecclesiam, & ſe ipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundãs eam lauacro aquę in verbo, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiã, nõ habentẽ maculã aut rugã, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſãncta & immaculata. Ita & viri debent. Ephes. 5

„ debēt diligere vxores ſuas vt cor-
„ pora ſua. Qui ſuam vxorē diligit,
„ ſe ipſum diligit. Nemo enim vn-
„ quam carnē ſuam odio habet, ſed
„ nutrit & fouet eam, ſicut & Chri
„ ſtus eccleſiá; quia membra ſumus
„ corporis eius, de carne eius, & de
„ oſſibus eius. Propter hoc relin-
„ quet homo patrē & matrē ſuam;
„ & adhærebit vxori ſuæ, & erunt
„ duo in carne vna. Sacramentum
„ hoc magnū eſt. Ego autem dico
„ in Chriſto & eccleſia. Verūtamen
„ & vos ſinguli vnuſquiſq; vxorem
„ ſuam ſicut ſeipſum diligat. Qui
verò ita diligit vxorem ſuam, ab
omni alieno amore impudicoque
„ continet, atque ab adulteriis quæ
„ impuriſſimè aliàs per viros cōiu-
gio infidos excitari & committi
ſolent, prorſus abſtinet.

Domeſtica diſciplina.

Ex iiſdem verò timoris diuini,

pœni-

pœnitentiæ & dilectionis fraternæ fundamentis, quibusq; construuntur domus ac familiæ Deo probatissimæ sunt, filiorum etiam educatio existit. virtutum omniũ ac pietatis veræ institutis & exemplis domesticis cõstructa, quæ filios ac seruos, familiamque omnem in Christiano officio exercet & cõtinet, patres atque dominos timere ac reuereri sanctè pureq; docet, atque auctoritatem patris familiæ Dei legibus stabilitã confirmat. Quamobrem vtrorumq;, videlicet tam patrum familiarũ, quàm filiorum & seruorum, cura studiumque fuerit, vt suas singuli partes, hi præcipiendo, hi obtemperando, atque alij alios iuuando diligenter expediant, omnesque in vniuersum cõmunibus commodis ad pietatis cultum animo-

rumque salutem consulant. Ita
enim familiæ à Spiritu sancto suũ
Eph.6. officium cognoscere& curare iu-
„ bentur. Filij, obedite parentibus
„ vestris in Domino; hoc enim iu-
„ stum est. Honora patrem tuum
„ & matrem tuam, quod est man-
„ datum primum in promissione,
„ vt bene sit tibi, & sis longæuus su-
„ per terram. Et vos patres, nolite
„ ad iracundiam prouocare filios
„ vestros, sed educate illos in disci-
„ plina & correptione Domini. Ser-
„ ui, obedite dominis carnalibus cũ
„ timore & tremore in simplicitate
„ cordis vestri sicut Christo, nõ ad
„ oculum seruientes, quasi homini-
„ bus placentes, sed vt serui Chri-
„ sti, facientes voluntatem Dei ex
„ animo cum bona voluntate ser-
„ uientes sicut Domino & non ho-
„ minibus. Sciẽtes quoniam vnus-
quis-

quiſque quodcunque fecerit bo- «
num, hoc recipiet à Domino, ſiue «
ſeruus, ſiue liber. Et vos domini «
eadem facite illis, remittẽtes mi- «
nas, ſciẽtes quia & illorum & ve- «
ſter Dominus eſt in cælis, & per- «
ſonarum acceptio non eſt apud «
eum.

Neque verò Chriſtianæ diſciplinæ & veritatis eſt, vt filij, quos diuino timore imbutos pietatis cognitione & exercitatione inſtitui nutririque à parentibus oportet, peruerſæ atque corruptæ doctrinæ elementis inſtituantur, atque lata via ad perditionem tendente ducantur nutriti ab infantia in pompa, faſtu, luxu, mundanisq; delitiis, impudicis voluptatibus dediti, luſus, cantusq; & ſonos edocti turpiſſimos: factionũ, inimicitiarum & diſſenſionũ pa-

ternarum ſtudia iam inde à primis annis cognoſcẽtes & promouentes:ex quibus rebus euenit,vt Chriſtianorum liberi,qui religionis, honeſtatis, reuerentiæ atque pietatis in Deum & parẽtes ſanctiſſima & omni orbi expoſitiſſima exempla eſſe deberent, ipſa inhoneſtas,impudicitia, irreuerẽtia,atque aduerſus Deum & proprios parentes ipſa impietas eſſe deprehendantur: Serui etiam & familiares propter frequẽtiſſima publicæ ac priuatæ improbitatis in ciuitatibus & familiis exempla, propter eorum negligentiam qui vindicare vlciſcique legitimè deberent, infidelitatis, inobediẽtiæ, latrociniorum, furtorũ, ſpoliationumque, & domeſticorum opprobriorum vaſa capaciſſima ſint, adeò vt omnia ferè familia-

ria

ria officia, aliàs pura ac legitima atque turbata corruptaque arguantur. Huiusmodi verò proditiones ac peruersitates ibi nasci manifestum est, vbi Christiani populi veram, simplicem, puram & seueram euangelij disciplinã non docentur: vel si docentur, propter corruptam & inueteratã peccandi consuetudinem, vel omnino negligunt & contemnunt, vel si maximè laudant & probant, non tamen ita necessariam existimãt, vt cæteris omnibus quæ cum ipsa pugnant, rebus anteponãt, atque verbum Dei ab agricola rectè seminatum, tanquam viæ vel petræ vel senticosa & spinosa loca excipiunt. Metui autem atque caueri maximè oportuerit ne in nos illa Domini querela pronunciata videatur. Stupor & mirabilia facta Ierem.5.

„ ſunt in terra;Prophetę propheta-
„ bant mendacium, & ſacerdotes
„ plaudebant manibus: & populus
„ meus dilexit talia,quid igitur fiet
„ in nouiſſimo eius?

Porrò denique quicunque ex peccatorum numero, diuino timore inductus, iram atque indignationem diuinam in ſe excitatam,atque grauiſſimum & ſeueriſſimum mortis iudicium, quod ipſe ſibi molitur, attentè cogitauerit,rurſus verò gratiam,miſericordiam, cæleſtemque benedictionem ſibi, dum modò his tribus ornamentis coli & nitere cura ſtudiumque fuerit,paratam ac promptam animo menteque expẽderit, niſi idem pluſquam impius, niſi reprobo omnino ſit ſenſu præditus; nihil dubiũ eſt quin toto corde deliberatoque cõſilio

à vitiis

à vitiis ad virtutem, à corruptione ad integritatem, ab insania ad sanitatem, denique à diaboli seruitute conuertatur ad clementissimum illum Dominum, qui seriam & studiosam peccatorum pœnitentiam adeò probat, vt iuramento addito sibi hanc optari confirmet magna voluntate & cupiditate promissa sua præstandi & beneficia sua exhibendi iis qui sperant in misericordia eius & conuertuntur ad cor. Per me" metipsum iuraui, inquit, nolo" mortem morientis, sed magis vt" conuertatur à via sua mala & vi-" uat. Qui habet aures audiendi" audiat, atque ad pœnitentiam re-" deat, si clementiam ab altissimo" obtinere cupit: qui sanat contri-" tos corde, & alligat contritiones" eorum: cuius gratia, voluntate at-

que munere Christianum dictatum hoc ad condiscipulorum instructionem exceptum conscribebamus : cuius meditationem & exercitationem idoneam fore existimamus & oportunam ducimus, necessariamque credimus ad gratiam & saluté obtinendam ex benignitate Dei, cui sit honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Non fuit nobis cura hanc instructionem Christianam vel abundanti orationis flumine amplificandi vel exquisito, ac vario verborum & ornamentorum genere excolendi, contentis communem salutis ac pietatis doctrinam neque longo nimis, neque etiam obscuro atque difficili sermone explicare, quam omnibus Christianorum ingeniis ad cognoscen-

gnoſcendum atque adeò ad tenendum habilem parare & exhibere exoptauimus, cupiẽtes magis res ipſas docere & exponere, quàm verba componere & expolire. Huius autem dictati ſumma ſi ſubducatur, illa fuerit: Maxima & altiſſima dona, eademq; ſpiritualia ac diuina cunctis hominibus qui credere & accipere voluerint, eſſe promiſſa cum in hac vita, tum maximè in futura obtinenda, quorũ arcana admirabiliſque ratio iam acta, tractata atque expedita fuerit Ieſu Chriſti filij illius mortis atque reſurrectionis virtute & efficientia: eadem verò omnibus parari in promptuq; eſſe quicunque ipſius timore ſancto imbuti & acti, legi ac præceptis obtemperauerint immaculatis & ſacris, atque in fraterna dilectione

exercéda ſtudium operamq́; debitam poſuerint. Siquidem ſui timorem,obedientiam,cultū, atque ſeruitutem Deus vult & poſtulat,atq; his conditionibus promiſſa ſua edidit; quibus ex propria gratia & benignitate ſeipſum obligauit. Atq; hoc eſt quod vnumquemq; Chriſtianum, ſiue ſummo ſiue infimo conſtitutum loco, ſiue doctum ſiue indoctum & ſcire & præſtare oportet.

Cætera verò quæ quæri,cognoſci,& ſciri poterāt ad priuatas ſingulorum vel ordinum vel hominum rationes pertinentia,in quibus falli, labi & errari aliquando accidit,eum non omniū iudicare aut præſtare interſit,cōſulto prætermiſimus, illud ſingulos atque vniuerſos hortati,vt his tribus capitibus diligenter conſideratis at-

que obſeruatis eum locũ ſinguli tueantur, quem pro tẽpore, ętate, vel electione, vel iure fuerint ſortiti, non declinantes ad dexteram vel ſiniſtram harum trium rationum; quibus diligenter obtentis, reliqua etiam quæ oportuna fuerint vnicuique Deus ſecundum gradum ordinemque propriũ cognoſcenda curandaque ſuggeret. Quòd ſi quid interim accidat aut extet quod decorum minusque quàm par erat probãdum in aliis ſpectetur, ea non cuiuſuis fuerit vel iudicare vel damnare vel mutare in aliorum muneribus & officiis, ſed eam curam legitimis miniſtris & magiſtratibus propriis relinquere atque vineæ Dominum rogare vt operarios idoneos in vineam ſuam mittat, & meſſem ipſe ſuam foueat, prote-

gat,

gat,& promoueat. Miſerebitur enim dubio procul Deus hæreditati ſuæ, atque illius proſperitati & fœlicitati cōſulet, idque apprime probabit, vt nemo propter alterius cuiuſpiam aut errati aut peccati exemplum à publica ſocietate & concordia Catholicęq; Eccleſiæ Romanæ communione & obedientia diſcedat; ſed vnuſquiſque non quid alius agat, ſed quid ipſe agere præſtareq; debet, diligenter attendat, ſummoque ſtudio obſeruet.

Antuerpiæ Nonis Octob. 1574.

FINIS.

VOLVMEN hoc cui titulus est DICTATVM CHRISTIANVM. Benedictus Arias Montanus, doctissimis & æquissimis in Catholica Romana Ecclesia censoribus examinandum, & legitimè, sincere ac seuerè iudicandum committebat. Antuerpiæ 15. Calend. Nouemb. 1574.

B. Arias Montanus.

LOVANIENSIVM CENSORVM TESTIMONIVM.

Hunc libellum per nos admissum Calendis Nouembribus, 1574. testamur.

Augustinus Hunæus.

Cornelius Reyneri Goudanus.

I. Molanus, censor librorum.

ANTVERPIENSIVM CENSORVM IVDICIVM.

Dictatum hoc Christianum multas piissimas habet cõtemplationes & exercitia, quæ in commodum multorum non sine magno fructu typis excudentur.

Sebastianus Baer Delphius, insig. Cath. Ecclesiæ S. Mariæ Hantuerpiensis Plebanus & Canonicus.

Et nos eundem librum probamus.

Franc. Sonnius Episcopus Antuerpiensis.

ANTVERPIÆ EXCVDE-
BAT CHRISTOPHORVS
PLANTINVS ARCHI-
TYPOGRAPHVS RE-
GIVS, ANNO DOMINI
M. D. LXXV.

